

27 maj.

Debatter m. m.

Fredagen den 27 maj.

	Sid.
Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	3
Uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten	47
Ang. uppskov med frågan om skärpta åtgärder mot rattfylleri	64
Sammanjämningsförslag ang. ståndrätts befogenhet	70
Om utökning av den svenska kväveproduktionen	75
Om utredning rörande mjölkproduktionens ekonomi m. m.	76

Samtliga avgjorda ärenden m. m.

Fredagen den 27 maj.

Statsutskottets utlåtande nr 176, ang. anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar	3
— nr 177, ang. anslag till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	3
— memorial nr 178, ang. tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49	3
— nr 179, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	3
Jordbruksutskottets utlåtande nr 53, ang. åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område	3
Bevillningsutskottets betänkande nr 44, om ändring i förordningen ang. stämpelavgiften	47
— nr 47, ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1949/50 m. m.	47
Statsutskottets utlåtande nr 173, ang. utredning och förslag rörande inomskärsfarleden i Bohuslän	63
— nr 174, ang. en mellanriksbana över gränsen i Bohuslän	63
— nr 175, ang. ändring av bestämmelserna om kostnadsfri behandling av tuberkulossjuka m. m.	63

	Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 45, ang. skattebefrielse för av riksförsäkringsanstalten fastställd sjukpenning, vilken utbetalas av arbetsgivare, som står s. k. självrisk, m. m.	63
— memorial nr 46, ang. uppskjutande av behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunal-skattelagen, m. m.	63
Bankoutskottets utlåtande nr 42, ang. viss ändring i stadgarna för riksdagsbiblioteket	63
— memorial nr 45, ang. pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare m. m.	63
Första lagutskottets memorial nr 41, ang. uppskov med behandlingen av vissa kungl. propositioner	64
— nr 42, i anledning av väckta motioner om skärpta åtgärder mot rattfylleri	64
— nr 43, med sammanjämningsförslag ang. ståndrätts befogenhet	70
— utlåtande nr 44, ang. förslag till vapenförordning	74
— nr 45, ang. förslag till förordning om explosiva varor	74
Andra lagutskottets memorial nr 33, ang. ändring i lagen om expropriation m. m.	74
Jordbruksutskottets utlåtande nr 47, ang. komplettering av riksstatsförslaget m. m., såvitt angår jordbruksärenden	75
— nr 48, ang. statens medverkan för en utökning av den svenska kväveproduktionen	75
— nr 49, ang. utredning rörande mjölkproduktionens ekonomi m. m.	76
— nr 50, ang. utredning rörande livdjurshandelns ordnande m. m.	79
— nr 51, om ändrade bestämmelser ang. rösträtt å allmänningstämman	79

Fredagen den 27 maj förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård jämte i ämnet väckta motioner;

nr 330, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk;

nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49, såvitt angår jordbruksärenden;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens forskningskommitté för lantmannabyggnader under budgetåret 1949/50;

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i fråga om Sveriges anslutning till Förenta Nationernas livsmedels- och jordbruksorganisation;

nr 334, i anledning av väckta motioner angående anslag till stationerande av bevakningsfartyg för sillfisket vid Island;

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till veterinärinrättningen i Skara m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för bekämpande av hönstyfus m. m.; och

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 6, bankoutskottets utlåtande nr 46 samt första lagutskottets memorial nr 46 och 47.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1949/50 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1949/50 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 178, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49; och

nr 179, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets memorial nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 22 april 1949 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 212, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av protokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen angivna riktlinjer;

dels å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 103 000 000 kronor;

b) till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor;

dels ock antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 10 juli 1947 (nr 378) om viss avgift å mjölk, grädde och ost.

I detta sammanhang hade utskottet därjämte behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 48 av herr *Isaksson* m. fl., likalydande med II: 46 av herr *Hæggblom* m. fl.,

2) I: 124 av herr *Andersson, Lars*, och herr *Pålsson*, likalydande med II: 145 av herr *Johansson* i Norrfors m. fl.,

3) I: 174 av herr *Persson, Karl*, m. fl., likalydande med II: 225 av herr *Onsjö* m. fl.,

4) I: 175 av herr *Nästund* m. fl., likalydande med II: 207 av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl.,

5) II: 217 av herr *Andersson* i Björkäng,

6) I: 329 av herr *Mannerskantz* m. fl., likalydande med II: 415 av herr *Norup* m. fl., vari hemställts,

dels att värprisättning å jordbrukets produkter måtte företagas i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna riktlinjer,

dels ock att å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln måtte till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område anvisas ett reservationsanslag av 141 500 000 kronor;

7) II: 416 av herr *Svensson* i Ljungskile m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet under åberopande av vad däri anförts hemställt,

A. att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 329 och II: 415 samt II: 416

1) medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de i propositionen angivna riktlinjerna;

2) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 103 000 000 kronor;

b) till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor;

II. antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 10 juli 1947 (nr 378) om viss avgift å mjölk, grädde och ost;

III. i anledning av motionerna I: 48 och II: 46, I: 174 och II: 225 samt I: 175 och II: 207 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla, att Kungl. Maj:t ville överlämna motionerna till småbruksutredningen för att av utredningen tagas under övervägande vid fullgörandet av dess uppdrag;

B. att motionen II: 217 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 124 och II: 145 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat följande:

»Obestriddligen är det för jordbrukarna en betydande fördel, att grunderna för prisregleringen av jordbrukets produkter fastställas redan på våren, innan planering skett för den kommande produktionssäsongen, varigenom möjlighet skapas att beräkna lönsamheten för olika

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

produktionsgrenar och anpassa produktionen därefter på lämpligt sätt. Man kan emellertid icke bortse från att en isolerad behandling av jordbrukets prisfrågor kan få allvarliga återverkningar på hela den ekonomiska stabiliseringspolitiken. Vid granskningen av prognosen för regleringsåret 1949/50 inför livsmedelskommissionens och priskontrollnämndens råd uttalades sålunda från visst håll, att däri räknats med högre arbetslön än som utginge i verkligheten. Därest så är fallet, torde redan detta förhållande vara ägnat att från lantarbetarnas sida föranleda anspråk på omedelbar ökning av timlönerna. Skulle vidare jämkningar av de i kalkylen ingående posterna rörande producent- och kontantbidragen, oljeväxtodlingen och räntekostnaderna, om vilka delade meningar råda, giva anledning till prishöjningar på jordbrukets saluprodukter, kan det befaras, att andra löntagargrupper komma att framställa krav på omedelbara löneökningar. De överenskomelser, som tidigare träffats med skilda befolkningsgrupper till förmån för den ekonomiska stabiliseringspolitiken, skulle därigenom sättas i fara. Att bevara det lugn, som för närvarande råder i fråga om arbetsmarknadens avtal, är otvivelaktigt så betydelsefullt, att det i och för sig motiverar ett sådant uppskov med prissättningen, som föreslagits i propositionen.

Vid övervägande av de skäl, som tala för och emot ett uppskov med prisregleringen, har utskottet stannat för att förorda det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget. Då sålunda i händelse av bifall till utskottets hemställda prissättningen å mjölk och mejeriprodukter skulle anstå till tidpunkt, då skörderesultatet kan överblickas, bör, såsom livsmedelskommissionen understrukt, möjligheten lämnas öppen att låta huvuddelen av den inkomstförbättring, som beräkningarna av jordbrukets inkomster och kostnader kunna giva anledning till för nästa budgetår, falla på mjölk och mejeriprodukter, varför den prissättning, som nu bör äga rum å andra jordbruksprodukter, i stort sett bör inskränka sig till juste-

ringar, som betingas av försörjningspolitiska skäl.»

Vid utlåtandet hade reservation anförts av herrar *Tjällgren, Näslund, Aaby-Ericsson, Svensson* i Ljungskile, *Norup, Johnsson* i Kastanjegården och *Hæggblom*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under punkten A I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 416 samt med bifall till motionerna I: 329 och II: 415,

1) medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering under nästkommande regleringsår av produktions- och avsättningsförhållandena på jordbrukets område i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som i reservationen angivits;

2) å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område ett reservationsanslag av 141 500 000 kronor;

b) till Kostnader i samband med Svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor.

Herr **TJÄLLGREN**: Herr talman! Då jag jämte en del andra ledamöter av jordbruksutskottet i det föreliggande utlåtandet står antecknad som reservant, anhåller jag att nu få säga några ord. Jag vill emellertid förutskicka, att med hänsyn till ärendets stora betydelse för inte bara jordbruket utan hela vårt land och dess näringsliv får man väl förutsätta, att kammarens ledamöter redan noga studerat handlingarna, varför jag icke kommer att hålla något längre anförande.

Innan jag går in på själva sakfrågan, kan jag icke undgå att uttala min stora besvikelse över att det inte varit möjligt att inom utskottet uppnå enighet mellan de olika meningsriktningarna, så att man följaktligen kunnat för kamrarna framlägga ett enhälligt utskottsutlåtande. Det är uppriktigt menat, när jag säger att jag djupt beklagar att så icke kunnat ske. Jag är fullt övertygad om att det för

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

båda parter — alltså för både producen-
ter och konsumenter — hade av flera
skäl varit allra lyckligast om så skett.
Härigenom skulle helt säkert en hel del
onödiga strider och tidsödande förhand-
lingar, som nu måste, såvitt jag kan för-
stå, komma till stånd, ha undvikits.

Under utskottsbehandlingen fick man
ju redan från början den uppfattningen,
att majoritetspartiet absolut var inställt
på att inte vika en millimeter från de
linjer, som voro utstakade i den kungl.
propositionen. Då de krav, som från mi-
noriteten, eller oppositionen om man så
vill, ställts, voro så ytterst minimala som
över huvud taget kan tänkas och på
grund därav någon prutning på dessa
icke gärna kunde ske, blev resultatet
som det blev. Om jag säger att jag be-
stämt vet att detta ärendes behandling
och utgång inom riksdagen följts och
komma att följas med det allra största
intresse och med spänd uppmärksamhet
bland hundratusentals jordbrukare i lan-
det, är det nog ingen överdrift från min
sida. Därest nu riksdagen skulle fatta
sitt beslut i enlighet med utskottets före-
liggande utlåtande, komma alldeles sä-
kert alla dessa att känna det som en stor
besvikelse, vilket sannerligen, åtminstone
enligt min mening, inte alls är att för-
undra sig över, helst om man ser förhål-
landet mot bakgrunden av den lojalitet
och det tålmod jordbrukarna i olika
avseenden i stort sett visat under den
kristid vi nyligen genomlevat och som
ju för all del inte är slut ännu.

Jag vill inte fördölja, att jag har för-
sökt att efter förmåga forska något ef-
ter den verkliga orsaken till det kom-
pakta motstånd, som i förevarande hän-
seende rests från såväl regeringens som
majoritetspartiets sida mot jordbrukar-
nas krav. Men jag måste erkänna, att jag
haft svårt att därvidlag bilda mig någon
bestämd uppfattning. Givetvis kan det
vara politiska skäl. I varje fall skall jag
inte i detta sammanhang yttra mig om
eller ställa några spådomar om verk-
ningarna härav. Det får väl framtiden
utvisa.

När man inom utskottet lyssnade till
den debatt, som där fördes vid behand-

lingen av detta ärende, kunde man inte
riktigt frigöra sig från den tanken, att
det finns personer inom riksdagen, som
— tyvärr, höll jag nästan på att säga —
leva i en felföreställning om jordbruket
och om dess utövares ekonomiska och
andra förhållanden. Jag tvekar inte att
säga, att det ännu den dag som är,
finns riksdagsledamöter som, av vissa
yttranden att döma, leva i den föreställ-
ningen, att alla, som inneha eller äga
ett jordbruk, äro till allra största delen
magnater, som ha en i ekonomiskt avse-
ende bekymmerslös tillvaro med ofört-
jänt höga inkomster. Jag anser att det
bör sägas ifrån, att så icke är fallet. Vis-
serligen finns det undantag, det skall
gärna medgivas. Men då ha dessa jord-
brukare inkomster från annat håll, vid
sidan om jordbruket. Men de allra flesta
jordbrukare, det stora flertalet, d. v. s.
de som skola klara sig uteslutande med
inkomster från vad de kunna ha att av-
yttra av jordbrukets produkter, ha det
sannerligen inte för fett; jag vågar påstå
att dessa föra en ganska hård kamp för
sin tillvaro.

Av detta och en del andra skäl, som
jag senare skall beröra, vore det fullt
berättigat med en inkomstökning för
dessa i överensstämmelse med vad som
föreslagits i de i anledning av proposi-
tionen väckta motionerna och den vid
utskottets förevarande utlåtande fogade
reservationen. Att motståndet till denna
föreslagna inkomstökning inom utskot-
tet varit så starkt, som det faktiskt va-
rit, vill jag inte tro har berott på något
slags allmän motvilja mot jordbrukets
utövare. Nej, i stället har jag fått den
uppfattningen — det vill jag icke för-
dölja — och i denna har jag styrkts mer
och mer under utskottsbehandlingen, att
den främsta orsaken till den av majo-
riteten intagna ställningen till den be-
gärda obetydliga inkomsthöjningen är
den, som jag nyss snuddade vid, att
bland riksdagens 380 ledamöter är det
många, ja, enligt min mening allt för
många, som inte ha den minsta aning
om vad det vill säga att under mindre
gynnsamma ekonomiska förhållanden
syssla med jordbruk. De herrar, ja, för

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

all del även damer, jag här åsyftar, borde enligt min mening göra klart för sig, vilket strävsamt arbete jordbrukarna och inte minst deras hustrur dagligen få föra. Huru lång arbetsdag tro ni, mina damer och herrar, dessa människor i regel ha? Jag syftar här givetvis på de mindre jordbrukarna och på de förhållanden, som i berörda avseenden äro rådande inom den del av landet, jag bäst känner, nämligen Norrland. Ja, det är med hänsyn till dessa nu nämnda och flera andra omständigheter icke att undra på att här åsyftade yrkesgrupp kommer att känna det som en mycket stor besvikelse, där-est utskottsförslaget bifalles. På grund härav vågar jag i det längsta hoppas, att riksdagen skall bifalla reservationen.

Det talas i våra dagar rätt mycket om den stora flykten från landsbygden och de spörsmål, som sammanhånga därmed. Beträffande den saken äro ju alla, såvitt jag vet, eniga om att landsbygdens avfolkning icke är en utveckling i rätt riktning utan tvärtom, ävensom att åtgärder icke böra försummas, som anses kunna i någon mån verka hämmande på utvecklingen i fråga. Det är inte utan att beträffande den fråga, vi nu behandla, man synes vilja vara med om åtgärder, som enligt min mening måste komma att verka i motsatt riktning.

Ja, herr talman! Jag har hittills till-låtit mig anföra några mera allmänna synpunkter i anledning av det förelig-gande ärendet. Jag skall här efter försö-ka att med några ord uppehålla mig vid vissa avsnitt dels i den kungl. proposi-tionen och dels i utskottsutlåtandet ävensom i den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Först bör kanske erinras om att inom utskottet olika meningar varit rådande huvudsakligen beträffande två punkter eller avsnitt i den kungl. propositionen. Det är dels angående den till hösten uppskjutna prissättningen på jordbruks-produkter och dels om priset på mjölk, som de olika meningarna rört sig. Det kanske kan vara tillåtet att beträffande tiden för prissättningens verkställande erinra om vad särskilda utskottet anför-de därom i sitt utlåtande nr 2 år 1947.

I detta utlåtande sägs om den saken bl. a. följande:

»Avvägningen av det allmänna prisstö-det torde, vare sig densamma i främsta rummet skall grundas på en totalkalkyl eller på en typjordbrukskalkyl, böra ske före regleringsårets början. Det nu till-lämpade systemet med värprissättning bör alltså bibehållas.» Enligt den nu fö-religgande kungl. propositionens och ut-skottsmajoritetens förslag skola emeller-tid frågorna om prissättningen på mjölk och mejeriprodukter samt om definitivt beslut i jordbrukets prisfrågor uppskju-tas till innevarande års höst. Som hu-vudsakligt skäl härför har anförts, att ett sådant uppskov vore önskvärt för stabiliseringspolitikens fullföljande.

Vi reservanter ha inte helt kunnat in-stämna uti detta resonemang.

Vad i propositionen anförts är givet-vis riktigt i den mån det gäller en höj-ning av de i jordbrukskalkylen upptagn-a arbetslönerna eller andra åtgärder, som leda till en generell höjning av jord-brukarnas inkomster. Däremot kan den-na synpunkt enligt reservationens me-ning icke återopas för prisjusteringar, som kunna rymmas inom ramen för en fortsatt prisstabilisering. Då det å andra sidan är en obestridlig fördel för jord-brukarna och därmed även för livsme-delsproduktionen, att priserna i veder-tagen ordning fastställas på våren, bör enligt vår mening denna ordning ej utan tvingande skäl brytas. Jämväl med hän-syn till riksdagens möjlighet att utöva ett verkligt medinflytande på frågans avgörande är det önskvärt, att värpris-sättning tillämpas.

Enligt vår mening böra därför de skäl, som tala för värprissättning även i fö-revarande situation, tillmätas avgöran-de betydelse. Att det är frågan om mjölkpriset, som enligt departements-chefens förslag skall lämnas öppen, är särskilt olägligt i en tid, då priset på denna produkt synas ha kommit i ett särskilt ogynnsamt läge. Det synes där-för ur det allmännas synpunkt vara av betydelse, att övergången till kreaturs-lös drift inom jordbruket motverkas ge-nom en höjning av mjölkpriset.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att om mjölkpriset hålles nere på en ur mjölkproducenternas synpunkt alltför låg nivå, kan detta komma att föra med sig rätt skadliga verkningar. Detta har ju för resten börjat att i ganska betydlig grad visa sig. Jag syftar här på övergången till kreaturslösa jordbruk, en företeelse, som tycks breda ut sig i allt större och större omfattning. Jag förstår inte att det kan vara någon lycklig utveckling för vare sig konsumenterna eller landet i dess helhet.

Svenska mejeriernas riksförenings undersökning angående orsakerna till det minskade antalet mejerileverantörer under år 1948 har nu slutförts, och jag tillåter mig, herr talman, att anföra något därur.

Totala antalet under detta år avgångna leverantörer uppgick till 6 288 stycken eller 2,33 procent av samtliga. Orsakerna till denna nedgång tyckas enligt den verkställda undersökningen kunna uppdelas på två huvudrubriker, nämligen »sammanläggning med annan brukningsdel» och »övergång till kreaturslöst jordbruk».

Antalet avgångna på grund av »sammanläggning med annan brukningsdel» uppgår till 1 693 stycken eller 0,63 procent av samtliga mejerileverantörer. Det har framgått, att inom denna orsaksgrupp återfinnes det högsta procentuella antalet avgångna leverantörer i mellersta Sverige samt östra Skåne, och det är som man väntat brukningsdelar med den minsta åkerarealen, som ha försvunnit.

Då av den officiella statistiken — heter det vidare i denna redogörelse — framgår, att antalet kor visserligen sjunker men att samtidigt medelavkastningen per ko ökar med stigande åkerareal, får man anta, att några större förändringar i mjölkproduktionen ej förändras genom sammanslagningen av brukningsdelar.

Annorlunda — heter det vidare — ligger det emellertid till med orsaksgruppen »Övergång till kreaturslöst jordbruk», som dessutom visar avsevärt högre antal avgångna leverantörer, el-

ler inte mindre än 4 595 stycken motsvarande 1,70 procent av samtliga leverantörer. Som huvudmotiv till övergången anföres mjölkproduktionens dåliga lönsamhet.

Den mjölmängd, som undandragits folkhushållet genom övergången till kreaturslöst jordbruk under 1948, motsvarar cirka 40 miljoner kilogram eller 1,17 procent av den totala invägningen vid mejerierna.

Undersökningen — sägs det vidare — synes böra tolkas så, att övergången till kreaturslöst jordbruksdrift snarast är en över hela landet gående ehuru icke överallt lika starkt markerad reaktion inför det låga mjölkpriset.

Av det nu anförda framgår enligt min mening med all önskvärd tydlighet, att kravet på en höjning av mjölkpriset är så berättigat, att det icke bör mötas med en axelryckning. Övergången till allt flera och flera kreaturslösa jordbruk är av många skäl en så pass allvarlig sak, att den sannerligen bör följas med den största uppmärksamhet.

Å s. 45 i den kungl. propositionen angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område finnes en redogörelse för överläggningarna mellan representanter för regeringen och delegerade för jordbrukets organisationer angående nämnda prissättning. Jag skall naturligtvis icke uppta tiden med att här återge denna redogörelse. I stället ber jag att få rekommendera kammarrens ledamöter att själva studera denna redogörelse med särskilt aktgivande då på vad jordbrukets organisationer ha framhållit och anført. Såvitt jag kan förstå ha där framlagts synnerligen starka skäl för vårprissättningens bibehållande.

Såsom tidigare framhållits bör det kalkylmässiga inkomstunderskottet för regleringsåret 1949/50 beräknas till 128,4 miljoner kronor utöver de nuvarande statliga pristilläggen om tillhoppa 120,5 miljoner kronor å mjölk och slaktprodukter.

I en del motioner ha angivits vissa riktlinjer för de prishöjningar, som torde vara erforderliga för att täcka detta underskott. Därvid har bl. a. anförts,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

att prishöjningarna huvudsakligen borde läggas på produkter av nötkreatursskötsel, främst på mjölken, och däri ber jag för min del att få instämna. En genomsnittlig prishöjning av mjölken med 3 öre per kilogram kunde beräknas medföra en ökning av jordbrukets inkomster med omkring 128 miljoner kronor. Emellertid borde enligt motionerna någon del av höjningen, förslagsvis omkring 17 miljoner kronor, avses för nötköttet i samband med kommande lättnader i kötttransoneringen.

Såsom från vissa håll framhållits skulle givetvis en höjning av mjölkpriset med t. ex. 3 öre per kilogram medföra en viss höjning av levnadskostnadsindex. Emellertid har ju sänkningen av priserna på potatis och ägg medfört en utjämning av index så att någon egentlig risk för höjning av detsamma icke skulle föreligga. Någon menlig inverkan på den s. k. stabiliseringspolitiken skulle en höjning av mjölkpriset med 3 öre per kilogram följaktligen icke ha. Beträffande de skäl för en sådan höjning, som föreligga, har jag tidigare sagt några ord.

De riktlinjer, som sålunda uppdragits i motionerna, vilja reservanterna i stort sett ansluta sig till. Den närmare utformningen av prissystemet torde böra ankomma på Kungl. Maj:t, som liksom tidigare bör erhålla befogenhet härtill, inom den anslagsram som kan komma att anvisas.

De av Kungl. Maj:t föreslagna särskilda regleringsåtgärderna föranleda i huvudsak icke någon erinran från vår sida i den mån de icke stå i strid mot de i reservationen förordade riktlinjerna. För min del skall jag inte i detta sammanhang beröra dessa. Jag förmodar att någon annan av reservanterna kommer att göra det.

Bland mjölkproducenterna råder en, som jag tror, ganska enhällig mening om att nu gällande bestämmelser för producent- och kontantbidragen till vissa mindre jordbrukare böra ändras. I anledning härav ha i vissa motioner till årets riksdag föreslagits ändringar i bestämmelserna härom, vilka upptagits till

behandling av jordbruksutskottet i samband med propositionen angående åtgärder i prisreglerande syfte. Jag tror jag vågar göra gällande att det inom utskottet nog var en allmän mening att nu en översyn av bestämmelserna är motiverad.

Då den för icke länge sedan tillsatta s. k. småbruksutredningen enligt sina direktiv skall syssla även med den animaliska produktionen, har det syntts lämpligt att ifrågavarande motioner överlämnas till utredningen för att av denna tagas under övervägande vid dess fullgörande av sitt uppdrag. Jag vill uttala den förhoppningen, att därest riksdagen, som jag hoppas, beslutar i enlighet härmed, nämnda översyn skall leda till ett i motionernas syfte positivt resultat.

Om jag nu i korthet framfört en del önskemål och synpunkter i fråga om den kungl. proposition, som nu behandlas, vet jag bestämt, att åtminstone det mesta av vad jag anfört delas av tusentals jordbrukare i vårt land — jag tänker närmast på vårprissättningen och mjölkpriset. Jag stöder denna min uppfattning dels på vad jag inhämtat vid samtal med enskilda jordbrukare och dels, jag skulle vilja säga framför allt, på uttalanden i ämnet av våra jordbrukarorganisationer. Man hade nog väntat att vid propositionens utarbetande mera hänsyn skulle ha tagits till åtminstone de senares önskemål.

Ja, härigenom har jag nu i största korthet försökt framföra några synpunkter i anledning av det föreliggande utskottsförslaget. Det har inte varit möjligt att här beröra allt i den omfattning man gärna skulle ha önskat. Detta skulle ju ha tagit alltför mycket av kammarens tid i anspråk.

Jag kan emellertid inte underlåta att framhålla ytterligare en sak. I likhet med vad som skett under de senaste åren skall enligt propositionen även för nästa budgetår ställas ett belopp av 900 000 kronor till förfogande förushållningssällskapen inom de norrländska länen, att användas till produktionsfrämjande åtgärder på jordbrukets område. Jag kan betyga, att ifrågavarande

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

anslag, under de år de utgått, varit till stor nytta, jag skulle nästan vilja säga alldeles nödvändiga, om hushållningssällskapen med sin dåliga ekonomi över huvud taget skola kunna existera och sköta sina uppgifter. Vi äro tacksamma för att anslaget är avsett att fortfarande utgå.

Som jag nyss nämnde skulle det vara en hel del att ytterligare framhålla i anledning av det föreliggande utskottsutlåtandet, men jag skall nöja mig med det redan sagda och ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande av mig m. fl. fogade reservationen.

Herr JOHANSSON, HENRY: Herr talman! Jag ber att från början få erinra om att det uppskov med fastställandet av vissa jordbrukspriser till en senare tidpunkt, som utskottet ifrågasätter, utslutande har tillkommit för att det skall ges tillfälle att bättre överblicka ställningen, när årets skörderesultat säkrare än i dag kan bedömas. I och för sig betyder inte detta, att ett avtalslöst tillstånd föreslås eller inträder. Alla de priser, varom förhandsöverenskommelse icke träffats, föreslås i propositionen och av utskottet skola bibehållas oförändrade. Något förslag om sänkta priser föreligger sålunda icke. Det underskott, som enligt prognosen över jordbrukets inkomster och utgifter för nästa budgetår beräknas föreligga, föreslås skola täckas genom anvisande av ett så förhållandevis stort belopp som 103 miljoner kronor. Trots detta förslag föreligger en reservation till utskottsutlåtandet, en reservation som utskottets ordförande nyss närmare motiverat. Man yrkar där att få dels högre priser och dels en ökning av det stalliga anslaget med 38,5 miljoner kronor för att täcka ett enligt reservanternas mening föreliggande större underskott än det som prognosen utvisar.

För att få ett rimligt underlag för den meningen och för att få en höjning av mjölkpriset till stånd redan nu ha reservanterna konstruerat ett underskott på nyss nämnda 38,5 miljoner. Denna

summa har spaltats upp på ett antal olika poster, som jag dock, i varje fall på debattens nuvarande stadium, inte skall uppehålla mig nämnvärt vid. Jag skall nöja mig med att nämna ett par saker.

Vid behandlingen förra året av Kungl. Maj:ts proposition till reglering av jordbrukspriserna för det innevarande produktionsåret råkade jag — utan biavsikt — att beteckna producentbidraget som en subvention åt jordbrukarna. Samma anslag anses nu i motionen nr 415 i andra kammaren inte vara något annat än en subvention. Producentbidraget vill man i år ha krediterat i kalkylen, därför att merparten av pengarna endast kommer innehavare av de små jordbruken till del. Ifrågavarande skattemedel, som nu således inte längre äro konsumentbidrag, vilket de voro, när vi behandlade frågan förra gången, skola i den nuvarande kalkylen skrivas bort såsom varande subvention till de jordbrukare som ha så liten produktion, att de äro i behov av tillskottsmedel. Jag skall utan vidare reflexioner bara fastslå detta.

Inkomsten av oljeväxtodlingen är till en icke ringa del en merinkomst, som måste värderas som ett stimulansbidrag, och bör därför också bort ur kalkylen — menar man i motionen och i reservationen. Den meningen har framförts tidigare, men då från den motsatta sidan, och jag skall medge att priset är i högsta laget, även om det i år blivit föremål för en justering nedåt, och att ett världsmarknadsläge nu föreligger i fråga om vegetabiliska oljor, lämpliga för margarin, som framhäver det höga priset än kraftigare. Men att det just i år skulle föreligga anledning att betrakta en del av oljeväxtpriset som en stimulansdel, det kan jag icke biträda.

När frågan om oljeväxtpriserna tidigare varit på tal, har påståendet att priserna varit för höga bemötts med att odlingen var mycket dyrbar — mer kostnadskrävande än odlingen av andra grödor på jämförliga jordar — och att den dessutom var så chansartad och förenad med så stora risker, att det höga priset var nödvändigt. Inför detta ha myndigheterna böjt sig.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Av odlingens resultat för nästa produktionsår, som av de senaste prognoserna att döma gott och väl kan uppskattas till ett totalvärde av inemot 145 miljoner, anser man nu att en fjärdedel eller 35 miljoner kronor är rena subventionen och således skall räknas bort ur kalkylen. Hur stor den verkliga merkostnaden för oljeväxtodlingen varit och är, är mycket svårt att få ett grepp om. Av de i reservationen nämnda 35 miljonerna anges cirka 11 miljoner vara en merkostnad som icke har kompenserats, och det egentliga överpriset för nästa produktionsår skulle således stanna vid 24 miljoner. Det finns, herr talman, inget bärande motiv för att just nu införa nya principer i fråga om uppdelandet av inkomsten från oljeväxtodlingen, och därför har utskottet icke ansett sig kunna gå med på det i motionen framställda förslaget.

I den mycket livliga diskussion, som tidigare har förts om mjölkpriset och mjölkproduktionens lönsamhet och nu senast från herr Tjällgrens sida från denna plats, har stor vikt fästs vid det förhållandet, att producenternas antal har minskats och att allt flera jordbruk gjort sig av med sina kreatursbesättningar eller göra dem kreaturssvaga. Riksförbundet Landsbygdens folk har låtit verkställa en undersökning, som återges i den tidigare nämnda motionen nr 415 i andra kammaren. En likalydande motion är väckt i denna kammare av herr Mannerskantz, men den är tryckt i andra kammarens handlingar, och jag håller mig till det tryckta numret. Enligt denna motion redovisar Svenska mejeriernas riksförbund en avgång från antalet mejerileverantörer under förra året av cirka 4 000. Dessa ha som skäl för sin inhiberade mjölkleverans angivit, att de övergått till kreaturlösa jordbruk. Vilket antal kor som samtidigt avförts, det upplyser inte denna statistik om, men detta beror säkerligen på att det föreligger icke obetydliga svårigheter att få fram en tillförlitlig statistik om den saken. Det torde nämligen förhålla sig så, att inte på långt när alla de kreatur, som försålts från den gård som gjorts

kreaturlös, ha försvunnit genom nedslaktning. Det finns många bevis från de i vår hållna kreatursauktionerna, där efterfrågan varit mycket livlig och där höga pris betalats, att rätta förhållandet torde vara, att flertalet av dessa kor finnas kvar i mjölkproduktionen. Det har inte ägt rum någon nedslaktning av uppseendeväckande mått — tvärtom har slakten under det senaste halvåret, som vi alla veta, varit mycket ring — och såvida inte en osynlig slakt ägt rum, så kan man nog anta, att de bästa korna finnas kvar fast på andra gårdar.

Vad som anförts i detta sammanhang om att en utebliven prisjustering av mjölken skulle komma att inverka på pålägget av livkalvar, låter sig naturligtvis sägas, men att ett uppskov på ett par månader under högsommaren, då kalvningen inte är som störst, skulle ha så stor betydelse, har jag dock tämligen svårt att tro. Vi skola i detta sammanhang icke glömma, att vi behandla nästa års jordbrukspriser en hel månad tidigare än vi behandlade innevarande års; det skedde nämligen inte förr än efter midsommaren 1948.

Naturligtvis är det beklagligt, om ett uppskov med prissättningen skulle komma att menligt inverka på påläggandet av livkalvar, men det finns inga skäl att se på saken så helt i svart eller så pessimistiskt som motionärerna göra. Antalet mejerileverantörer i vårt land i dag är cirka 245 000. De som Svenska mejeriernas riksförbund redovisar som försvunna utgöra 1,6 procent. Hur stor procenten avgångna kor är, det vet man ingenting om; det få vi möjligen reda på vid nästa kreatursräkning. För min del är jag övertygad om att avgången icke kommer att visa sig vara 1,6 procent; då skulle det i verkligheten ha slaktats flera kor svart än vi tro.

En ljuspunkt i denna tavla finns emellertid, och det är att den inlevererade mjölken ännu så länge inte företer någon tendens att minska. Visserligen föreligger en minskning från toppåret 1946 och även från 1947, men den minskningen sammanhänger med den stora utslaktning som ägde rum missväxtåret 1947/

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

48, då 80 000 fler nötkreatur slaktades än vad som borde ha varit normalt för det året, men se vi på mjölkleveranserna till mejerierna under det första kvartalet i år, alltså för månaderna januari, februari och mars, så finna vi att det faktiskt föreligger en ökning mot förra året. Under första kvartalet i år levererades till mejerierna 785 000 ton i runt tal, medan i fjol under samma månader levererades endast 751 000 ton. Här föreligger faktiskt en merleverans av 34 000 ton eller cirka 6 procent. Jag tar nog inte fel, om jag tror att den tendensen fortfarande är till finnandes, och detta enbart glädjande förhållande styrker mig i min tro, att de bästa mjölkorna finnas kvar och befinna sig i högönskelig produktion.

Det sägs ofta, att mjölken hos oss inte är dyr, och det skall jag hålla med om i visst avseende. Vår konsumtionsmjölk är, om man jämför vårt pris med vissa andra länders, inte bland den dyraste. Men även vårt pris är, särskilt för familjer med många barn, en dryg post i budgeten. Detta gäller i hög grad om priset skulle stiga med 3 öre och kanske ännu mera, ty flertalet producenter anse ingalunda att dessa 3 öre äro tillräckliga, utan det kräves ofta i diskussionen ännu mera.

För min del betraktar jag dock icke dessa 3 öre som här föreslås som det allvarligaste i reservationen. Jag vill gärna, herr talman, uttala, att om det blir möjligt att rymma en 3 öres prisförhöjning på konsumtionsmjölken inom penningstabilitetens ram, skall inte jag — och jag tror inte heller utskottets majoritet — motsätta mig, att den frågan blir föremål för ett allvarligt ställningstagande, när läget på indexfronten kan helt överblickas. Betydligt mer betänksam blir jag, när vi komma till frågan om prissättningen på produktmjölken. Redan nu ha vi ett smörpris på 5 kronor 60 öre i detalj. 3 öre mer på varje liter mjölk blir som bekant 75 öre mera på varje kilo smör, och därmed få vi ett smörpris — och för övrigt också ett ostpris — som sannolikt kommer att hejda konsumtionen. Jag vill ifrågasätta, om

inte en tendens till minskning av förbrukningen av smör redan finns efter den nyss genomförda 40-öresförhöjningen. Ett högt smörpris kan otvivelaktigt komma att skapa en överproduktion, som måhända blir svår att bemästra. Vi ha färsk erfarenhet från äggproduktionen att i det fallet ta lärdom av, och det finns också skäl för oss att studera de förhållanden som rådde före kriget. I fråga om äggen blev priset upptrissat så kraftigt, att det förde med sig en stark överproduktion, och för närvarande stå vi med ett överskott, som icke är lätt att avyttra ens till realisationspris eller på exportmarknaden.

Det kan invändas, att ingen har föreslagit att smörpriset skall höjas. Jag skall återkomma till den saken litet senare i mitt anförande.

I motionen och under utskottsbehandlingen har det sagts, att det har inträffat ett indexfall på livsmedel sedan i höstas, och man har tagit detta till förvändning för att nu få höja priserna på en del livsmedel, bland annat på mjölk. Priset i index anges till 4 enheter, och detta har också i verkligheten inträffat. Men om man studerar Kungl. Maj:ts proposition nr 212, så skall man finna, att en jämförelse mellan septemberindex och dagens index haltar rätt betydligt. Index steg visserligen mellan augusti och september månader förra året med just de omtalade 4 enheterna, efter att ha legat på oförändrad nivå hela sommaren från maj till augusti. Hela denna tid låg index på ungefär 181 men steg helt plötsligt till 184,62 — avrundat till 185 i tabellen — vid septemberberäkningen. Denna stegring berodde till övervägande delen på en då hastigt inträffande prisstegring på ägg. Andra varugrupper som bidrogo till livsmedelsindexstegringen i september voro, utom den säsongsmässiga stegringen av fiskpriserna, bland annat mjöl och bröd samt potatis, ärter och — naturligtvis, är jag frestad att tillägga — fårkött, som det ju inte finns någon prisbindning på. Så sjönk index i fråga om livsmedel från 185 till 182,63 i december och 181,50 i januari i år, till största delen beroende

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

på att ägg och potatis sjönko i pris. Det fanns dock även andra varugrupper som bidrogo härtill. För övrigt föreligger redan för april en visserligen obetydlig stegring till 182, beroende på, bland annat, att nötköttet blev dyrare, vilket de samtidigt sänkta fläskpriserna ej fullt förmådde neutralisera.

Dessa siffror som nu anförts visa dels att det höga indextalet för september 1948 berodde på då höjda äggpriser, dels att höjningen måste betraktas som säsongbetonad. Någon rätt att nu kräva kompensation för den därefter inträdda indexnedgången kan således icke anses föreliggande. Verkligheten är nämligen den, att de högre livsmedelspriser och därmed den höjning av inkomsterna från jordbruket, som nu reservanterna kräva att riksdagen skall acceptera, är byggd på så svag motivering som den att en i september förra året inträdd indexstegring, förorsakad av äggpriset, sedan inte höll därför att samma äggpris dalade. Hade äggpriset inte stigit i höstas, hade man i dag inte kunnat jämföra 185 med 181, utan man hade fått jämföra dagens siffra med någonting helt annat.

I detta sammanhang vill jag erinra om att indextaket är 169 enheter. Om den siffran överskrides, så ha statstjänstemännen rätt att som den första gruppen kräva kompensation genom höjda löner. Nu ha vi för dagen inte mer än 2,5, kanske inte mer än 2 enheter kvar till 169. Det kan därför utan vidare sägas, att vi befinna oss i riskzonen redan nu och utan att lasta på indexstaten några högre mjölk- och köttpriser, innan man vet mer om den närmaste tidens utveckling.

Man har delat upp den 3 öres förhöjning på mjölk som eftersträvas på ett antal olika varugrupper. Konsumtionsmjölken skall över lag höjas med 3 öre och flaskmjölken i Stockholm och Göteborg med 1 öre. Den där ettöringen skall ge 1,3 miljoner kronor. Det är ingen liten extrapåлага, som Stockholms och Göteborgs mjölkdrickande befolkning skall betala.

I fråga om smörpriset våga motionärerna icke låta de 3 örena slå igenom.

Där stannar man vid att kräva samma pris som efter höjningen med 40 öre, när matfettet blev fritt. Nu avser man icke att smöret skall höjas ytterligare med 40 öre, utan om myndigheterna icke på nytt vilja höja margarinpriset till det förutvarande och cleara över beloppet till smörproduktionen, så återstår ingenting annat än att ta av skattemedel. Att det är klokt att icke höja smörpriset ytterligare, har jag redan motiverat. Nu är man i stället inne på den verkliga subventionen, och vad som är ägnat att göra en en smula häpen, det är att man blivit enig på den punkten på hela den borgerliga fronten, inklusive högern.

Vidare skola de åtrådda 3 örena tas ut genom en ytterligare höjning av priset på nötkött. Om de nuvarande köttpriserna äro rimliga eller för låga, skall jag icke yttra mig om i detta sammanhang, men vad som är ägnat att väcka uppseende är att man sammankopplat de 17,3 miljoner, som merpriset skall ge, med spekulatjonen om att ungefär det beloppet kommer köttet att stiga, om det blir ransoneringsfritt. Det är ett ärligt avslöjande, som är ägnat att väcka uppseende över hela landet. Att bondeförbundet inte anser sig behöva ångslas inför de sina, det kan jag förstå, men hur folkpartiet och högern skola förklara saken, det är ägnat att i hög grad intressera. Här ha vi faktiskt gått och litat på folkpartipressen och hoppats litet till mans, att vi äntligen skulle få köttet fritt och att frisläppandet inte skulle medföra några som helst risker för en rubbad prisnivå. Nu avslöjas obarmhärtigt, att det fria köttet skulle komma att stå konsumenterna i 17,3 miljoners merutgift. Jag skall bara säga det, att visst har det funnits de i initierade kretsar, som påstått att producenternas heta önskan att få köttet fritt helt bottnar i spekulatjonen på att få ut mer pengar, men för mig kommer denna ärligt blottade inställning som en kalldusch.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr AABY-ERICSSON Herr talman!
Jordbruksutskottets utlåtande över Kungl.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Maj:s proposition angående prissättningen på jordbrukets produkter är i stort sett en upprepning av de synpunkter departementschefen anfört i sitt uttalande till statsrådsprotokollet.

De i denna fråga avlämnade motionerna synas icke — trots bärande sakskäl — ha inverkat på utskottsmajoritetens ställningstagande. Utskottsmajoriteten har dock icke kunnat föra i bevis, att de av motionärerna framförda synpunkterna varit oberättigade, icke heller att det av motionärerna framförda förslaget skulle bryta prisstabiliseringens ram. Det oaktat har utskottsmajoriteten ansett sig böra avstyrka det förslag till förbättrat mjölkpris, som är en absolut förutsättning för ett bibehållande av vår mjölkproduktion. Att vid detta tillfälle ingå på vare sig LK-delegationens utredning eller livsmedelskommissionens uttalande angående den s. k. totalkalkylen med alla dess siffror torde vara ganska meningslöst, alldenstund regeringen ännu ej tagit slutgiltig ställning till denna fråga.

När jag genomläser propositionen samt de därtill fogade yttrandena, är det dock särskilt på tre punkter, som jag måste uttala min förvåning och beträffande vilka jordbrukarna med rätta ha reagerat: 1) vårprissättningens slopande, 2) prissättningens sönderbrytande i olika etapper samt 3) regeringens förkastande av jordbrukarnas moderata förslag i prissättningsfrågan.

Vad först vårprissättningen beträffar ber jag att få anföra några synpunkter. Under de första krigsåren ägde s. k. höstprissättning rum vid jordbrukskalkylens uppgörande. Det blev dock ganska snart klart, att detta system ej hade jordbrukarnas förtroende eller gillande. Vid höstprissättningen inträffar nämligen det förhållandet, att jordbrukarna måste igångsätta sin produktion utan att äga kännedom om vilka priser som kunna erhållas för den färdiga produkten. Det är helt naturligt, att sedan jordbrukets prissättning kommit under statligt inflytande, så måste jordbrukarna liksom utövarna av varje annan näringsgren förbehålla sig rätten att få del av de fastställda pri-

serna, innan produktionen igångsättes, detta för att jordbrukarna skola kunna avgöra, om det kan anses lönande eller ej att producera den eller den varan för de fastställda priserna.

Av denna anledning övergick man till den s. k. vårprissättningen. Av de av mig här angivna skälen vidhålla jordbrukarna sin uppfattning, att skall en jordbrukskalkyl med alla dess osäkra moment och all den orättvisa för den enskilde jordbrukaren, som en dylik totalkalkyl bär inom sig och tyvärr måste bära inom sig, fortfarande uppgöras och ligga till grund för prissättningen på jordbrukets produkter, så måste de priser, som fastställas därefter, fastställas i så god tid före produktionsårets början, att jordbrukarna ha tid på sig att planlägga sin produktion. Detta torde vara en billig begäran.

Regeringen synes emellertid i år vara av en annan uppfattning. Redan nu, endast två år efter riksdagsbeslutets fattande — det riksdagsbeslut, enligt vilket jordbrukets stora rationaliseringsplan uppgjordes och enligt vilket fastslogs, att prissättningen skulle ske i god tid, alltså vara en vårprissättning — är man färdig att bryta sönder systemet i fråga. Departementschefen säger i sitt uttalande till statsrådsprotokollet: »Beslutet avviker dock från de tidigare år meddelade såtillvida, att den definitiva prissättningen såvitt angår mjölk och mejeriprodukter och därmed även den definitiva prisavvägningen beträffande jordbruksproduktionen i dess helhet uppskjutits till en senare tidpunkt.» Departementschefen motiverar detta beslut med önskan att underlätta en ekonomisk stabilisering samt hänvisar till jordbrukarnas våren 1948 givna löfte om medverkan till denna stabiliseringspolitik.

Detta skäl kan enligt mitt förmenande icke vara bärande. Det löfte jordbrukets organisationer givit komma de förvisso att hålla, men departementschefen synes förbise, att vad frågan nu gäller är, huruvida jordbrukarna kunna nästa regeringsår erhålla något högre produktpris på ett par produkter — i första hand mjölken — samtidigt som priset på and-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ra produkter sänkes, och detta inom totalkalkylens ram och inom prisstabiliseringens ram. Det för mig oförklarliga är, att på någon egentlig överläggning om huruvida jordbruksorganisationernas förslag rymdes inom prisstabiliseringens ram eller ej synes regeringen aldrig ha inlåtit sig.

Av de skäl jag nu anfört hävda landets jordbrukare, att de icke för sin del kunna medverka till att vårprissättningens princip slopas. Jordbrukarnas begäran att erhålla ett klart besked angående priserna för produktionsåret 1949/50 i god tid före innevarande års höstsädd är därför enligt mitt förmenande fullt berättigad.

Vad den andra frågan — prissättningens sönderbrytande — beträffar, är det förklarligt, när från jordbrukarhåll hävdas, att man ej anser sig kunna medverka till ett dylikt tillvägagångssätt. Och att jordbrukarna hävda en dylik uppfattning borde icke vara svårt att förstå för den som vill det allra minsta söka sätta sig in i jordbrukarnas tankegång. Från regeringens sida är denna uppdelning av prissättningen i etapper givetvis av taktisk natur. Genom en dylik åtgärd sönderplockas det hela, det går givetvis lättare för regeringen att komma till resultat med varje enskild del löstagen för sig än om hela prissättningsfrågan löses på en gång. Först har uppgjorts prissättningen angående sockerbetsodlingen. Sedan denna för landet så viktiga fråga förts i hamn, har överenskommits angående oljeväxtodlingen, vilken odling fått sina stimulanspriser. Därefter vill regeringen plocka sönder det övriga genom att nu i vår fastställa priserna på spannmål m. fl. produkter, d. v. s. allt utom mjölk och mejeriprodukter, för att sedan till hösten låta den viktigaste produktionsgrenen — om kanske ej för landet i dess helhet så dock för jordbrukarna — nämligen mjölkproduktionen, få vad som kan bliva över.

Mot detta tillvägagångssätt ha jordbrukarna med rätta starkt reagerat. Skall man fortsätta med en totalkalkyl beträffande jordbrukets produktpriser, torde det vara nödvändigt, att prissättningen

på de olika produktionsgrenarna så avvåges, att den blir så rättvis som möjligt. Skulle totalkalkylen exempelvis ej medgiva höjning av priset på mjölken med bibehållande av befintliga priser på övriga produkter, då torde det vara en nödvändighet att göra vissa härför erforderliga prisjusteringar genom sänkningar av vissa produktpriser, detta för att möjliggöra höjningar av andra, t. ex. mjölkpriset. Och dylika prisjusteringar kunna ej ske inom totalkalkylens ram, om ej hela prissättningsfrågan behandlas på en gång.

Den tredje åtgärd i dessa prisöverläggningar, som jag tillåtit mig att uttala min förvåning över, är att regeringen icke ansett sig för sin del kunna godkänna jordbruksorganisationernas förslag. Detta förslag är intaget i den kungl. propositionen och torde av mig icke behöva återgivas. Enligt mitt förmenande är detta förslag så måttfullt, att det borde ha kunnat godtagas. Hade så skett, hade förvisso vägen till fortsatt samförstånd och förståelse jämnats; genom att avslå detsamma ha misstämning och bitterhet skapats.

De motioner, som äro avgivna i denna fråga, bygga i stort på jordbruksorganisationernas nyss angivna förslag. Motionärerna fastslå liksom jordbruksorganisationerna, att jordbrukskalkylen utvisar ett inkomstunderskott, vilket av motionärerna beräknas med bibehållande av nu utgående subvention till cirka 128 miljoner kronor. Detta inkomstunderskott föreslås täckt genom höjning av priserna på vissa mjölk- och köttprodukter. Med siffror påvisas vidare, att genom dessa prishöjningar livsmedelskostnadsindex icke behöver stiga. Avsikten med prishöjningarna är att kunna åstadkomma i första hand en höjning av mjölkpriset till jordbrukarna med tre öre per kilogram samt i andra hand en mindre höjning av köttpriset.

Förutsättningen för att kunna nå detta mål är emellertid, som förut framhållits, att samma ekonomiska stöd lämnas från statens sida för produktionsåret 1949/50 som för innevarande år. Det berättigade eller oberättigade i detta för-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

slag har emellertid utskottsmajoriteten ej velat gå in på. Utskottsmajoriteten avslår kort och gott tanken på att nu i vår taga upp mjölkprisfrågan till behandling. Utskottsmajoriteten vill sålunda skjuta på prisfrågans slutliga avgörande till hösten. Men samtidigt framgår det av utskottets utlåtande, att enligt majoritetens mening den föreslagna jämkningen »skulle innebära en faktisk inkomstökning för jordbruket i förhållande till innevarande år». Ordet »inkomstökning», som i detta sammanhang användes, anser jag vara missvisande. Den av motionärerna föreslagna prissättningen medför icke någon verklig inkomstökning för jordbruket. De föreslagna höjda priserna på vissa mjölk- och mejeriprodukter avse att täcka dels de ökade utgifter, som jordbruket fått vidkännas, dels den minskning i inkomster, som uppstått och kommer att uppstå genom sänkningen av priset på vissa produkter, i första hand ägg och potatis. När vissa produkter falla i pris och när utgifterna beräknas stiga, då torde det icke kunna påstås, att genom en höjning av mjölkpriset — vilken höjning endast motsvarar dessa utgiftsstegringar och prissänkningar — jordbrukarna erhållit någon verklig »inkomstökning».

Härtill kommer att, såsom jag nyss påpekat, det framlagda prisförslaget icke medför någon verklig höjning av livsmedelsindex för konsumenterna.

För att kunna genomföra motionärernas förslag fordras emellertid, som förut framhållits, att i stort sett samma subvention utgår för 1949/50 som för innevarande år. Detta innebär emellertid en höjning av Kungl. Maj:ts förslag med i runt tal 38 miljoner kronor, allidenstund enligt departementschefens förslag det »allmänna mjölkpristillägget» — sedan smörpriset höjts — i propositionen sänkts med cirka 41 miljoner kronor.

Principiellt sett äro subventioner ej att förorda. En vara bör enligt mitt förmenande betalas med det pris densamma är värd, och den som skall använda varan i fråga bör ensam stå för kostnaderna. Men undantag kunna helt visst förekomma, och i detta fall torde en stats-

subvention kunna förklaras och även godtagas.

Skall jordbruket kunna erhålla den avsedda och enligt mitt förmenande nödvändiga treöreshöjningen på mjölken, kan detta ej ske på annat sätt än att antingen denna höjning helt betalas av konsumenterna eller staten tillskjuter den summa som erfordras. Av dessa två alternativ anser jag i dagens läge det sistnämnda vara att föredraga. Genom den föreslagna åtgärden ökas dock icke statens subvention i jämförelse med föregående år. Vidare skulle — om t. ex. priset på konsumtionsmjölken höjdes över det föreslagna — detta kunna medföra, att prisstabiliseringen hotades, vilket icke sker enligt motionärernas förslag. Slutligen kan det vara berättigat med denna bibehållna subvention även för nästa år, när det gäller att söka åstadkomma en ökning av en så viktig produktion som mjölkproduktionen.

Jordbruksutskottets utlåtande är även i ett annat avseende egendomligt. Utskottsmajoriteten förklarar sig sålunda godkänna vårprissättningens princip, och den instämmer i departementschefens uttalande angående det berättigade i att i år uppskjuta prissättningen av mjölk och övriga mejeriprodukter till hösten, detta för ett fullföljande av stabiliseringspolitiken. Men samtidigt har utskottsmajoriteten icke kunnat bevisa, att ett godkännande av motionärernas förslag skulle bryta prisstabiliseringen. Jag måste säga, att jag har svårt att förstå det logiska i ett dylikt resonemang. Hade utskottsmajoriteten kunnat motbevisa motionärerna på denna punkt, då hade givetvis förhållandet varit ett annat. Nu kan utskottets beslut knappast tolkas på annat sätt än att, trots sakskäl för ett bifall till motionärernas förslag, utskottsmajoriteten ansett sig böra följa Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talman! Av de skäl jag här anfört ber jag att få yrka bifall till den till utskottets beslut fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Isaksson*.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Herr NÄSLUND: Herr talman! Två av reservanterna ha redan utvecklat reservanternas allmänna synpunkter på det här spörsmålet, och för att inte göra mig skyldig till några upprepningar skall jag koncentrera mitt anförande till några punkter, som herr Henry Johansson tycktes vara angelägen om att få litet närmare förklarade. Dessutom skall jag göra några reflexioner med anledning av hans anförande.

Herr Henry Johansson förfasade sig över att motionärerna och reservanterna i sin exemplifiering av hur man skulle täcka det beräknade inkomstunderskottet ha kalkylerat med att — såsom herr Aaby-Ericsson påpekade är det ett alternativ — eventuellt höja köttpriset, om köttet nu skulle frigges. Det ser inte trevligt ut vid första ögonkastet, att köttet kanske skulle komma att stiga med 17 miljoner, om det blev fritt. Men det bör framhållas, att det också är ganska antagligt, att fläskpriset kommer att sjunka betydligt. Jag påpekar än en gång, att höjningen av köttpriset endast är ett alternativ. Vill man inte täcka förlusten på detta sätt, stryker man de 17 miljonerna och lägger dem på det allmänna mjölkpriset, och då är man i alla fall framme vid i runt tal 128 miljoner kronor. Jag skulle nästan tro, att till och med herr Henry Johansson vid närmare eftertanke skall medge, att det inte är så farligt som han tydligen har föreställt sig vid läsningen av motionerna och reservationen.

Jag har först tagit den punkt, där herr Henry Johansson slutade. Nu skall jag övergå till vad han sade i början av sitt anförande.

Herr Henry Johansson sysselsatte sig rätt mycket med oljeväxtodlingen och priset på oljeväxterna. Han tycktes inte vilja medge, att det finns ett överpris på oljeväxterna av sådan storleksordning, att det kan vara berättigat att låta en del därav betalas av det allmänna. En icke-jordbrukare kan naturligtvis resonera på det sättet. Men såsom påpekas i reservationen har ju oljeväxtodlingens areal utökats till den grad, att det för nästa konsumtionsår kommer att verka

menligt för det övriga jordbruket. Det är detta som reservanterna åsyfta, när de säga: »Denna utveckling, som icke förutsågs år 1948, får synnerligen ogynnsamma återverkningar för prissättningen å andra produkter, eftersom överpriset på en produkt måste medföra, att priset på andra produkter tryckes ned.»

Nu vet jag ju mycket väl, att det möter svårigheter att göra upp med oljeväxtodlarna, samtidigt som man resonerar med övriga jordbrukare, och att man därför förhandlar separat om oljeväxtodlingen. Visserligen innebär det en svårighet, men om denna svårighet inte kan övervinnas, kan det inte vara rimligt, att andra jordbrukare, som utan tveivel driva sin näring under mycket sämre betingelser än oljeväxtodlarna, skola betala det överpris, som obestriddligen ligger i de nu beräknade och föreslagna priserna på oljeväxterna. Därmed har jag självfallet inte på något sätt underkänt angelägenheten att upprätthålla oljeväxtodlingen i den utsträckning som kan ske.

Vidare funderade herr Henry Johansson ganska ingående över problemet de kreaturslösa jordbruket, och han tyckte, att det kunde vara lönande att avvakta utvecklingen. Han hämtade tydligen sin tröst i det förhållandet, att mjölkinvägningen dock hålles vid en relativt hög nivå. Det kan ju vara en tröst, men denna tröst räcker inte längre än tills fältet av icke tidigare anslutna leverantörer är avbetat. Det är tillkomsten av nya leverantörer som har gjort, att invägningen av mjölmängden icke har underskridit nuvarande relativt gynnsamma nivå. Men att antalet kreaturslösa jordbruk och kreaturssvaga jordbruk håller på att öka betydligt, därom lär det väl inte behöva diskuteras. Frågan är naturligtvis, om denna utveckling kommer att gå så långt, att det kan föreligga någon fara för att mjölken, detta viktiga livsmedel, skall börja att minska i sådan grad, att här uppstår en brist-situation. Framtiden får väl utvisa detta. Men så mycket vill jag dock säga herr Henry Johansson, att jag inte kunde få hans tankegångar och reflexioner att

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

stämman med de erfarenheter och iakttagelser som man har möjlighet att göra, om man som jag lever tillsammans med den grupp av yrkesutövare, varom vi här tala, och i någon mån deltar i deras arbete.

Jag skall avstå från att svartmåla, ty jag är angelägen om att denna diskussion och de föreliggande meningsskiljaktigheterna inte skola överdimensioneras. Jag tror det kan vara tillräckligt, att vi så återhållsamt som möjligt diskutera de sakliga meningsskiljaktigheterna. Men jag kan inte underlåta att säga, att jag har en mening, som är rakt motsatt herr Henry Johanssons, och att jag har många tiotusental med mig. Utvecklingen kommer väl att visa vem som har rätt. Livet självt verifierar nog sådana här saker, och ingen skulle vara gladare än jag, om mina farhågor skulle vara i någon mån överdrivna. Men med den direkta kontakt jag har med jordbruket har jag som sagt inte anledning att inge mig själv några förhoppningar.

Sedan resonerade herr Henry Johansson rätt ingående om det nya mjölkpriset. Han medgav, att om jordbrukarna inte hade sträckt sig längre än till att begära en höjning av priset på konsumtionsmjölken, skulle man måhända ha kunnat diskutera den saken. Detta uttalande innebär ju, att även herr Henry Johansson är beredd att medgiva att en förbättring av mjölkpriset i och för sig inte är oberättigad. Jag har heller inte hört någon påstå annat. Men så fruktar man, att den föreslagna höjningen av mjölkpriset skulle komma att inverka på stabiliseringspolitiken. Såväl herr Tjällgren som den föregående talaren, herr Aaby-Ericsson, har närmare utvecklat detta, och jag skall därför inte sinka mig genom att upprepa vad de ha sagt på denna punkt. Jag endast understryker att jag tycker att det finns verkligt goda skäl för det resonemang vi föra i reservationen. I motsatt fall skulle ju ändå utskottsmajoritetens ståndpunkt kunna tolkas så, att man accepterar prishöjningar på andra produkter, som inverka på levnadskostnadsindex. En sådan utveckling vill vi inte utan vi-

dare vara med om, och det är vår bergfasta övertygelse, att det inom ramen av nuvarande levnadskostnadsindex finns möjligheter att tillgodose våra yrkanden.

I detta sammanhang skall jag göra ett par påpekanden. Om man nu utgår från att de 128 miljonerna skulle täckas så som är exemplifierat i reservationen, innebär det, att 87 miljoner kronor skulle betalas av konsumenterna och återstående belopp, d. v. s. skillnaden mellan 128 och 87 miljoner kronor, skulle subventioneras. Därvidlag ber jag att få fästa uppmärksamheten på att av konsumenterna utgöra ju jordbrukarna omkring 25 procent. Vad som skulle tas ut av de icke jordbrukande konsumenterna skulle alltså röra sig om 60 å 65 miljoner kronor. Jag tycker inte, att detta belopp är alltför avskräckande, då det här gäller en kalkyl på i runt tal 3 miljarder kronor.

Till sist, herr talman, ber jag att få nämna ännu en sak, nämligen en undersökning av mjölkpriset i andra länder. Visserligen har den gjorts på enskilt initiativ, men siffrorna ha i och för sig så stort intresse, att det kan vara värt att få dem intagna i kammarens protokoll. Om man på basis av timförtjänsterna frågar sig, hur lång tid en arbetare behöver arbeta för att tjäna in en liter mjölk, får man följande tider: Sovjetryssland, d. v. s. världens paradis, 3 timmar 54 minuter, Sverige 9 minuter, England 18 minuter, Schweiz 12 minuter och USA 8 minuter. USA ligger alltså efter denna beräkning gynnsammare till än Sverige. Men det är i USA inte det låga mjölkpriset, utan den högre timpenningen som gör, att man på så kort tid som 8 minuter kan tjäna lika mycket som en liter mjölk kostar. Jag skulle tro, att mjölkpriset i USA ligger omkring 50 procent över det svenska mjölkpriset.

Herr talman! Jag har inte under debatten i utskottet eller i övrigt kunnat komma till någon annan uppfattning än att den ståndpunkt som redovisas av reservanterna är — utan att behöva vara hundra procentigt oangriplig —

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

mycket användbar som plattform för det yrkande som framställes i reservationen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON, ALFRED: Herr talman! Jag har inte så värst mycket att tillägga till vad min partivän Henry Johansson har anfört, och jag skall undvika att upprepa, vad han har sagt här i denna fråga. Jag känner mig likväl föranlåten att säga några ord även på detta stadium av debatten.

Det förefaller mig, som om man på sina håll överskattade betydelsen av en vårprissättning. Herr Aaby-Ericsson framhöll, att en sådan är nödvändig för planeringen av vårbruket. Detsamma framhölls i utskottet. Jag upprepar, vad jag där sade: Detta är felaktigt, vad gäller skånska förhållanden, i varje fall för den ort där jag bor. Där har vårprissättningen icke haft någon som helst betydelse för den saken, därför att resultatet av de underhandlingar mellan regeringen och representanter för jordbrukets ekonomiska föreningar, som föregå vårprissättningen, bli kända först vid en så sen tidpunkt, att vårbruket redan är slut i Skåne. Ingen vill väl göra gällande, att man börjar planera, sedan man blivit nästan färdig.

Reservanterna anföra här som ett argument, att man inte kan göra det pålägg av kalvar, som fordras för att ersätta de mjölkande korna, om man inte vet priserna. Ja, det är ju ett argument, men ytterst vagt i detta sammanhang. Striden gäller ju prissättningen på mjölk. Motionärerna, som innesluta hela den borgerliga samlingen här i riksdagen, hävda, och det har ytterligare understrukits av reservanterna i utskottet, att det är nödvändigt att höja mjölkpriset med tre öre litern. Om det är nödvändigt eller inte skall jag inte nu yttra mig direkt över, men jag är glad, att hittills inte den argumentering kommit fram i debatten, som förekom i utskottet, där man från motionärernas sida rent av hotade med repressalier, om inte majoriteten ville falla till föga och besluta om ett

höjt mjölkpris nu. Man gick så långt, att man beskyllde majoriteten för att vara motståndare till ett skäligt mjölkpris, som man kallar ett tre öre högre pris. Det är en falsk beskyllning, och här i kammaren har jag ännu inte hört den. Jag hoppas, att jag slipper att höra den också. Vi ha tvärt om sagt, att vi för vår del gärna medverka till en prishöjning på mjölken, och vi ha sagt, att om det över huvud taget skall bli fråga om en prishöjning på jordbrukets produkter, skall denna läggas på mjölken. Men vi äro inte beredda att avgöra detta i nuvarande läge. Departementschefen har uttalat i propositionen, att det är önskvärt att skjuta på prissättningen av mjölk och mjölkprodukter till en tidpunkt, då man lättare och säkrare kan bedöma årets skörd. Däri instämmer majoriteten i utskottet. Vi anse det vara fullt riktigt. Därutöver har majoriteten i utskottet kommit till den uppfattningen, som jag tror vilar på ganska säker grund, att det är nödvändigt med en översyn av den kalkyl, som är uppgjord och som man nu på borgerligt håll vill att man nu skall bestämma de olika priserna efter. Vi ha belägg för att den kalkylen är missvisande. Vi ha haft två representanter uppe i utskottet. Den ene var direktör Stensgård, ledamot av den speciella LK-delegationen, och den andre var en representant för livsmedelskommissionen, vars namn jag för tillfället har tappat bort. De hade till huvudsaklig uppgift att närmare redogöra för kostnaderna vid användning av traktorer. Dessa två herrar hade så vitt skilda uppgifter att lämna — och de styrkte dem båda med siffror — att vi blevo ytterligare stärkta i vår uppfattning, att en översyn över kalkylen var nödvändig. Jag förutsätter, att vi alla här i kammaren och i hela riksdagen anse det angeläget att ha en kalkyl, som så långt det är möjligt är baserad på saklighetens och rättvisans grundval. Här brister det. Det erkände en av dessa herrar, som senare upplyste att nästa år skall man räkna efter en annan metod. Han blev tillfrågad, hur det lag till med oljeförbrukningen för traktorer. Han berättade då, att han hämtat

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

sina uppgifter från maskinhållare. Vem som helst kan förstå, att en sådan uppgift måste bli missvisande. Vi ha en sådan maskinhållare hemma i min ort, i min omedelbara närhet, och han utnyttjar sina traktorer till den allra högsta gräns. Maskinhållarna köra både natt och dag, de ha möjlighet att sätta lyktor på sina maskiner, och de utnyttja dem. Då måste såväl bränsle- som smörjoljeåtgången bli mycket stor. Så har man räknat ut ett medeltal därav, men det har utskottet icke ansett sig kunna godtaga. Om man vill ha så säkra uppgifter som möjligt på detta område, är det nog nödvändigt, att man vänder sig till jordbrukare av alla storleksordningar, som inneha traktorer, och tar reda på den verkliga kostnaden i storbruket, i det medelstora jordbruket och i de mindre jordbruk, där man verkligen har traktorer.

Den som lyssnade till debatten i utskottet skulle rent av kunnat få den uppfattningen, att det vore en förlust att använda traktorer i jordbruket. Nu har jag väl reda på att det inte är så. Jag vet mycket väl, att det är en ren vinst för jordbruket att använda traktorer. Vinsten blir större för de jordbruk, som omfattar omkring 80—100 tunnland och däröver, men det blir en vinst även för 40-tunnlands-jordbruket och till och med för 27-tunnlands-jordbruket. Jag har faktiska uppgifter på detta, men jag skall inte dra dem nu.

Men jag kan inte underlåta, herr talman, att nämna en uppgift, som jag har fått av en ledamot i riksdagen som har ett 120 tunnlands jordbruk. Jag har inte den minsta anledning att tvivla på riktigheten av dessa uppgifter. De ha inte lämnats i utskottet, och därför nämner jag inget namn, men de äro inte mindre exakta därför att de äro lämnade utanför utskottets dörrar.

Han sade, att det var enbart en fördel att kunna använda traktor. Han sparade in två karlar. Vad betyder det ekonomiskt med nuvarande timlöner? Omkring 8 000 kronor. Han sålde tre hästar. Vilket pris de betingade vet jag inte, men det var kanske detsamma som en lantbrukare

där hemma fick, omkring 1 000 kronor. Det är en siffra, som jag inte skall syssla med, ty det är en engångsföreteelse. Men vad som inte är redovisat i kalkylen — det har en ledamot av LK-delegationen erkänt för mig — är den foderbesparing man gör på de hästar, man nu inte längre behöver i jordbruket. Den bör enligt min och majoritetens i utskottets mening redovisas i kalkylen, om man skall tillmäta den det värde vi mena att den bör ha.

När jag ändå har ordet, skulle jag i detta sammanhang vilja säga ett par ord om motionerna rörande producentbidrag. Jag skall fatta mig mycket kort, därför att utskottet var enigt om att skicka dessa tre närbesläktade motioner — med Kungl. Maj:ts medgivande visserligen — till den pågående småbruksutredningen. Vad jag vill framhålla i anledning av dessa motioner är, att vad man nu har kommit till klarhet om på motionärernas sida är precis vad jag framhöll 1947 i det särskilda utskottet, då vi behandlade dessa ting. I den proposition, som då framlades, föreslogs bland annat behovsprövning för att erhålla producentbidrag. Här mötte vi en borgerlig samling i utskottet, vilken krävde att behovsprövningen skulle slopas. De borgerliga fingo ett gott stöd av kommunisterna, som ju alltid passa på att hjälpa till, när det minst behövs. Vi hade i alla fall majoritet och skulle ha kunnat avslå förslaget, men vi gjorde det inte. Vi läto minoriteten få rätt, och nu är jag personligen glad över att den har gett mig rätt i den inställning den nu har. De gällande bestämmelserna äro inte bra, det äro vi överens om, och jag har därför ingen anledning att nu närmare fördjupa mig i producentbidraget. Det komma vi till förr eller senare.

I fråga om äggen har Kungl. Maj:t i propositionen föreslagit ett lägsta pris av två kronor per kilogram och ett högsta pris av tre kronor per kilogram. Här förelåg en motion, och den var väntad, där man begärde en höjning med 25 öre av både det lägsta och det högsta priset. Jag förutsätter, att även om Kungl. Maj:t hade i propositionen föreslagit ett lägsta

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

pris av 2 kronor 25 öre och ett högsta av 3 kronor 25 öre, skulle det ha kommit en motion, där man hade begärt ytterligare 25 öres förhöjning.

Nåja, detta är inte så mycket att resonera om. Jag kan nöja mig med vad jag nu har sagt och instämma med min partivän Johansson i hans yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr NÄSLUND (kort genmäle): Herr talman! Jag vill säga några ord med anledning av att herr Andersson i början av sitt anförande berättade, att han inom utskottet hade fått det intrycket, att jordbrukets representanter hade hotat med obstruktion, och att han var glad över att han inte hört något sådant i kammaren i dag. Om herr Andersson har fått det intrycket i utskottet, har det inte berott på någon som helst avsikt att hota — det vill jag säga honom allvarligt och uppriktigt — utan uteslutande på att ett eller annat anförande där måhända var litet färgrikare än anförandena här i dag.

Herr ELOFSSON, GUSTAF: Herr talman! Jag lyssnade mycket noga till herr Henry Johanssons anförande om jordbrukspriserna, och jag fäste mig särskilt vid en sak. Han framhöll, att det inte kunde ha någon betydelse, om man satte priserna ett par månader senare än brukligt. Jag skulle här vilja direkt fråga herr Henry Johansson, om han menar, att man skulle kunna göra på samma sätt mot andra samhällsgrupper. Kan man gå och säga till våra arbetare: Nu skola ni arbeta två eller tre månader framåt, och sedan skola ni få veta, vad ni kunna få för detta! Jag tror inte, att de skulle acceptera ett sådant erbjudande, och jag kan heller inte förstå, varför man från majoritetens sida vill påtvinga en viss grupp människor något liknande.

Han sade, att när två månader hade gått, skulle man bättre kunna överblicka situationen och bedöma skörderesultatet. Jag skall litet senare utveckla, hur lätt man kan räkna fel på skörderesul-

tatet och varför det kanske är fördelaktigare, om man i förväg får veta priserna.

Som ett tecken på att mjölken inte var så dåligt betalad som man ville göra gällande från jordbrukarnas sida hänvisade herr Johansson till auktioner, där priset på nötkreatur var ganska högt. Ja, herr talman, det är väl bekant för alla, som ha något litet grand kännedom om jordbruket och nötkreaturen — men jag tror inte, att herr Henry Johansson har det — att ett djur som lämnar liten avkastning inte skall stå i samma pris som ett djur, som lämnar högre avkastning. När en besättning av djur med hög avkastning säljs, är det därför självklart, att den betingar ett högre pris än en besättning med sämre avkastning. Detta kan man väl ändå inte anföra som bevis för att mjölkpriset skulle vara bra som det är.

I fortsättningen framhöll han, att livsmedelsindex inte kunde stiga mera. Det fanns endast 2 à 2 $\frac{1}{2}$ enheter kvar till toppen, över vilken man inte skulle kunna hålla pris- och lönestoppet. Men om man studerar den prisbildning, som förekommit under den senaste tiden, finner man, att just livsmedel ha gått ned, medan andra varuslag, som också behövas i den dagliga hushållningen, nämligen kläder och skodon samt en hel del andra varor, ha stigit. Då skulle jag vilja fråga: Är det meningen, att jordbruket skall betala dessa stegrade kostnader? Eljest får man undersöka, varpå denna prisstegring beror, om man erkänner, att det finns ett underskott i jordbrukskalkylen på 128 miljoner kronor.

Jag tror, att man kan höja mjölkpriset med tre öre, utan att detta på något sätt behöver ha någon inverkan på livsmedelsindex. Det ryms inom ramen av det underskott, som föreligger på jordbrukets område.

Man har alltid förut deklarerat från regeringens sida, att den priskalkyl, som upprättas, skall ligga till grund för jordbrukets prissättning. Denna priskalkyl har omräknats, och ett underskott har uppstått. Det erkänns ju också av re-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

geringen, men man säger, att man skall vänta med att täcka detta underskott. Jag tror för min del, att det skulle varit lyckligt, om man hade gått in för att redan nu fastställa priserna för jordbrukets produkter i full utsträckning, liksom man gjorde föregående år, i stället för att bryta sönder det på det sätt som man nu har gjort.

Om vi se på föregående års jordbrukskalkyl, finna vi, att man i den hade räknat med ett pris på potatis av jag tror 14 öre, men den har väl sålts för i medeltal 10, 11 öre hos producenten. Även här har ju uppstått ett avsevärt underskott. Likadant är det med äggen. Där har det också blivit ett underskott. Bristen för dessa två varuslag räcker väl nästan att täcka den höjning, som skulle uppstå, om mjölkpriset höjdes tre öre.

Jag kan inte underlåta att säga några ord om propagandan för ökade odlingar av olika slag. Svenska sockerbolaget har ju till och med i skrivelse till statens livsmedelskommission framhållit nödvändigheten av att sänka priserna på t. ex. potatis och oljeväxter, för att sockerbetsodlingen här i riket skall kunna bli av en sådan omfattning, att den täcker behovet. Jag blev inte litet förvånad, när jag fick se, att man använde ett sådant argument. Vi ha i år ökat sockerbetsodlingen rätt avsevärt, men vi stå i dag inför risken att nödgas plöja upp tusentals och åter tusentals tunnland betor på den grund, att det är omöjligt att skaffa tillräckligt med arbetskraft. Jag vill inte nu anklaga vare sig arbetsmarknadsstyrelsen eller andra, som ha att göra härmed, för att de inte skulle ha gjort vad de kunnat, ty det är jag säker på att de ha gjort, men de ha ändå inte haft någon möjlighet att ordna detta. Jag tror inte heller, att det finns någon möjlighet att skaffa fram den arbetskraft, som behövs för att få dessa sockerbetor gallrade. Om detta inte kan ske inom de närmaste dagarna, återstår det ingenting annat för jordbrukarna än att plöja upp fälten och låta dem ligga obrukade. Jag undrar, mina damer och herrar, vem som får bära den förlusten. Jag tror inte,

att det lönar sig att komma till regering eller riksdag och säga: Nu begära vi ersättning för detta. Vi få nog själva bära den förlust, som uppstår. Då är det väl inte att undra på att man från jordbrukets sida är litet grand försiktig, när det gäller sådana specialodlingar som särskilt sockerbetsodlingen. Man vill vara garderad för att få tillräckligt med folk, så att man slipper vad vi säkerligen i år komma att få uppleva, nämligen att nödgas köra upp en stor del av arealen.

När jag hörde herr Andersson i Bus-sjö här tala om priskalkylen och traktorer m. m., blev jag verkligen litet förvånad. Herr Andersson sade, att man inte skulle tro vad man hörde i utskottet, att det var arbetsbesparande att ha traktorer, utan det var lika dyrt vare sig man hade sådana eller ej. Jag tror väl inte, att herr Andersson menade, vad han sade, ty det är väl ändå känt i vida kretsar, att man byter ut hästarna mot traktorer för att spara arbetskraft. Vad herr Andersson där yttrade tror jag inte på något sätt överensstämmer ens med hans egen åsikt. Det var väl bara här i dag, som han ville göra detta gällande.

Vidare framhöll han beträffande beräkningen av hur mycket olja och sådant, som gick åt för traktorerna, att maskinhållarna utnyttjade traktorerna till det yttersta och därigenom förbrukade mer brännolja än andra. Men dessa maskinhållare köra ju för jordbruket. Om de, som herr Andersson säger, köra hela dygnet igenom, så tar det väl inte mer olja och fotogen än det gör, om man har två traktorer i stället, som bara gå på dagarna och göra samma arbete. Jag kan inte tänka mig, att det kan vara någon skillnad där.

Dessutom tyckte jag, att herr Andersson använde väl starka ord, när han sade, att kalkylen är missvisande och skall omräknas. Det sätt, som man gör upp kalkylen på, herr Andersson, har använts ända sedan man kom överens om att man skulle upprätta en inkomst- och utgiftskalkyl för jordbruket. Om den är felaktig i dag, har den väl varit det hela tiden, men det resonemanget hörde man

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

aldrig under krigsåren, när det rädde svårigheter på alla områden. Då hörde man aldrig sådana ord fällas som att den var missvisande och inte sanningsenlig, som herr Andersson här sade, utan då ansåg man, att den var det enda rätta, och den skulle man följa. När man nu kommer dithän, att man får bättre möjligheter att importera varor, så är man genast färdig att säga att den kalkyl, som har använts i så många år, inte duger längre utan måste omräknas.

Herr Andersson sade att kalkylen var missvisande därigenom, att man hade räknat med oförändrad mängd hästfoder, fastän hästarna i stor utsträckning hade ersatts av traktorer. Jag tror inte att det förhåller sig så. Jordbrukarna få ju varje år och ibland två gånger om året deklarerera sitt innehav av hästar såväl som av andra kreatur. Jag förmodar att de som göra upp kalkylen räkna med det antal hästar som verkligen finns i tjänst, och jag kan därför inte tänka mig att jordbruket kan tillföras någon dold inkomst på det sätt som herr Andersson menade.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla tiden längre med att gå in på detaljer, ty de olika spörsmålen ha ju behandlats av flera tidigare talare, men jag vill till sist bara säga, att jag tror det hade varit lyckligare om majoriteten här i riksdagen hade kunnat åstadkomma ett gott samförstånd med hela den svenska jordbrukarkåren och hade tillmötesgått denna så långt, att jordbrukarna liksom andra yrkesgrupper i vårt land hade kunnat få veta vad deras produkter komma att kosta. Nu vill regeringen och majoriteten bryta ut vissa delar av frågan och uppskjuta avgörandet om priserna på vissa produkter, och jag anser att detta icke stämmer överens med en sund utveckling. Jag anser att man bör försöka få en ordentlig uppgörelse till stånd på alla de områden som det här gäller. Jag menar inte alls att jordbrukarna böra få några oskäliga vinster, och jag tror att alla äro medvetna om att något sådant inte är möjligt med den kontroll som utövas över jordbruksnäringen.

Jag tror inte heller att någon vill bestrida att jordbrukarna under de för vårt land så svåra år, som ha gått, ha gjort så gott de ha kunnat för att frambringa de produkter som svenska folket har behövt för sitt livsuppehälle. Under sådana förhållanden är det väl också anledning att förmoda, att man på regeringssidan, trots denna lilla brytning, även i framtiden skall kunna inse att jordbruket är ryggraden i hela vårt näringsliv och att man därför måste se till att denna näring alltjämt har möjligheter att hävda sig.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr JOHANSSON, HENRY (kort gemmälle): Herr talman! Herr Elofsson har frågat mig, om jag anser att det vore rimligt att jordbruket skulle arbeta utan avtal under en period av tre månader eller mer, och han frågade också, om det vore möjligt att få andra grupper, som normalt arbeta under avtal, att arbeta avtalslöst.

Men det är ju inte fråga om att jordbruket skall arbeta avtalslöst. För det första utgår ju inte det nuvarande avtalet ännu på en god tid, och för det andra ha både Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit att det nuvarande avtalet skall gälla oförändrat till dess man har varit i tillfälle att taga ställning till utvecklingen på penningväsendets område under förhösten.

För övrigt vill jag säga, att det förekommit att andra grupper fått arbeta utan avtal. Sålunda vill jag minnas att lantarbetarna ett år för inte så länge sedan fingo vänta i tre månader, från den 1 oktober till nyår, på att få avtal, och ett annat år fem månader. Här förliden kunde man läsa i tidningarna att en grupp kommunalarbetare här i landet hade fått arbeta i ett och ett halvt år utan avtal, och de hade ändå inte lagt ned arbetet. Det finns många exempel på sådana avtalslösa perioder.

Herr ANDERSSON, ALFRED (kort gemmälle): Herr talman! Herr Elofsson

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

sade att han hoppades att vad jag sade om traktorerna var ett uttryck för en tillfällig inställning. Jag kan försäkra herr Elofsson att det inte är så. Den är ganska gammal, och jag tror den vilar på säker grund.

Mot mitt resonemang invänder herr Elofsson att maskinhållarna köra åt jordbruket. Javisst, vem skulle de annars köra åt? Men de köra inte åt sådana, som ha traktorer själva, och därför bevisar herr Elofsson ingenting med sitt resonemang om de genomsnittliga kostnaderna för traktorer.

Jag vill också säga att vi från vårt håll äro angelägna om den stabiliseringspolitik som föres. Vi vilja inte medverka till att den slås sönder. Men det betyder inte att vi äro motståndare till ett högre mjölkpris, om det kan medgivas inom stabiliseringspolitikens ram, utan under denna förutsättning ha vi förklarat oss villiga att medverka till en sådan höjning. Det är vår klara inställning på den punkten.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Prissättningen på det svenska jordbrukets produkter har nu under många år varit så låst, att detta förhållande väl har orsakat att terminologien har blivit sådan som den har blivit i denna debatt. Jag skulle eljest för min del inte vilja använda just de ordalag som exempelvis herr Elofsson använder när han säger att vi måste ha rätt att veta vad vi skola få för våra produkter. Det är inte en allmän rättighet att få veta detta, menar jag. Jag skulle för min del helst se att man kunde komma ifrån detta system, att staten lägger sig i prissättningen på ett så detaljerat sätt som sker. Om vi finge ta ut de priser, som marknaden tillåte, och om det vid något tillfälle skulle bli högre pris på ett visst varuslag än myndigheterna skulle anse vara lämpligt, så skulle ju som det nu är myndigheterna efteråt fastställa en gräns för priset. Under sådana förhållanden är det ju bättre att ha en bestämd prissättning för konsumtionsåret, och om man skall ha det så, kan man inte, som her-

rar Henry Johansson och Alfred Andersson gjorde, bagatellisera betydelsen av vid vilken tidpunkt jordbrukarna få reda på vilka priser de ha att räkna med. Jag vet inte, om någon av herrarna själv bedriver något jordbruk nu för tiden — förr gjorde ju åtminstone herr Alfred Andersson det, men jag vet inte säkert, om han har kvar sina 32 tunnland — men annars är det ju så, att man bland annat måste bestämma, hur mycket man skall så in till vall för nästkommande år. Verkningarna av det beslutet sträcka sig över två och ett halvt år framåt, i somliga trakter tre och ett halvt. Det är rätt många jordbrukare här i Sverige som just ha gått och funderat på om de verkligen skola bry sig om att så in vall i den omfattning som är vanlig, så kallsinnig som regeringen har visat sig vara när det gäller mjölkpriserna, och jag skulle nästan tro att en del redan ha låtit sin naturliga misstänksamhet taga sig det uttrycket, att de ha avstått ifrån att så in vallfrö på vissa arealer. Detta innebär en förberedelse till en minskning av kreatursbesättningen eller kanske rentav till en utslagning av den. Numera är det nämligen inte så, att man kan odla vall och räkna med att kunna sälja höet. I en tid, då minskningen av kreatursbesättningarna börjar bli allmän, finns det ju inte köpare i samma utsträckning som tidigare — såvida det inte kan öppnas export. Jag har själv gått och funderat på om det skall vara någon idé att ha ungefär samma vallarealer som vanligt.

På våra rnar kommer det ju alltid många spädkalvar till slakterierna, men då jag har varit och tittat i vårt slakteri hemma, har jag tyckt mig märka att det bland dessa kalvar är en större procent kvigkalvar än vanligt. Vad betyder detta? Jo, det betyder att man inte tänker nyrekrytera sin kobesättning i samma takt som tidigare. Tjurkalvarna skickar man ju i allmänhet in ganska samvetsgrant. Denna iakttagelse, att det är särskilt mycket kvigkalvar som slaktas i år, talar enligt min mening ett visst språk, som egentligen mindre angår jordbrukarna än konsumenterna här i

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

landet. Det är ju en naturlig sak att man försöker avvåga de olika verksamhetsgrenarna inom ett företag — och ett jordbruk är ju ingenting annat än ett företag — så att verksamheten får den inriktning som ger den största förtjäns- ten. Det måste alltid vara så för att ekonomin inte skall bli låst i alltför hög grad. Nu är det ju så, att en minskad vallodling, ett minskande av besätningarna o. s. v. har verkningar på många andra fronter. Om konsumenterna en dag finna, att mjölkförsörjningen är för dålig, så är detta missförhållande inte tillrättat i en handvändning. Jag tror inte att det kommer att bli någon verklig brist på konsumtionsmjölk, men mjölken kommer att behöva tillföras från så mycket större områden än nu, att transporterna bli dyrbarare och tekniskt besvärligare, och vidare måste ju smörmängden och tillgången på skum- mjölk bli mindre.

Det borde ha varit möjligt för regeringen, anser jag, att göra upp denna sak med jordbruksorganisationerna lugnt och stilla. Det är ju inte alldeles betydelselöst att även staten är ordhållig. Staten skall inte vara den enda organisation som ständigt bryter löften. Om enskilda eller företag bryta löften i affärlivet, så kommer det mycket surt efter och drabbar dem själva. Riksdagen har ju på Kungl. Maj:ts förslag för två år sedan beslutat, att man skall meddela prissättningen för jordbruksprodukterna på våren, och då bör detta också ske — så länge man nu över huvud taget skall bibehålla en sådan här prissättning.

Her Elofsson blev förvånad, när han hörde herr Andersson i Bussjö säga att han inte trodde på jordbrukskalkylen. Jag däremot blev inte förvånad, ty jag kunde ju nästan räkna ut, att han måste plocka fram så många nödargument, som han kunde hitta på, med den ställning han har som jordbrukare och samtidigt socialdemokratisk riksdagsman. Det var verkligen också en del nödargument han framförde. Tror verkligen Herr Andersson i Bussjö att den här jordbrukskalkylen görs upp så lättvindigt, att man för

att få ett mått på brännoljaförbrukning- en multiplicerar en maskinhållares förbrukning med antalet traktorer i landet? Nej, herr Andersson, inte kan man tänka sig att någonting sådant sker. Nu har man arbetat med kalkyler av detta slag i snart tio år. Kalkylen har aldrig varit fullkomlig och kan aldrig bli det heller, men under dessa många år har man ständigt kunnat förbättra tekniken, och inte anser jag att herr Andersson i Bussjö skall mästra de personer, som göra upp kalkylen, för deras sätt att arbeta. Det är ett oerhört arbete nedlagt på metodiken för kalkylens uppgörande. Det är goda hjärnor inkopplade i detta arbete sedan många år tillbaka, och de skiljaktigheter i uppfattningar, som förefinnas, äro i stor utsträckning beroende på skilda meningar om vad som över huvud taget skall få räknas med av exempelvis räntekostnader och sådant. Att det skulle existera sådana felaktigheter, som herr Andersson i Bussjö påstod, är knappast möjligt.

Jag tror att jag är den i den här kam- maren, som äger de flesta traktorerna, och jag vet nog att beräkningen av brännolja- och smörjoljaförbrukningen inte är behäftad med några större fel, men en post i traktorkostnaden är för lågt upptagen, nämligen kostnaden för reservdelar. Man vågar inte säga, hur stor den i verkligheten är, ty det skulle inte vara någon som skulle tro det — det är min erfarenhet, och den är inte ringa på traktorområdet. Särskilt nu under kriget ha reservdelarna varit oerhört dyra. Jag har räknat ut vad en traktor skulle kosta om man satte ihop den av reservdelar. Jag skall inte säga vilket märke det gällde. Priset skulle bli över 50 000 kronor. Under de sista åren ha nog utgifterna för reservdelar ökats genom vårdslösare behandling av traktorerna, genom att man har måst använda sämre oljor o. s. v.

Man kan alltså inte åberopa felaktig- heter i beräkningen av traktorkostnader som en motivering i detta sammanhang. Det enda av de skäl, som herr Andersson i Bussjö anförde, som jag tycker att man kan acceptera — även om man kan

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

göra invändningar mot hans sätt att resonera också på den punkten — är att jordbrukarnas förslag inte går ihop med den ekonomiska politiken i stort. På den punkten skulle jag för min del vilja säga, att den principen, att det inte får ske några prisstegringar, måste ha missuppfattats på många håll här i landet. Det vore en olycka, om ett lands näringsliv ett helt år skulle bedrivas på ett sådant sätt, att man aldrig skulle få höja priset på något enda varuslag. Det som inte kan tillåtas stiga måste väl vara prisläget i stort, det som normalt bestämmer en familjs levnadskostnader.

När uppställningen träffades med TCO — jag minns inte, om det var fallet även vid uppställningen med LO — befann sig väl livsmedelsindex högre än den siffra där det ligger nu, och därför tror jag inte att man lurar någon människa, om man säger att livsmedelsindex tål att återföras, om man så skulle önska, till ungefär det värde som det hade vid tiden för förhandlingarna.

Vidare är det väl mycket begärt att enbart jordbrukspriserna skola få svara för att levnadskostnadsindex icke stiger, om priserna på andra varor än jordbruksprodukter stiga. Men det är just detta som sker, om man inte får uppväga prisläget på potatis och ägg med höjningar på exempelvis mjölk och kött. I motionen har det ju påvisats, att de föreslagna höjningarna inte komma att rubba den ekonomiska politiken under årets lopp indexmässigt sett, och den saken har inte jävats vare sig av herr Henry Johansson eller herr Alfred Andersson.

Jag skall sluta med att svara på herr Henry Johanssons fråga, varför högern, folkpartiet och bondeförbundet ha blivit eniga i denna sak och varför man har gått in för ett bibehållande av subventioneringen i oförändrad storleksordning för nästa konsumtionsår. Orsaken är att vi anse att det är så oerhört viktigt att denna fråga löses i fridens tecken, att man är beredd att göra ett offer. Från högerns sida är det verkligen ett offer att gå med på att lösa den här frågan delvis genom subventionering.

Jag har möjlighet att ange ungefär hur jag skulle vilja sköta det här problemet, men det är väl inte så stor idé att tala om det, ty det är väl ingen som bryr sig om att följa mina råd, och då är det kanske också litet dumt att avslöja dem. Eljest tror jag att vi förr eller senare böra sträva efter att få ett konsumtionsmjölkpris som närmar sig vad som är vanligt på den europeiska kontinenten, där mjölkpriset överallt är högre än hos oss. Vidare bör man återställa fetthalten och därigenom möjliggöra för husmödrarna att skumma mjölken. Priset måste då bli i motsvarande grad högre, men det skulle nog husmödrarna acceptera utan vidare.

Vad oljeväxterna beträffar tror jag det har varit riktigt att till en början hålla priset så högt, som man har gjort, för att möjliggöra för en tillräckligt stor kår av jordbrukare att lära sig den teknik som erfordras för en framgångsrik oljeväxtodling och för att åstadkomma ett ordentligt underlag för växtförädlingen på detta område. När denna stimulans inte längre är erforderlig, är det nog möjligt, såvida kostnadsförhållandena i övrigt inte ändra sig, att producera oljeväxter, särskilt höstraps, till ett lägre pris än det nu rådande. Det har enligt min mening varit en nationalekonomiskt riktig sak att driva upp en oljeväxtodling på det sätt som har skett. Efter ytterligare ett eller annat år kommer det säkert fram sorter som ge högre avkastning, och då ha jordbrukarna säkert också lärt sig nya knep när det gäller oljeväxtodlingens metodik. På den vägen kunna säkert en del av jordbruksnäringens problem lösas.

En annan del av jordbrukets problem skulle nog kunna lösas genom att man låte människorna till ett ordentligt pris köpa riktig grädde. Sådant är ju inte dagligt bröd, utan det skall finnas för att folk skall kunna bjuda på ordentlig gräddkaka på födelsedagskalasen.

Det finns en hel del sådana utvägar att tillföra jordbruket pengar på ett trevligare sätt än genom det nuvarande systemet med hårt låsta priser och med penningtillskott från statens sida. Det

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

systemet är principiellt förkastligt, och det kan inte vara skäl att fortsätta med det för all framtid. Därför måste man söka rätt på en väg ut ur subventioneringssystemet. Det hade varit önskvärt att man hade kunnat göra det redan i år, och jag tror det vore klokt att nästa gång, då man skall försöka samordna de olika gruppernas intressen för att kunna följa en stabiliseringspolitik, verkligen säga till dem att de skola få betala varorna direkt i stället för över skatterna. Det är ju dock så många skattebetalare här i landet, att de flesta av dem, som få en förmån genom subventionerna, också få vara med om att betala dessa på det ena eller andra sättet.

Herr talman! Även om jag inte direkt har sagt det, torde det framgå av innehållet i mitt anförande att jag kommer att sälla mig till reservanterna.

Herr **ANDERSSON, ALFRED** (kort genmäle): Herr talman! Jag förmodar att herr Mannerskantz inte var inne, när jag höll mitt första anförande. Jag framhöll där, att vårprissättningen när det gäller skånska förhållanden hittills inte har haft någon betydelse för planeringen inom jordbruket. Jag skulle vilja fråga herr Mannerskantz, om han någonsin under den tid, då vårprissättning har tillämpats, har väntat tills jordbrukskalkylen har kommit, innan han har beräknat vilka slags frö han skall så in och var han skall så dem. Det är omöjligt att göra så, ty kalkylen kommer ibland inte förrän i juni.

Herr Mannerskantz var också inne på vad jag hade sagt om traktorer, och han tyckte att det var litet löjligt. Herr Mannerskantz ansåg sig sitta inne med bättre kunskaper än jag på traktorområdet, och det tror jag också att han gör, ty han är ju traktorägare. Då kan han kanske klargöra en sak för mig. De uppgifter om bränsle- och smörjolförbrukning för traktorer, som inför utskottet lämnades av två så sakkunniga herrar som direktör Stensgård och doktor Palme, skilde sig ganska mycket åt inbördes. Direktör Stensgård hade byggt på uppgifter som

gällde maskinhållare, medan doktor Palme byggde sina uppgifter på licensgivningen för oljor till jordbruket. Om herr Mannerskantz har några uppgifter, som äro mera värdefulla och exakta än de som lämnades av båda dessa herrar, skulle både jag och hela kammaren vara tacksamma för det, men jag tror inte han kan göra det.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Det förekommer ingen licensgivning i fråga om brännolja för traktorer.

Herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Jag har anledning att här i så korta ordalag som möjligt försöka motivera regeringens inställning till det i och för sig beklagliga faktum, att vi detta år inte lyckats träffa överenskommelse med jordbrukarna vid de prisförhandlingar som ha ägt rum.

Jag vill börja med att erinra om att vi, när den nuvarande stabiliseringspolitiken startade, d. v. s. år 1948, hade glädjen att se, hur man från olika håll anslöt sig till den linje, som regeringen ansåg vara den enda möjliga för att man skulle kunna lyckas med en allmän stabilisering. Även jordbrukarna anslö sig, och som sitt offer på prisstabiliseringens altare förklarade de sig beredda att avstå från 15 miljoner kronor, som eljest skulle ha erfordrats för full balans i kalkylen.

De diskussioner, som regeringen förde på olika håll, slutade så småningom i att vi fingo en överenskommelse om löne- och prisstabilisering, en överenskommelse som, om också många voro skeptiska mot den när den ingicks, ändå glädjande nog har visat sig hålla måttet på ett alldeles överraskande lyckligt sätt. Vi lyckades såtillvida, att den prisstegring, som hade pågått från 1945 till 1948, stoppades, och vi ha sedan dess kunnat glädja oss åt i stort sett oförändrade levnadskostnader. Enligt min mening var fjolårets överenskommelse någonting av ett mogenhetsprov för svenska folket i fråga om samhällsekonomiska insikter och realistiskt verklighetssinne. Bakom ställ-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ningstagandet till denna överenskommelse låg, som jag sade, en rad av uppoffringar från olika gruppers sida. Det var jordbrukarnas offer på 15 miljoner kronor, när de avstodo från att kräva balans i kalkylen, det var statstjänarnas, de kommunalanställda löntagarnas offer när de avstodo från en lönestegring som de författningsenligt voro berättigade till, ett offer som man har taxerat till ett värde av mellan 75 och 100 miljoner. Det var vidare fackföringsfolkets, LO-medlemmarnas offer, när de prolangerade sina avtal, trots att vissa förbund voro i ett förhandlingsskede där de hade upplagt framför sig att få vissa justeringar genomförda.

Jag ber att få erinra om att man år 1947 på flera områden inom arbetsmarknaden träffat överenskommelse om att reglera lönerna i överensstämmelse med den nya dyrortsgrupperingen. Man ville emellertid ha en övergångstid och tog därför endast halva steget år 1947. Löntagarna, som voro LO-medlemmar, hade sina arbetsgivares klara utfästelse att den andra hälften av steget skulle tas år 1948, men i stabiliseringens intresse avstod man från detta, ett offer som jag inte är beredd att värdera; jag vet inte, om det rör sig om ett tiotal eller ett hundratal miljoner, men att det är avsevärda belopp, är ställt utom allt tvivel.

Stabiliseringen lyckades helt enkelt därför, att den var konsekvent. Det tolererades inga undantag från regeln av den enkla anledningen att sådana undantag skulle ha blivit regel. Ifrån praktiskt taget alla håll förelägo de mest välgrundade skäl för inkomstförbättringar. Alla dessa avvisades konsekvent, och, kan jag säga, i en del fall hänsynslöst. Inga undantag medgavs, detta av den enkla anledningen, att den attityden var den enda möjliga för att politiken skulle lyckas.

Väl har den politiken för många synts stel och kantig, och visst har regeringen fått uppbära mycket klander från oppositionens sida för den bundenhet och den stelhet, som politiken har inneburit, men ett misslyckande skulle ju å andra sidan ha inneburit samhällsvådor på det ekonomiska området, vilka säkert ingen

ledamot av denna kammare skulle ha varit beredd att taga konsekvensen av. Man hade här två alternativ att välja emellan. Å ena sidan hade man stabiliseringens alternativ med alla dess uppenbara nackdelar i form av stelhet och kantighet och många gånger utomordentliga besvärligheter. Å andra sidan hade man det alternativ, som skulle innebära en fortsatt penningvärdesförsämring, ett alternativ som ingen av oss betraktar som över huvud taget möjligt, om vi skola handla under ansvar.

Vi hade naturligtvis inte tagit dessa besvärligheter inom regeringen, inom löntagargrupperna och jag vågar också säga inom jordbrukargruppen, om stabiliseringspolitiken bara skulle ha inneburit ett års andrum i den fortsatta jakten efter obefintliga värden med målsättningen: ett ödelagt penningvärde. Vi ha inom regeringen den mycket bestämda uppfattningen, att stabiliseringspolitiken inte bara är en i och för sig intressant parentes i vårt ekonomiska liv. Den innebär i stället enligt vår uppfattning en gemensam nationell kraftansträngning långt utöver det vanliga för att rädda framför allt de breda lagrens levnadsstandard, en kraftansträngning, som får hålla i så länge som prisstegringstendenser och inflationsfara alltför äro dagsaktuella problem.

Ifrån dessa premisser har regeringen behandlat jordbrukets prisfrågor även innevarande år. När det vid de hållna överläggningarna visade sig, att man från jordbrukarhåll ej ansåg sig kunna träffa överenskommelse för nästa regleringsår genom att balansera jordbrukets totalkalkyl efter hittills tillämpade grunder och regler, blev problemet för regeringen icke enbart en fråga mellan regeringen och jordbrukarna, utan en fråga, där alla de i stabiliseringen involverade grupperna voro berörda och hade sina intressen att bevaka och där man hade skyldighet att också efterhöra de stämningar och reaktioner som jordbrukarnas prislestslag skulle förorsaka på skilda håll.

När ett underskott i balansen, vilket enligt de gamla beräkningsgrunderna

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

skulle utgöra 48 miljoner kronor, från jordbrukarhåll angavs uppgå till 128 miljoner, blev, som kammaren nog förstår, frågan av helt andra dimensioner. När kraven från jordbrukarhåll konkretiserades till tre öres förhöjning på all konsumtionsmjölk och, det ber jag att få erinra om, fyra öres förhöjning på den mjölk som i Stockholm och Göteborg säljes såsom flaskmjölk, vidare prishöjningar på grädde, på ost och på kött och därutöver 20—25 nya subventionsmiljoner utöver de tidigare utgående, ja, då blevo, som regeringen såg det, jordbrukarnas krav icke förenliga med stabiliseringspolitiken, så mycket mer som dessa krav följdes av den mycket bestämda deklarationen från jordbrukarnas sida, att detta var ett bud med förbehåll, ett bud som gällde för nästa regleringsår endast under den klara förutsättningen att de övriga gruppernas inkomster skulle bli oförändrade under nämnda år. Om det skulle bli så, att i höst löntagare och andra grupper skulle erhålla förbättringar, ja, då — förklarade jordbrukarna — skulle dessa 128 miljoner kronor endast betraktas som en partiell kompensation till det svenska jordbruket; då skulle jordbrukarna innevarande höst sätta sig till nya förhandlingar och diskutera nya prisstegringar, som skulle göra att deras inkomster skulle följa inkomsterna för de löntagare, som till äventyrs skulle få en löneförhöjning.

Jag skall inte anklaga jordbrukarna för deras ställningstagande. Jag skall till och med säga att jag förstår att jordbrukarna vilja vara med, även de, om det blir en lönerörelse i höst, men jag har velat slå fast den av jordbrukarna föreslagna prishöjningens karaktär av partiell kompensation under vissa förutsättningar, detta för att få en bakgrund till regeringens ståndpunktstagande, som går ut på att det under dessa förutsättningar är riktigare att taga hela diskussionen i ett sammanhang i höst.

Nu har man gjort gällande — jag har inte haft tillfälle att höra alla de olika talarna här i kammaren, men jag hörde

herr Mannerskantz' anförande nyss — att regeringens vägran att redan nu binda sig i fråga om mjölkpriset kolliderar med det beslut om värprisättningen såsom princip, som riksdagen fattade år 1947.

Ja, vi kunna väl ändå vara överens om att denna grundsats om värprisättning, som regeringen fortfarande är beredd att hålla på såsom en allmän princip under normala förhållanden — det är klart och tydligt utsagt i propositionen — ändå inte kan få hindra riksdagen från ett avsteg som av vissa skäl måste betraktas såsom nödvändigt. Jag har lagt märke till att även reservanterna göra den deklarationen. Om synnerligen vägande skäl därtill föranleda, må nämligen avsteg från värprisättningen kunna ske även enligt reservationen. Jag frågar mig då: Föreligga dessa skäl i dag? Ja, just med hänsyn till vad jag redan har anfört och med hänsyn till vad jag hoppas få tillfälle att säga längre fram i mitt anförande kunna vi väl i stort sett vara överens om att regeringens bevekelsegrunder äro repektabla, när regeringen anser att dessa skäl i dag föreligga.

De vid många tillfällen uttalade farhågorna för att ett avsteg från värprisättningen på mjölkprodukternas område skulle få vissa negativa verkningar för produktionen och skulle omöjliggöra en klok, produktionsmässig planering för jordbrukarna, måste jag med förlov sagt, herr talman, beteckna som snarare känslomässigt än verkligt sakligt grundade. Jag har tidigare i en interpellationsdebatt i andra kammaren med herr Jansson i Aspeboda erinrat om att den nedgång i mjölkproduktionen, som kan konstateras bland annat för år 1948, till större delen, om också inte helt, har rätt plausibla förklaringar. Det går inte att hålla mjölkproduktionen uppe efter en sådan misslyckad foderskörd som vi hade år 1947. Dess bättre ser det ut som om mjölkproduktionen nu skulle vända i rätt riktning. Kammarens ledamöter kunde i onsdagens dagstidningar övertyga sig om att mjölkinvägningen för det första kvartalet i år ligger fyra och en

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

halv procent högre än motsvarande invägningsciffror för ett år sedan, och när mjölkinvägningen i landet var som lägst denna gång, låg den ändå väsentligt högre än efter missväxten och nedslaktningen åren 1940 och 1941.

Nu veta ju jordbrukarna att det inte blir någon reduktion av mjölkpriserna och att det eventuella tillskott, som jordbruket kan komma att tillförsäkras — detta är ju en sak som blir beroende av de diskussioner, vilka skola föras i större sammanhang — i stort sett kommer att läggas på mjölken och knappast kan läggas på någonting annat. Under sådana förhållanden tycker jag inte att riskerna ur jordbrukarnas synpunkt äro sådana som man antyder, när man säger att man kommer att låta bli att så i sina vallar, om inte beslutet kommer i dag. Jag tror förresten att herr Mannerskantz redan har sått i de vallar han behöver på Värnanäs, när vi diskutera de här frågorna i dag.

Det finns också andra synpunkter på i denna — jag måste säga det — mycket upphaussade agitation om konsekvenserna för produktionen av att man skjuter på avgörandet till hösten. Jag har vid flera tillfällen understrukt att regeringen inte nonchalerar problemet, men jag har också varit angelägen om att föra in synpunkter i diskussionen, vilka kunna ge den dess rätta balans och sammanhang.

Jag nämnde några siffror om mjölkinvägningen. Jag kan också nämna en siffra från slakthusen. Slakten av nötboskap där är i år 17 procent lägre än för ett år sedan, och detta talar ju inte för att man skulle ha givit upp hoppet om möjligheterna att även kreatursskötsel skall kunna ge sitt hyggliga bidrag till jordbrukarnas inkomster. Jag har tidigare anfört och ber att få upprepa, att vi aldrig förut ha haft så höga livdjurspriser som vi ha just nu, och om man gör sig besväret att titta på fastighetsvärdenas utveckling, finner man att dessa tyvärr ännu äro i ständigt stigande, detta även på sådana områden i landet, där mjölkproduktionen har den huvudsakliga inkomsten.

Jag tror dessutom att de av kammarrens ledamöter, som äro praktiska jordbrukare, i stort sett kunna vara ense med mig därom, att man inte nu i vårt ställning till frågan, huruvida man med hänsyn till ett otillfredsställande mjölkpris skall slå ut sina djur. Det blir en fråga som man tar ställning till först någon gång i oktober månad, och jag tillåter mig att ha den förhoppningen, att vi vid det tillfället i allt samförstånd med jordbrukarna skola ha kommit till en uppgörelse av förhandlingsmässig karaktär.

Såsom jag föreställer mig att det redan har understrukits tidigare i denna debatt, går det nu gällande avtalet ut den 1 september. Regeringen har sagt till jordbrukarnas förhandlare, att vi äro beredda att fortsätta dessa diskussioner vid månadsskiftet augusti—september, när vi ha möjligheter att koppla in frågan i sitt allmänna ekonomiska sammanhang.

Jag skulle, herr talman, kunna sluta med detta, men eftersom man både i partimotionen och i reservanternas yttrande binder upp sin argumentering på vissa speciella punkter, kan jag inte uraktlåta att ett ögonblick stanna vid dessa.

Man har varit angelägen om att stödja sin argumentering med att den pristegring, som skulle följa av ett bifall till reservationen, egentligen inte har någon betydelse för levnadskostnaderna. Man säger att den indexstegring med en enhet, som skulle äga rum, har balanserats genom att man har fått sänkta priser på ägg och potatis; genom dessa prissänkningar har man undgått en indexhöjning med en enhet, som eljest skulle ha inträtt. Jag måste emellertid säga att det resonemanget enligt min mening i alltför långa stycken är teoretiskt och akademiskt — detta inte sagt i någon förklenande mening — för att passa ihop med de praktiska svenska jordbrukarnas sätt att argumentera i övrigt. Vad som kvarstår såsom reala fakta i dag är att vi ha en indexsiffra på 166, att vi ha någonting som vi bruka kalla ett indextak vid 169 och att vi

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

na detta indextak, när vi komma upp till 168.⁵¹ När vi ha passerat den siffran, ja, då betyder det inte att vi kunna sätta oss till nya diskussioner med bland andra statstjänare och andra löntagare som ha indexmässigt bundna löner, utan det betyder helt enkelt att dessa grupper för det första skola få ut de 75 eller 100 miljoner kronor, som de redan ha avstått, och för det andra skola ha en ytterligare löneökning, vars värde jag inte vet men som jag förmodar är minst lika stor. Blir detta ett faktum, då kommer hela lönefronten i rullning — det äro vi nog alla övertygade om — och i så fall måste vi tyvärr konstatera att vår stabiliseringspolitik blev den episod som vi inte vilja ha den till.

Ett genomförande av jordbrukarnas prisförslag skulle höja indexsiffran, som i dag är 166, till 167. Det resonemanget, att man bör kunna tolerera en sådan höjning, eftersom en motsvarande höjning redan skulle ha inträtt, om inte priserna på ägg och potatis hade sänkts, har enligt min mening inte så mycket med den kalla och karga verkligheten att göra. Den indexhöjning, som skulle bli en följd av ett genomförande av jordbrukarförslaget, balanseras icke av några prissänkningar, utan det är en reell, avläst indexhöjning. Då kan man fråga sig, om vi kunna tolerera denna höjning med hänsyn till de utsikter vi ha framöver i fråga om prishöjningar. Priskontrollnämnden har gjort vissa översikter och utredningar i den frågan.

Till en början kan man konstatera, att redan aprilsiffran för livsmedel var en halv enhet högre än marsisiffran. Jag kom in i kammaren just när herr Elofsson i Vå höll sitt anförande, och jag vill minnas att han åberopade att just livsmedelskostnaderna ha varit oförändrade från september till mars. Det är riktigt, men i april steg siffran just för livsmedlen med en halv enhet.

Vidare presumerar priskontrollnämnden att vi ha att räkna med en säsongmässig prishöjning på grönsaker; när de nya primörerna skola avlösa de gamla grönsakerna, blir det en prishöjning,

även om grönsakspriset i och för sig är lågt. Vidare har man kanske att räkna med vissa prishöjningar på fisk och frukt, och vi veta också att vi ha att räkna med en säsongmässig prisstegring på ägg, en säsongmässig prisstegring som är ofrånkomlig även enligt regeringens förslag i fråga om äggpriserna. Man uppskattar dessa risker och antaganden till en halv enhets höjning av index. Ett accepterande av det förslag till kötttransoneringens avveckling, vilket har förelagts konsumentrepresentanterna vid de diskussioner som just nu i dagarna pågå, skulle med all sannolikhet komma att höja levnadskostnaderna med en enhet. Jag har därvid inte sagt att en avveckling av kötttransoneringen är ett absolut faktum just nu, men jag är angelägen om att understryka att man vid den avveckling av kötttransoneringen, som handeln begär, inte kommer undan en ytterligare levnadskostnadsstegring med en enhet.

Jag har anført detta som en illustration till det ansträngda läget. Accepterar man jordbrukarnas krav i prisfrågorna här i dag, accepterar man handelns krav på en avveckling av kötttransoneringen, och få vi den prisutveckling i fråga om grönsaker, fisk, frukt och ägg, som vi veta att vi ha att räkna med, ja, då ha vi faktiskt kört huvudet igenom indextaket, och sedan kan ingen makt i världen hindra pris- och lönestegringens fortgång i en ny växelverkan.

Men jag vill också se det här problemet ur en annan synpunkt. Jag vill se det ur synpunkten av totalalkylens princip. Den har under alla dessa åtta år inneburit, att jordbrukets samlade inkomster och kostnader skola balanseras i det relativa läge som respektive poster hade före kriget. Hur har man klarat den balansen? Ja, man har uppnått den genom prisjusteringar och genom att man har fått vissa kvantitetshöjningar.

Alla äro väl ense med mig om att jordbrukets samlade inkomster erhållas som resultatet av en enkel multiplikation av priser och kvantiteter. Få vi stora kvantiteter, kunna bibehålla eller till och med sänkta priser ge den erforderliga inkomstbalansen, men få vi missväxt

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

och dåliga tider måste jordbrukarna ha tillskott på å-priserna, mer betalt för varje liter mjölk som de producera, för att kunna balansera kalkylen.

Jag tror det är klokt ur jordbrukarsynpunkt att betrakta den teknik, som vi ha tillämpat för kalkylens uppgörande, såsom bestående även i framtiden. Det är inte klokt att stanna vid en enskild vara och säga att en sänkning av å-priset på en viss vara har givit konsumenterna vissa fördelar, som jordbrukarna i egenskap av producenter skola ta igen på andra håll.

I den skrivelse, som jordbrukarorganisationerna ha tillställt regeringen och som finns återgiven i den kungliga propositionen, har man gjort sig skyldig till en ganska djärv konstruktion. Jag berör den därför, att den sedermera i stor utsträckning har återgivits i bondepressen och kanske bibringat allmänheten en uppfattning i de här punkterna, vilken inte är med verkligheten överensstämmande. Man säger där, att jordbrukarna på våren 1948 hade räknat med att få 3 kronor 30 öre per kilogram ägg men att de nu enligt kalkylen endast skola få 2 kronor 50 öre, således 80 öre mindre per kilogram. Vid en förbrukning av 80 miljoner kilogram skulle alltså konsumenterna förtjäna 64 miljoner kronor. Borde då inte jordbrukarna, frågar man i skrivelsen, få ut motsvarande summa i form av prishöjningar på andra varor, i första hand på mjölken?

Vi kunna då se efter, vilka inkomster jordbrukarna i själva verket ha fått och speciellt vilka inkomster de ha fått på äggproduktionen. När vi i den förra kalkylen rörde oss med ett äggpris av 3 kronor 30 öre per kilogram, räknade vi med en kvantitet som skulle ge jordbrukarna en inkomst av 184,8 miljoner kronor. Nu blev äggpriset 2 kronor 80 öre — såsom kammarens ledamöter kunna övertyga sig i propositionen — men trots detta blir den samlade inkomsten av äggproduktionen 184,6 miljoner kronor, ett belopp som skiljer sig från det beräknade med 0,2 miljoner kronor. För nästa år ha vi räknat med ett lägre pris och kanske till och med en lägre kvan-

titet, men skillnaden är ändock inte större än 9—10 miljoner kronor.

Jag anser att det är oriktigt att föra diskussionen på det viset, att man tar ett å-pris för en viss vara, i egenskap av jordbrukare betraktar det ur konsument-synpunkt och med detta resonemang kommer fram till att jordbruket skall ha kompensation på annat håll. Jag är övertygad om att jordbrukarna i det långa loppet ge mig rätt i att den princip för totalalkylen, som regeringen har tillämpat, är den riktiga. Den ha även jordbrukarna intresse av att slå vakt omkring. Jordbrukarna ha inget intresse av att i diskussionen föra in å-prisets sakrosanta orördhet. Det kan bli dåliga år på nytt med missväxt och små kvantiteter, och jordbrukarna ge självfallet hugg på sig genom sitt ställningstagande nu; om man skall räkna efter å-priset på varje vara, när kvantiteten är stor, bjuder ju konsekvensen att man räknar efter å-priset även när kvantiteten är liten. Jag har kommit till den bestämda uppfattningen, att en sådan argumentering inte bör föras vidare, om man vill se till jordbrukarnas intressen i det långa loppet.

Jag vill även säga några ord om en annan punkt i reservationen och i partitionen. Den punkten gäller frågan om stimulanspriser på oljeväxter. Man säger att 35 miljoner kronor av inkomsterna för oljeväxterna böra läggas vid sidan av kalkylen, eller man andra ord, man skapar på inkomstsidan ett hål på 35 miljoner kronor, som skall fyllas ut genom prisförbättringar, i första hand på mjölk och i andra hand på andra produkter. Om jag skall tillåta mig att göra en liten historisk återblick på frågan om oljeväxterna, vill jag först och främst konstatera, att det år 1945 gjordes vissa prisreduktioner, som föranledde att både jordbrukare och konsumenter blevo överens om att det inte längre skulle vara fråga om något stimulanspris på oljeväxterna. Därefter ha priserna stigit fram till år 1948, men jag ber att få erinra om att, när livsmedelskommissionen förde förhandlingar med Oljeväxtodlarnas centralförening i våras, jordbrukarna häv-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

dade — denna gång i egenskap av oljeväxtodlare — att det inte förelåg någon stimulans, i vart fall inte på de vårsådda oljeväxterna, och dessa upptaga 100 000 hektar av den totala arealen på 130 000 hektar.

Nu skola vi om ett par månader ha nya förhandlingar med jordbrukarna i deras egenskap av oljeväxtodlare. Dessa förhandlingar skola gälla priset på den höstraps som sås i höst. Jag skall gärna förklara mig beredd att repetera alla de argument som från jordbrukarhåll anföras i denna debatt för att sätta ned priserna på de höstsådda oljeväxterna. Jag skall gärna ge livsmedelskommissionen instruktioner om att då jordbrukarna enligt sin egen uppfattning ha alldeles för mycket betalt för oljeväxterna, skall livsmedelskommissionen göra en kraftig reduktion av priset och låta odlarna avstå från så och så många miljoner kronor — det har här nämnts 35 miljoner kronor — vilket belopp i stället skall överföras till mjölkproducenterna. Jag är inte säker på att den argumenteringen utan vidare kommer att accepteras av herrar jordbrukare i deras egenskap av oljeväxtodlare. Men har man vissa anspråk på konsekvens i ståndpunkterna, blir det väl litet svårt, förmenar jag, att se bort från vad som har sagts, när man från jordbrukarhåll debatterar priset på oljeväxter i sin egenskap av allmänna prisdebattörer och när man debatterar det i sin egenskap av oljeväxtodlare.

Jag vill, herr talman, också säga något om producentbidraget. Det nuvarande producentbidraget på 74 miljoner kronor utgör, anföres det från reservanternas sida, till ett belopp av 39 miljoner kronor ett bidrag av speciell småbrukarkaraktär, således ett bidrag med socialtendens, som rätteligen bör läggas utanför kalkylen. Det hål, som därigenom uppstår i kalkylen, skall enligt reservanternas mening täckas med prisförbättringar på standardvarorna. Det nuvarande producentbidraget utgår till alla jordbruk med en areal av mindre än 10 hektar åker. Av i vårt land statistiskt redovisade sammanlagt 400 000 jordbruk ligger hälften, eller 200 000, under denna areal-

gräns och äro således berättigade till producentbidrag. Dessa mindre jordbruk äro, vilket det är angeläget att understryka, allmänt erkända som minusvarianter — om jag får använda det uttrycket — när man gör jämförelser mellan olika jordbruks lönsamhet. De äro minusvarianter i fråga om räntabilitet och avkastning. De äro även minusvarianter i fråga om arbetskostnadsposten. De få nämligen sätta till mera arbete per producerad produktenhet än vad som erfordras vid de större jordbruken, där man kan utnyttja maskinteknikens fördelar. Om man nu vill lägga vissa inkomster för de sämst ställda småbrukarna vid sidan av kalkylen — regeringen har sagt att detta är fel, därför att det speciella producentbidraget är ett försök att få till stånd en jämnare räntabilitet jordbruken sinsemellan, således en clearing mellan små och stora jordbruk — får man inte glömma bort att detta för med sig vissa konsekvenser. Man måste nämligen då erinra sig att på kalkylens kostnadssida, där man ju räknar med arbetskostnaderna såsom den ojämförligt största posten, göra de förhållandevis större arbetskostnaderna vid de små jordbruken arbetskostnadsposten tyngre i kalkylen. De höga arbetskostnaderna vid de små jordbruken öka arbetskostnadsposten med många miljoner som sedermera skola kompenseras på inkomstsidan. Vill man således lägga vissa inkomster vid sidan av kalkylen, får detta konsekvenser, och man måste då ta hänsyn till att i arbetskostnadsberäkningen hjälpa de små jordbruken till att öka en kostnadspost som även de större jordbruken sedermera få täckning för på inkomstsidan.

Herr talman! En balansering av kalkylen vid oförändrat beräkningssätt kräver prognosmässigt 47,5 miljoner kronor till det svenska jordbruket. Regeringen har erbjudit jordbrukarna detta belopp, men det har avböjts. Jordbrukarna ha preciserat sitt bud till 128 miljoner kronor, vilket bl. a. skulle ha en indexstegring med en enhet såsom en given följd. Jordbrukarna ha vidare förklarat, att deras bud håller endast under

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

förutsättning att det på alla områden blir fortsatt stopp för prishöjningar. I annat fall äro, säger man, dessa 128 miljoner kronor att betrakta såsom en partiell kompensation; blir det prishöjningar på andra områden, skola jordbrukspriserna, förklarar man, följa med. I det läget har regeringen bara kunnat intaga en position. Vi ha sagt oss att ett bifall till jordbrukarnas krav i dag skulle innebära att man spolierade möjligheten att få till stånd en ensartad överenskommelse i höst, och då där så mycket större värden stå på spel, måste hänsynen härtill bli det avgörande vid bedömningen av jordbrukarnas krav.

Det har många gånger sagts ifrån oppositionens sida, att regeringens politik kännetecknas av bristande planmässighet. Man har varit angelägen att beskylla regeringen, vilken, såsom man säger, har planerandet som något slags socialistisk trossats, för att ha mislyckats när det gäller att åstadkomma planmässighet i den ekonomiska politiken inom landet. Jag brukar med stort intresse lyssna till vad oppositionen har att säga. Jag slutade mitt anförande i andra kammaren med att referera vad en av oppositionens ledare uttalade i en debatt här i riksdagen den 3 juli 1948, och jag kan inte uraktlåta att även här i kammaren sluta mitt anförande med att upprepa detta uttalande. Det var professor Ohlin som i en anmaning till regeringen sade: »Vi ha understrukt detta på ett rätt tidigt stadium och upprepa, att det är lämpligt att man beträffande inkomstbildningen försöker att få samtliga uppgörelser för 1949 för alla grupper för att se vad som är möjligt inom ramen av ett bevarat penningvärde. Regeringen är tydligen också inne på denna väg.» Regeringen var, fastslår jag, inne på denna väg 1948 och är inne på samma väg 1949. Vad på regeringen ankommer, ämna vi icke ändra inställning i de här frågorna, helt enkelt därför att den ekonomiskt ansträngda situation, som vi hade 1948 och som då tvingade fram denna gemensamma överenskommelse, är, som jag hoppas har framgått av mitt anförande, för handen även i

dag. Om man från oppositionen, som älskar att efterlysa konsekvens i regeringens ställningstagande, själv ville vara konsekvent i det ställningstagande som skall göras litet längre fram här i dag och stödja det förslag som regeringen har framlagt, är jag övertygad om att detta i det långa loppet kommer att bli till förmån inte bara för löntagare och konsumenter utan även för jordbrukare och producenter och därmed också bli en samhällsnyttig gärning, som vi i vår egenskap av riksdagsmän och ansvariga för politiken i detta land böra ge vår helhjärtade anslutning.

Herr SVEDBERG: Herr talman! I jordbruksutskottet riktades till mig en fråga, som jag antar kommer att upprepas både här i kammaren och under diskussionen ute i landet, nämligen hur jag som representant för övre Norrland kan motsätta mig det motionsvis framförde kravet om en höjning av mjölkpriset, vilket krav reservanterna nu ha anslutit sig till. Jag ber därför att få säga några ord för att klargöra min inställning.

Jag har uppfattat utskottsmajoritetens ställningstagande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition på det sättet, att vi icke ha tagit definitivt ståndpunkt till frågan, huruvida en justering av mjölkpriset är befogad eller ej. Utskottet har inskränkt sig till att avge en förhandsdeklaration om att prisfrågan skall upptagas till avgörande i höst, då jordbrukets skörderesultat bättre kan överblickas och då man har större möjligheter att bedöma, huruvida det finns utrymme för den begärda prisjusteringen inom ramen för den ekonomiska stabiliseringspolitiken.

I Norrland, där jordbrukarna ha sina huvudsakliga inkomster från den animaliska produktionen, är intresset givetvis stort för att få till stånd en höjning av mjölkpriset. Men eftersom man från jordbrukarhåll här kräver en generell prisjustering, måste de små jordbrukarna i övre Norrland fråga sig, om inkomstläget för de allra största jordbrukarna verkligen är sådant, att det är befogat

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

att företa en generell prisjustering. Om det blott gällde att åstadkomma en förbättring av priserna för den grupp, omfattande 40 procent av samtliga jordbrukare här i landet, som har en inkomst av under 2 400 kronor om året, skulle nog ingen av oss inom utskottsmajoriteten ha motsatt oss ett dylikt förslag. Då man emellertid nu kräver en *allmän* prisjustering, är läget ett annat. Den grupp bland jordbrukarna som jag representerar, nämligen framför allt de små jordbrukarna, är också i stor utsträckning konsumenter. Om riksdagen nu skulle följa motionärernas och reservanternas förslag, skulle vi riskera att hela den stabiliseringspolitik, som regeringen söker föra, skulle torpederas och lönestoppet brytas. Resultatet skulle bli att de produkter, som de små jordbrukarna i sin egenskap av konsumenter måste köpa, skulle fördyras så mycket till följd av den allmänna prisjustering som motionärerna föreslå, att denna fördyring helt skulle sluka den merinkomst som dessa små jordbrukare skulle få på sina egna produkter.

Her Mannerskantz ifrågasatte i sitt anförande det berättigade i det uttalande som utskottet gör om att en översyn av jordbrukskalkylen synes vara påkallad. Utskottet anför i detta sammanhang särskilt bensinförbrukningen för jordbrukets traktorer. Om herr Mannerskantz slår upp s. 148 i Kungl. Maj:ts proposition, skall han där finna en del uppgifter om bränsleförbrukningen för jordbrukets traktorer. Antalet traktorer, som beräknas komma till användning under 1949/50, anges till 48 000. Arbetstiden per traktor uppskattas till 600 timmar. Bensinförbrukningen under 1949/50 beräknas i jordbrukskalkylen till inte mindre än 31 miljoner liter. Inom jordbruksutskottet ansågs det nödvändigt att från sakkunnigt håll få en förklaring till denna höga siffra, en fråga som herr Alfred Andersson i Bussjö här tidigare i debatten har varit inne på. Vi fingo då från livsmedelskommissionen följande siffror.

Från den 1 maj 1948 till den 31 december 1948 uppgick den licensgivna

kvantiteten bensin till 4 700 000 liter. Från den 1 januari till den 1 mars hade licens beviljats för 500 000 liter, således sammanlagt för dessa tio månader 5 200 000 liter. För de båda övriga månaderna, mars och april, hade livsmedelskommissionen beviljat licens för en bensinkvantitet av 4,5 miljoner liter. Den sammanlagda kvantiteten för hela året uppgår enligt dessa siffror till icke fullt en tredjedel av den kvantitet som man i jordbrukskalkylen räknat med för nästa års förbrukning. Jag förstär att man kommer att försöka förklara denna märkliga skillnad med att säga att jordbrukarna hade hamstrat en del bensin, som de sedan använde för att täcka den del av sitt behov som ligger mellan den licensgivna kvantiteten och den i kalkylen beräknade kvantiteten. När vi då i utskottet riktade en fråga till livsmedelskommissionen om vilken kvantitet bensin kommissionen beräknade skulle komma att åtgå för jordbrukets traktorer under nästkommande år, svarade livsmedelskommissionen, att man efter de uppgifter, som nu hade framkommit, räknade med att det skulle åtgå 15 miljoner liter. I kalkylen, herr Mannerskantz, räknar man med 31 miljoner liter. Utskottsmajoritetens uttalande om nödvändigheten av en översyn av kalkylen torde därför vara berättigat.

Jag är naturligtvis fullt medveten om att det kan föreligga en del felaktigheter i beräkningarna även på kalkylens inkomstsida. Om vi emellertid i fortsättningen skola kunna tillmäta jordbrukskalkylen det värde, som man hittills har velat fästa vid den, torde utskottsmajoritetens uttalande om nödvändigheten av en översyn av kalkylens siffror vara till fullo befogat.

Reservanterna hävda att ett bifall till reservationen icke skulle försämra regeringens möjligheter att fortsätta den nuvarande stabiliserings- och lönestoppspolitik. Gentemot detta påstående hänvisar jag till s. 45 i propositionen, där en ledamot av livsmedelskommissionen, herr Axel Johansson, klargör sin uppfattning. Han antyder där att man i kalkylen redan har räknat med en högre

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

lantarbetarlön än den som för närvarande utgår. Han avslöjar detta genom att deklarerar, att han redan i förväg förbehåller lantarbetarna rätt till lönejustering. Därmed torde vi ha fått en antydning om den löneutveckling som kan väntas, om riksdagen följer reservanternas linje.

Min uppfattning är, herr talman, att om det finns utrymme för en prisjustering, bör riksdagen i första hand medge en prishöjning för de animaliska produkterna, således framför allt mjölken.

Reservanterna hävda att producentbidraget hädanefter skall betraktas såsom ett socialt bidrag. Men vi erinra oss väl alla, hur en del av reservanterna på sin tid ställde sig till det förslag som förre jordbruksministern framlade, nämligen att inkomstläget skulle vara avgörande för frågan, om producentbidrag skall utgå till en jordbrukare eller ej. Då detta förslag framlades, motsatte sig några av de nuvarande reservanterna kraftigt tanken på att införa en dylik inkomstgräns. Om man i första hand vill hjälpa de ekonomiskt sämst ställda inom jordbruksnäringsen, är det enligt min mening nödvändigt att anpassa åtgärderna efter vederbörande jordbrukares inkomstläge. Jag tror förvisso även att en höjning av mjölkpriset är befogad, särskilt med tanke på de inkomster som de stora jordbrukarna i andra delar av landet göra på sin odling av oljevaxter, sockerbetor och spannmål. Men, herr talman, de mindre jordbrukarna, framför allt i Norland, äro säkerligen mest intresserade av att den nuvarande stabiliseringspolitiken skall kunna fortsättas och att lönestoppet icke torpederas. De mindre jordbrukarna i vårt land ha nämligen även ett konsumentintresse att bevaka, eftersom deras jordbruk inte äro tillräckligt stora för att ge dem full försörjning.

Den ståndpunkt, som utskottsmajoriteten har intagit, är enligt min mening grundad på starka sakskaäl. Jag utgår också ifrån att regeringen är besjälad av önskan att ge de sämst ställda grupperna inom samhället en inkomstkompen-sation. Därför anser jag att utskottsma-

joriteten linje för närvarande är den enda riktiga.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DOMÖ: Herr talman! Det är naturligt att såväl konsumenter som producenter — jordbrukarna — med det allra största intresse följa de överläggningar om jordbrukspriserna som förekomma inom regering och riksdag och de beslut som med anledning därav fattas.

För varje svenskt hushåll spela livsmedelskostnaderna stor roll i budgeten; för bonden är det pris han får för sina produkter, mjölken och spannmålen, grunden för hela hans ekonomi.

Vi ha när det i år gäller att fastställa jordbrukspriserna kommit i en situation som är åtskilligt besvärligare än den kanske vid första påseendet kan förefalla vara. Det skulle naturligtvis inte vara så svårt att komma till rätta med problemen, om vi inte voro bundna, så till vida att jämkningar i prisläget inom en viss produktionsgrupp kunna inverka på hela stabiliseringsfronten.

En maktstrid nu mellan producenter och konsumenter skulle kunna vålla obotlig skada. Vi ha här i landet så småningom kommit fram till ett läge, där jordbrukare och konsumenter börjat att förstå varandra bättre än förr och där man på ömse håll är mera benägen än förr att ta sakskaäl. En hård strid mellan jordbrukare och konsumenter kan — fruktar jag — komma att medföra verkningar, som det tar lång tid att reparera.

Det är, herr talman, mot bakgrunden av denna uppfattning som jag har varit med om att framlägga den motion som här är under diskussion. Vi ha således ingalunda utarbetat vårt förslag enbart med tanke på vad som från jordbruksproduktionens synpunkt skulle vara det mest önskliga. I så fall skulle vår motion säkerligen ha fått ett helt annat innehåll. Bl. a. skulle man då från jordbrukarhåll för att trygga mjölkproduktionen ha betingat sig ett åtskilligt högre

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

pris för mjölken än vad som ifrågasättes i motionen. Vi ha nöjt oss med att blott påyrka de prisjusteringar, vi anse rymmas inom den ram som uppdragits för den allmänna ekonomiska stabiliseringspolitiken. Jag ber majoritetspartiet och regeringen vara övertygade om att vi ha haft den allra största känsla av ansvar, då vi framlagt våra förslag.

Sedan kan man naturligtvis alltid diskutera, huruvida de prisjusteringar, som begäras i motionen, rymmas inom stabiliseringsramen eller ej. Jordbruksministern ville göra gällande att de sannolikt icke göra det. Jag kan inte anse hans bevisföring slutgiltig. Det var en hel del faktorer som han inte drog fram. I kalkylen räknas så t. ex. även med vissa prislägen som troligen inte komma att stå sig. Man torde för flera produktslag få räkna med sjunkande priser under den kommande tiden. Även om det skulle inträffa en viss prishöjning på ägg, kommer denna säkerligen att bli av så kort varaktighet, att det genomsnittliga priset blir betydligt lägre än det tillfälligt förhöjda säsongpris som kommer att dominera i kalkylen. Detsamma torde bli fallet med priset på fläsk och en del andra produkter.

Man får därför inte, som jordbruksministern gjorde, a priori ta för givet, att om det kommer till stånd en uppgörelse i enlighet med vad som föreslås i motionen och reservationen, skulle man därmed riskera, att justeringarna skulle slå igenom i index, således att vi här skulle stå inför en automatiskt verkande regel. Jag förstår att man så starkt som möjligt vill betona de skäl som man har för att inte gå med på vad som här föreslås från jordbrukarnas sida. Men det är alltid riskabelt att överbetona sina argument — med hänsyn till framtiden.

Jag skulle tro, att om denna fråga i våras hade behandlats med — jag höll på att säga — litet större förståelse från jordbruksministerns sida för psykologiska omständigheter och även för nödvändigheten att inom ramen för stabiliseringen göra vissa justeringar till förmån för mjölken, hade vi kanske inte

behövt komma i dagens läge — i motsatsställning till varandra och i en situation där vi måste göra allt för att motsättningarna inte skola bli alltför stora.

Jordbrukarna undra naturligt nog, varför inte i vår, liksom vid andra tillfällen, då sådana här kritiska situationer hotat uppstå, verkligt ingående överläggningar kunnat komma till stånd mellan regeringen och jordbrukets förespråkare. Då hade man kunnat tränga ner i problemen mer än som nu lär ha kunnat ske.

Jag kan ju i viss mån förstå jordbruksministern, då han säger, att denna fråga bör lösas i ett sammanhang fram på höstsidan. Men jag kan inte förstå att man inte inom ramen för stabiliseringen för jordbrukets del förde in vissa osäkra faktorer, som man redan från början bort räkna med, därför att de också ingå i själva ekvationen. Man kanske anser att jordbruksfolket är en mindre grupp, som inte spelar så stor roll när det gäller att åstadkomma en ekonomisk stabilisering. Man måste dock vara ytterst försiktig och se till, att jordbrukarna inte få en känsla av att hållas i bakgrunden. Jag respekterar givetvis Landsorganisationen och fackförbunden för den självdisciplin de visat, och jag är mycket glad över det förutseende, som de ha lagt i dagen genom sin avslutning till en ekonomisk stabiliseringslinje. Men jag kan inte vara med om att man utan vidare säger att dessa grupper intressen skola väga tyngre än de sakliga synpunkter som föras fram från annat håll. Det måste väl ändå vara möjligt att exempelvis variera priserna på vissa jordbruksprodukter så, att man, om ett pris befinner sig för lågt och ett annat för högt, skall kunna jämna ut det hela. Det är de sammanlagda livsmedelskostnaderna som äro avgörande för levnadskostnaderna.

1947 beslöt riksdagen att medverka till en rationalisering av jordbruket. Man bestämde sig för långtgående åtgärder, både av ett slag, som vi tyckte var bra, och som vi inte kunde godtaga. I dessa rationaliseringsåtgärder ingick också vårpris-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

sättning för jordbruket. Lika väl som man ville att jordbrukarna skulle få tillgång till jordbruksmaskiner och få lämpliga jordbruksformer, ville man göra det möjligt för dem att planera sitt arbete. Att man nu i år inte velat fullfölja beslutet från 1947 kan förorsaka mycket större rubbningar än vad jag fattade att jordbruksministern ansåg möjliga. Jordbruksfolket, som kanske i allmänhet är benäget att mycket syssla med sina egna angelägenheter och som inte följer alla skiftningarna i den allmänna debatten, kommer att betrakta den inställda vårprissättningen som ett brytande av en utlovad princip. Såväl på detta sätt som på andra riskerar regeringen en irritation, som borde kunna undvikas.

Jordbruksministern talar om att han förutsätter att majoriteten kommer att driva igenom sin vilja och avslå vår motion. Jag vill då för honom framhålla vikten av att vi så fort som möjligt komma till rätta med själva problemet. Han skall inte, som han tycktes göra i dag, underskatta risken för en minskning av mjölkproduktionen genom utslagning av nötkreatursbesättningar. Jordbruksministern litar på denna punkt till vissa statistiska siffror, som kommit fram. Dessa kunna emellertid bygga på bland annat förmånliga väderleksförhållanden för betena.

Det är tvärtom uppenbart att det föreligger en stor risk för en onödig snedvridning av jordbruksproduktionen genom en för stark övergång från mjölkproduktion till annan produktion. Det gäller att komma till rätta därmed. När jordbrukarna nu framställt så pass måttfulla krav som de gjort, tror jag att det skulle vara klokt, att vi så fort som möjligt finge den justering av mjölkpriset, som jag tyckte skyntade i jordbruksministerns anförande. Han menade att utslagning av nötkreatursbesättningar bestämmer man sig inte för förrän till hösten, och när hösten kommer, ha vi hunnit längre och kunna bättre bedöma utvecklingen. Jag skulle vilja fråga jordbruksministern, om man får ta detta uttalande som ett löfte om ett förbättrat mjölkpris. Ett sådant löfte skulle givet-

vis göra sitt till för att minska de olägenheter som jag nyss talade om.

Hur länge vi än hålla på att debattera för och emot i denna sak, kunna vi troligen inte överbevisa varandra om riktigheten av våra uppfattningar. Det är ju ibland så i politiken, och i detta fall tyckas regeringen och majoritetspartiet ha en inställning, som inte tar hänsyn till de önskingar som framförts från minoriteten.

Herr talman! Jag skall inte gå så mycket längre i mitt resonemang. Jag vill sluta med att säga att den ansvarskänsla som jordbruksministern efterlyste i frågor av detta slag har, såvitt jag förstår, förefunnits såväl hos jordbrukarna och deras organisationer som hos de personer, vilka stå bakom denna motion. När man känner till förhållandena inom jordbruket och vet vilka svårigheter som man där brottas med, hur avfolkningen undan för undan sätter sina spår i bygderna, och har i minnet, hur jordbrukarna i höstas på allt sätt medverkade för att få till stånd en ram för den ekonomiska stabiliseringen, kan man inte förmena jordbrukarna rätten att komma med de yrkanden läget i och för deras näring gör ofrånkomliga. Jag vill, med understrykande av vikten av att vi resonera om dessa ting så sakligt och lidelsefritt som möjligt, framhålla, att jordbrukarnas förslag äro berättigade och möjliga att genomföra. Därför skulle det vara klokt och ur ett större sammanhangs synpunkter lyckligt, om riksdagen fattade sitt beslut i enlighet med reservationen.

Herr ÅMAN: Herr talman! Jag har med stort intresse under de två senaste åren lyssnat till de argument, som förts fram från bland annat den siste ärade talarrens sida, när det gällt att påkalla ingripanden mot inflationen. Det glädde mig alldeles särskilt, när herr Domö i höstas i en situation, som för honom och hans parti knappast kunde betraktas som opportunt, klart sade ifrån, att vi måste följa en kärv linje i vår ekonomiska politik.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Jag har därför i dag med någon förväning följt det resonemang som han fört, och jag har det allmänna intrycket att han är i färd med, när han kommer till praktiska ting, att överge sina mer principiella deklarationer. Jag har själv vid ett tillfälle vid förra årets remissdebatt uttryckt såsom ett önskemål, att man när det gällde stabiliseringsaktionen borde söka eftersträva en synkronisering av lönesättningarna för de i offentlig tjänst och de i privat tjänst anställda liksom också en synkronisering av lönesättningarna för dessa grupper och jordbrukets prissättning, för att man skulle kunna få det tillfälle, som jag förstår att jordbruksministern bl. a. har sökt genom sitt ställningstagande till den fråga vi nu behandla, tillfället att samtidigt bedöma förutsättningarna för en framryckning över hela detta vida fält.

En sak, som jag faktiskt funnit en smula anmärkningsvärd, är det tämligen periferiska betraktelsesätt, som man här anlagt på lönestabiliseringen. Man betraktar tydligen på en hel del håll denna lönestabilisering som en mycket enkel och naturlig åtgärd, som visserligen i vederbörlig ordning applåderats av alla partier, men som man ändå tycks tro vara mycket enkel att genomföra. Jag vet inte, om man trots att löntagarna haft det så väl ställt, att deras medverkan i en sådan här aktion skulle av naturliga skäl vara lättfången. Jag vill då bringa i erinran, hur detta lönestopp har verkat för stora grupper, för att mina medkamrater i kammaren skola få en föreställning om den ståndpunkt, som jag i varje fall intar till frågan, huruvida reservanternas förslag till höjning av jordbrukspriserna är grundat på vad som inträffat på andra områden.

Vi ha grupper av statstjänstemän — om jag får börja med denna kategori — som ännu i denna dag inte återfått 1939 års reallön och som alltså äro underkompenserade, men som utan någon protest funnit sig i att avstå från de författningensligna 3 procent, som jordbruksministern har nämnt om, under förutsättning att de finge en garantiregel av

innehåll, att när index kom upp till 169 — i realiteten 168,51 — skulle de få ett lönetillskott på 8 procent. Det är klart att rädslan från regeringens och från alla deras sida, som äro anhängare av stabiliseringsaktionen, att man skall nå denna indexsiffra, måste vara mycket stor, eftersom det betyder att alla statstjänstemän och större delen av landets kommunaltjänstemän skulle få en lönehöjning med 8 procent, som alla andra grupper redan vid årsskiftet skulle söka inkassera även för sin del.

Det är emellertid inte bara dessa grupper av tjänstemän, som ännu inte fått sin reallön från 1939 återställd och som gjort offer, utan vi ha även grupper i både offentlig och enskild tjänst som alltjämt ha påtagligt snedställda lönerelegationer. Detta gäller även inom sjukvården och andra områden, där behovet av arbetskraft är så starkt, att det skulle vara motiverat med en bättre löneställning för de anställda för att undvika en avfolkning. Även där har man, trots denna ytterst gynnsamma konjunktur ur personalsynpunkt, gått med på att stanna i det gamla löneläget och varit med om att låta det förbli vid det relationstal som man förut haft.

Vi ha återigen grupper av privatanställda, för vilka denna hårda taktik har fått tillämpas för att man över huvudet taget skulle kunna hålla ihop det hela. Man har fått säga till dem, att deras lönekrav måste vila, till dess stoppaktionen är över. Detta gäller, om jag får ta ett exempel, i sådana fall som då man för anställda i Norrland och södra Sverige lyckats åstadkomma en lönejustering, men måst säga till anställda av samma kategori i mellersta Sverige att de få vänta med sina krav. De måste således, trots att deras kolleger i norra och södra Sverige fått sina löner förbättrade, finna sig i att kvarbli vid den lägre lönenivån, tills vi ha hunnit över de nuvarande svårigheterna.

Jag har bara velat nämna detta exempel för att kammarens ledamöter skola förstå, att man på löntagarsidan befinner sig i en situation, som är så pressad, att det inte behövs så särskilt myc-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

ket förrän det hela störtar samman. Skulle riksdagen, såsom bland andra herr Domö hoppas, gå på reservanternas linje, tror jag att utsikterna för en fortsatt lönestabilisering äro raserade. Vi kunna nämligen inte komma till stats-tjänstemännen och säga: »Ni gjorde redan 1 juli 1948 offret att för ett halvår framåt, till den 1 januari 1949, avstå från 3 procents löneförhöjning för att en synkronisering skulle komma till stånd, och ni ha för hela 1949 förbundit er att under en viss förutsättning — att talet 169 inte nås — stå kvar vid den lägre lönenivån; att man sedan tillåter prisjusteringar och inkomstökningar för andra grupper under denna tid är någonting som ni inte få fästa allt för stort avseende vid.»

Jag skall, herr talman, läsa upp de yrkanden, som statstjänstemännen ställde till finansministern, när förhandlingarna fördes om en lönestabilisering för statstjänstemännens del. Dessa yrkanden framfördes av de tre topporganisationerna, Statstjänarkartellen, som tillhör Landsorganisationen, Statstjänstemännens riksförbund, som är en fristående organisation och närmast består av läroverkslärare, officerare och vissa högre tjänstemän i kommunikationsverken, samt Tjänstemännens centralorganisation. De villkor, som uppställdes för en uppgörelse under hela år 1949, voro följande, nämligen att statsmakterna med till buds stående medel motverkade höjning av prisnivån, att den under andra halvåret 1948 gällande garantiregeln, som jag talade om nyss, bibehölls oförändrad och att inkomststabiliseringen icke fick tagas till intäkt för en restriktiv bedömning av förslag till sådana ändringar i lönehänseende, som föranleddes av organisatoriska skäl, förändrade arbetsuppgifter eller andra särskilda orsaker. Organisationerna förutsatte vidare, att värdet av den garantiregel, som man träffat överenskommelse om, icke ändrades genom subventioner, som åsyftade att förhindra prisstegringar och samtidigt innebure inkomstökning åt någon annan samhällsgrupp. Detta för att understryka att man ville förhindra att ga-

rantiregeln skulle sättas ur kraft genom införande av subventioner.

När det gäller frågan om denna kärva linje läste jag i förrgår, jag skall inte säga med en viss förtrytelse — ty det är ett för starkt ord att använda eftersom jag då inte gick upp i diskussionen — men med en viss förvåning den reservation, vilken i ett ärende, som vi då behandlade, fanns avgiven av bl. a. herr Domös partivänner och som jag tycker är typisk för den kärvhet, som företrädes av herr Domös parti. Jag syftar på behandlingen i förrgår av frågan om att från 400 kronor till 500 kronor höja begravningshjälpen för statstjänstemän, en förmån som väl ingen statstjänsteman eftertraktar att få, utan i det längsta vill undvika att komma i åtnjutande av. Förslaget om denna höjning var motiverat med att man höjt begravningshjälpen vid olycksfall från 400 till 500 kronor, och vi ville få till stånd likställighet. Det föreslogs i den reservation, som då förelåg, att utskottet skulle skriva på följande sätt: »Enligt utskottets mening innebär den föreslagna höjningen av begravningshjälpen från 400 kronor till 500 kronor ett avsteg från eljest tillämpade principer för stabilisering av lönenivån, vilket skulle kunna medföra betänkliga konsekvenser i fråga om andra löntagargrupper.»

Den kärva linjen finns kvar — men bara när det gäller löntagarna; då är man rädd för den allra minsta lilla rubbning. När det däremot gäller ingripanden av så pass vittgående ekonomisk karaktär, som vi nu diskutera, hesiterar man inte. Jag tycker verkligen att man i detta sammanhang har anledning att från deras sida, som något syssla med löntagarspörsmål, uppmärksamma de ofantliga offer, som löntagarna gemensamt ha gjort i syfte att åstadkomma en stabilisering.

Även om det ligger litet vid sidan om den nu pågående diskussionen, skulle jag vilja säga att mitt allmänna intryck är, att de, som för två år sedan ivrigast förordade den kärva linjen och kraftigare ingripanden, ett halvt år efter det stabiliseringsaktionen påbörjats tyckas

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

vara i färd med att söka bibringa det svenska folket och icke minst det stora löntagarskiktet föreställningen, att nu äro de goda tiderna tillbaka igen, nu kunna vi slopa ransoneringarna och visa extra skatter, nu kunna vi sänka skatteprocenten o. s. v. Vi få dock inte glömma bort att på löntagarsidan i nuvarande stabiliseringsläge finnas vissa snedställda grupper. Om man nu på annat håll tycker sig skönja en förbättring av läget och vill koppla loss från stabiliseringslinjen, borde väl i första hand dessa snedställda grupper vara berättigade att komma med krav.

Jag vill verifiera vad jordbruksministern sade beträffande värdet av stats-tjänarnas och de kommunalanställdas offer, ehuru jag kommit till en något lägre siffra än han. Vi räkna med att det belopp, som dessa grupper under hela år 1949 offra genom att de avstått från vad de författningsenligt skulle ha rätt till, uppgår till minst 50 miljoner kronor, och för det andra halvåret 1948 ha vi att räkna med hälften av detta belopp. Man kan alltså med all säkerhet taxera stats- och kommunaltjänstemännens ekonomiska offer under det sista halvåret 1948 och under innevarande år till mellan 75 och 100 miljoner kronor. Samtidigt härmed ha vi, såsom jag nyss sade, grupper som rättvisligen borde ha fått sitt löneläge justerat. När det gäller de i privat tjänst anställda löntagarna, är det svårt att precisera eu siffra, ty det skulle bli rena spekulationen att söka uppskatta värdet av deras medverkan i lönestabiliseringen, eftersom man inte där kan fastställa vad de skulle ha kunnat tillvinna sig, för den händelse inte något lönestopp kommit att genomföras.

Jag är medveten om att den fråga, som vi här behandla — värprisättning- en för jordbruket — är en ömtålig fråga och kanske ett spörsmål som en icke-jordbrukare inte borde ge sig in på, och när någon talare, jag tror att det var herr Mannersskantz, sade att staten bör vara ordhållig, kan jag hålla med honom, men man måste väl ändå förutsätta, att det skall finnas ett sådant samförstånd i stort, att lojalitet från en sida bör

frammana lojalitet också från andra håll. Hade man hållit strängt på att vad staten har slagit fast, det skall gälla, då skulle riksdagen aldrig ha infriat stats-tjänstemännens offer, när det gällde att avstå från de tre procenten, utan då skulle herr Mannersskantz och andra ha stått upp och sagt, att »den rätt, som riksdagen en gång har givit dessa människor, vilja vi inte vara med och ta ifrån dem». Att sedan en annan grupp inte vill medverka lika frivilligt, måste ju betraktas såsom beklagligt. Jag kan inte avgöra, huruvida den gruppen har starkare skäl för att inte göra det än exempelvis löntagargruppen, men det är naturligt, om löntagarna för sin del anse det nödvändigt att man bjuder till och visar god vilja även från andra samhällsgruppers sida, då det ju eljest är synnerligen lätt för oppositionen inom löntagarlägret — och det finns Gud bevars en sådan också — att göra gällande, att här är det den gamla vanliga visan: »löntagarna skola gå i bräsch, men när det sedan gäller för andra grupper att motverka, då uteblir denna medverkan och vi bli såsom alltid de snävast behandlade.»

Jag vill med detta för min del förklara, herr talman, att jag kommer att biträda utskottets förslag, och jag vill i likhet med herr Domö och andra beklaga, att man inte kunnat komma till en överenskommelse, men då till en överenskommelse efter något andra linjer än herr Domö hade tänkt sig. För hela stabiliseringsaktionen är det av vikt, att man här visar god vilja. Man kan inte påräkna ett fortsatt starkt intresse från löntagargruppernas sida, om riksdagen skulle gå på en sådan linje, att den biträdde den reservation, som här har framlagts, och jag vill tillägga, ehuru det får stå helt för min personliga räkning, att jag är ytterst oviss om huruvida stabiliseringsaktionen över huvud taget är möjlig att genomföra, när de svenska löntagarna veta, att det i riksdagen endast finns en knapp majoritet, som är beredd att ställa sig bakom en fortsatt stabiliseringspolitik. Det är möjligt att blotta tillvaron av den starka minoritet, som här

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

finns, är tillräcklig för att stjälp det som vi en gång ha inlett i förhoppning att kunna ta ett ordentligt krafttag för återställandet av svensk ekonomi. Ansvaret därför får väl då också falla, där det bör falla.

I herr Åmans yttrande instämde herrar *Sjö, Mogård, Einar Eriksson* och *Hesselbom* samt fru *Sjöström-Bengtsson*.

Herr DOMÖ (kort genmäle): Herr talman! Herr Åmans anförande — i synnerhet senare delen av detsamma — vittnar om hur lätt det är att tolka uttalanden och förslag till åtgärder olika.

Herr Åman sökte i motionen och i minoritetens förslag tolka in den meningen, att man vore beredd att gå ifrån stabiliseringspolitiken. Det är hans tolkning. Vi, som dock bära ansvaret för det skrivna och talade, godkänna ej denna. Vi ha sökt bevisa riktigheten av vår tolkning. Herr Åman gjorde knappast några motsvarande ansträngningar.

Det ligger en stor fara i allt detta tal om att det här skulle vara fråga om att åstadkomma inkomstökningar för jordbrukarna. Det är lätt att få människor med sig på ett sådant tal.

Här är det emellertid inte fråga om att åstadkomma inkomsthöjningar. Det gäller inte att ge jordbrukaren Pettersson eller Svensson ökade inkomster, att således höja deras standard. Det skulle i många fall vara önskligt att så göra, men med hänsyn till de svårigheter, som för närvarande vårt samhälle brottas med, ha vi jordbrukare för en tid avstått från i och för sig berättigade inkomsthöjningar. Vad det nu är fråga om är att söka förhindra ett inkomstbortfall för en del av jordbrukarna, att se till att jordbruksnäringens produktionskostnader bli täckta, att över huvud taget hålla i gång en ordentlig jordbruksproduktion och att hålla mjölkproduktionen uppe. Vill man sedan kalla de summor, som jordbruket får för sina produkter, för jordbruksinkomster, så gärna för mig, bara man inte förväxlar dem med inkomster för den enskilde.

Herr MANNERSKANTZ (kort genmäle): Herr talman! Utöver vad herr Domö nyss sade skulle jag vilja påpeka, att frågeställningen här ju inte alls är den som herr Åman så skarpt preciserade.

Jag skulle vilja ställa frågan så här. Om en statstjänsteman, som har en lön på 500 kronor i månaden, i stället får 450 kronor — det är jordbrukarnas situation i dag — kan då herr Åman garantera en sådan lojalitet från tjänstemannagruppernas sida, att man på det hållet skulle vara beredd att ta de 450 kronorna, när man har 500?

Det är den riktiga frågeställningen, och det ber jag kammarens ledamöter observera.

Herr ÅMAN (kort genmäle): Herr talman! Det är för mig tillräckligt att konstatera, att den prisförhöjning, som man här påyrkar, skulle öka levnads-kostnadsindex. Det har inte bestritts från oppositionens sida. Jag konstaterar vidare, att det enligt de uppgifter, som lämnats av jordbruksministern, erfordras 48 miljoner kronor för att få balans i kalkylen, men att man här ställer ett yrkande på 128 miljoner kronor.

Herr NILSSON, HJALMAR: Herr talman! Jag har begärt ordet närmast med anledning av vissa uttalanden av herr Andersson i Bussjö och herr Svedberg rörande jordbrukets traktorkostnader. Dessa herrar ha ansett, att särskilt bensinförbrukningen för traktordriften i kalkylen beräknats alltför högt.

Beträffande de detaljerade beräkningarna över traktorkostnaderna hänvisar jag till vad som anförts i propositionen på s. 143—148. Där lämnas en mycket fullständig redogörelse för antalet traktorer vid respektive års början och slut. Vidare ges en sammanställning över antalet beräknade traktortimmar och förbrukningen av brännolja och smörjolja. Jag kan inte finna att dessa beräkningar på något sätt kunna anses vara missvisande.

Den fråga, där uppfattningarna växla, gäller närmast bensinåtgången, och för

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

att bringa klarhet på den punkten förekom inför jordbruksutskottet föredragningar av en tjänsteman i livsmedelskommissionen och en från Lantbruksförbundet. De hade litet olika utgångspunkter för sina beräkningar, och det var ju därför inte så underligt att deras uppgifter komma att stå i strid mot varandra. Livsmedelskommissionens representant grundade sina beräkningar närmast på året 1948/49 och delvis något på året 1947/48, medan däremot Lantbruksförbundets representant grundade sina beräkningar på året 1949/50, och det är ju helt naturligt att detta ger olika resultat. Livsmedelskommissionens representant uttalade vidare, att det med all sannolikhet fanns en viss lagerhållning av bensin vid början av 1948/49. Man måste även ta hänsyn till skillnaden i antalet förekommande traktorer. Det totala antalet traktorer har för 1948/49 beräknats till 40 300, medan däremot för 1949/50 antalet uppskattats till 48 000, av vilka inte mindre än 4 600 äro bensindrivna. Det måste beaktas att en mycket väsentlig del av de traktorer, som numera anskaffas vid det svenska jordbruket, äro direkt bensindrivna, vilket inte varit fallet tidigare, och med bensindriften följer ju också en större åtgång av bensin, det är ju en sak som inte kan bestridas. Enligt uppgifter, som inhämtats från statens maskinprovvningsanstalt — och jag har all anledning tro, att dessa uppgifter äro riktiga — har bensinåtgången även uppräknats för andra traktorer.

Jag tror därför att jag bestämt vågar hävda, att kalkylen är fullt riktig. Det är naturligtvis omöjligt att komma till ett absolut millimetterrätt resultat, men studerar man uppgifterna i propositionen med tillräcklig noggrannhet lär man inte kunna påvisa några felaktigheter, som kunna nämnvärt inverka på den fråga vi här behandla. I varje fall tror jag att de äro av mycket ringa storleksordning.

Herr SVEDBERG (kort genmäle): Herr talman! Endast en replik till herr Hjalmar Nilsson.

De uppgifter, som jag lämnade i mitt anförande, äro desamma som lämnades vid behandlingen inom utskottet. Beträffande bensinförbrukningen hänvisar jag till de upplysningar, som lämnades inom utskottet med anledning av den fråga, som där framställdes om hur man beräknat antalet av de traktorer, som användas inom skogsbruket. Vi fingo då det svaret, att man endast tagit med i beräkningen de traktorer, som säljas till skogsbolagen. Hur många enskilda personer är det som använda traktorer inom skogsbruket, herr Nilsson? Det är ett rätt stort antal. När det gäller startbensinen har man tidigare räknat med 100 liter per år och traktor, medan i kalkylen räknas med 300 liter.

Jag kan således endast konstatera, att de uppgifter, som herr Andersson i Bussjö och jag ha lämnat, grunda sig på föredragningen inom utskottet av livsmedelskommissionens representant.

Herr BERGVALL: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att motivera det sätt på vilket jag kommer att rösta i denna fråga.

Den debatt, som här förts, har tyvärr inte kunnat bibringa mig den uppfattningen, att regeringen tillräckligt beaktat det bekymmersamma läge, i vilket vår mjölkproduktion i vissa avseenden befinner sig. Jag tror att åtskilligt av vad som i detta sammanhang anförts från jordbrukarorganisationernas sida och även från andra håll varit förtjänt av ett större beaktande.

Så långt jag har kunnat genomtränga kalkylerna måste jag vidare konstatera, att det inkomstunderskott man räknar med skäligen måste anses ligga högre än vid 47 miljoner kronor, och de justeringar, som kunna föränledas av detta större inkomstunderskott, måste i och för sig självfallet anses ligga inom den allmänna inkomststabiliseringens ram.

Det är vad jag har att säga å ena sidan. Å andra sidan måste jag konstatera, att det icke, såvitt jag kunnat finna, har anförts tillräckliga skäl för det inkomstunderskott och därav motiverade

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

prisjusteringar på närmare 130 miljoner kronor, som angivits i reservationen. Ett accepterande av reservationen skulle enligt min uppfattning således föra vid sidan av stabiliseringspolitiken.

Under sådana omständigheter återstår, herr talman, för mig ingen annan möjlighet än att avstå från att delta i voteringen.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:
Herr talman! Då riksdagen under fjol-årets höstsession enade sig om att godtaga regeringens förslag till ekonomisk stabilisering, avsåg man ju även att jordbrukets totalavkastning skulle höjas med 8,5 procent fram till år 1952. Man tillmätte det ganska stor betydelse, att denna ökning kunde äga rum, dels med hänsyn till vår livsmedelsförsörjning, men dels och inte mindre av den anledningen att vi skulle kunna spara främmande valutor genom att slippa köpa livsmedel i utlandet.

Men om detta program skall kunna fullföljas, är det nödvändigt att man skapar förutsättningarna härför, och den viktigaste förutsättningen är så vitt jag kan förstå att jordbruket blir ekonomiskt lönande, ty därigenom stimuleras jordens odlare att öka sin produktion. En sådan stimulans behövs på alla områden, där man vill nå ett bättre produktionsresultat. Jag kan inte inse att man har främjat livsmedelsproduktionen på det sätt, som skulle varit önskvärt, genom att man nu så att säga gått den negativa vägen och inte kunnat träffa någon överenskommelse i de aktuella prisfrågorna.

Ur konsumenternas synpunkt är det bara fördelaktigt, om livsmedelsproduktionen kan ökas. En riklig tillgång på varor verkar nämligen gärna prissänkande, även om normalpriser finnas fastställda — den saken se vi just nu exempel på när det gäller sådana varor som ägg och potatis. En god tillgång på livsmedel skapar dessutom större belåtenhet hos allmänheten. Jag beklagar att man inte nu har kunnat träffa en överenskommelse. Ingen kan förneka den

stora betydelsen av att jordbrukarna redan på våren kunna få besked om vilka priser de ha att räkna med på sina produkter.

Jordbruksministern har nu betonat, att man i det rådande läget icke ansett sig kunna gå med på en överenskommelse, därför att levnadskostnadsindex som följd därav kunde ha stigit med ungefär en enhet om man skulle ha tillmötessgått jordbrukarorganisationernas krav. Men jordbruksministern antydde ju, att han till hösten eventuellt skulle kunna gå med på en viss höjning av mjölkpriset. Därom äro vi alltså eniga — även herr Svedberg antydde något dylikt. Men vad är det under sådana förhållanden som hindrar, att man redan nu skulle ha kunnat komma till en lösning i samförstånd?

Det har framhållits av jordbrukets organisationer liksom även av motionärer och reservanter, att genom den ökade oljeväxtodlingen och stimulanspriserna för den frändras den övriga odlingen inom jordbruket en hel del av de inkomster, som man tidigare räknat med skulle tillkomma den övriga odlingen, som dock är den väsentligaste. Stödpriserna för mjölkproduktionen vid det smärre jordbruket äro ju delvis av en annan karaktär och borde inte inräknas här.

Jag kan således inte annat än beklaga det resultat man nu har kommit till.

Skilda meningar ha här gjorts gällande om huruvida statsmakterna hållit sina löften. Herr Åman har uttalat, att också de stora tjänstemannagrupperna ha fått kännning därav. Herr Åmans fråga ger mig anledning att erinra om en annan sak. Riksdagen har vid flerfaldiga tillfällen uttalat, att jordbruksbefolkningens ekonomiska standard bör höjas och bli densamma som för övriga inkomsttagargrupper i landet. Om man jämför detta med herr Åmans uttalande, kan man ställa frågan: Har riksdagen även i det avseendet uppfyllt sina löften och uttalanden? Inom jordbruket gäller det stora skikt, som ha en lägre inkomstnivå och sämre standard än tjänstemännen, och riksdagen bör väl då ha minst lika stora

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

förpliktelser när det gäller jordbruksbefolkningen. Men alldeles bortsett häri från synes den föreliggande frågan om prissättningen vara så viktig för folkförsörjningen och livsmedelsproduktionen, att man borde ha försökt att komma till ett positivt resultat.

Jag skall, herr talman, med dessa ord be att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande avgivna reservationen.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Det var en passus i statsrådet Strängs akademiskt eleganta anförande, som jag inte kan låta stå oemotsagd, nämligen den där han talade om att det gäller att rädda de breda lagrens levnadsstandard. Jag frågar mig, om inte statsrådet vill räkna landets bönder och småbrukare till de breda lagren inom vårt folk.

Vidare var statsrådet inne på en sak, som man ofta möter från socialdemokratiskt håll, nämligen föreställningen om de höga jordvärdena här i landet. Om man tänker efter skall man finna, att det höga prisläget på egendomar alls inte beror på vilket värde jorden eller dess avkastning har. Vad som stiger är i stället byggnadskostnaderna och byggnadernas värde. Man kan ju göra det experimentet att köpa jord och sedan bygga alla de hus, som fordras på en lantgård, så får man se vad den färdiga egendomen kommer att kosta.

När jag avlyssnat den skarpa striden här i dag om förslaget att höja mjölkpriset med 3 öre per liter, har jag känt ett behov av att framhålla vilket utomordentligt värde mjölken har. Jag skulle vilja sjunga mjölkens höga visa. Inse kamraterna här i kammaren och det svenska folket i gemen, vad mjölken betyder i vår svenska folkförsörjning? Har man tänkt på att vi kunde genomleva krigsårens knapphet och ransoneringar så pass bra, därför att vi hade en obegränsad tillgång på mjölk? Jag förmodar att många av kammarens ärade ledamöter ha varit utrikes vid något tillfälle under dessa år, t. ex. i Finland eller England. Där har det varit omöjligt att få någon mjölk, och då har man säkert

fått klart för sig hur besvärligt detta är. Mjölken är outhärlig för svenska folkets sundhet och styrka. Vi bo i ett land med få solskensdagar, många mulna dagar och lång vinter. Vi bo långt upp i norr och ha inte tillgång till Söderns sol. Endast till mycket höga priser kunna vi få njuta av Söderns frukter med vitaminer och mycket annat, som stimulerar livskraften. Men tack vare mjölken ha vi ändå tillgång till allt detta för billigt pris. Det är tack vare mjölken vi kunna växa oss starka och sunda i detta land inte långt från Nordpolen. Särskilt för de mindre bemedlade har mjölken stor betydelse. Den, som har möjlighet att äta ett ordentligt smörgåsbord varje dag, kan reda sig bra utan mjölk, ty han får ändå en allsidig näring. Men den fattiga människan, som är hänvisad till en enklare kost, behöver med nödvändighet ett allsidigt livsmedel, som innehåller allt vad kroppen behöver, inte minst de livsviktiga ämnen som vitaminerna utgöra. För den fattigare delen av befolkningen, för dem som herr statsrådet kallar de breda lagren, har mjölken således den allra största betydelsen. Detta är saker som vi måste besinna.

Men man får inte heller glömma bort hur besvärligt det är att producera mjölken. Det är mycket ledsamt att erfara, hur den mänskliga arbetskraften, särskilt den kvinnliga, flyr bort från kon. På sitt sätt är detta ett dekadenstecken, men det är också, tillåt mig säga det, ett dekadenstecken om man inte från konsumenthåll vill betala ett hyggligt pris för mjölken och om man från statsmakternas sida envist håller fast vid att inte ge en skälig ersättning för produktionen av denna för vårt folk livsviktiga vara. Svårigheterna framträda särskilt när det gäller de större kreatursbesättningarna. Korna måste ju skötas, mjölkas och fodras också om söndagarna, men då vill man inte vara bunden av arbete, utan man vill vara ledig. Annorlunda ligger det till för småbrukaren. Han går hemna och pysslar med sina kor både i helg och söcken, och det är ju en erkänd sanning, att den produktion av mjölk och animaliska livsmedel, som har räddat oss un-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

der krigsåren, utförts av landets småbrukare.

Så vitt jag kunnat finna, har man inte här i debatten talat så mycket om den alltjämt befintliga klyftan i inkomster och löner här i landet mellan dem, som bedriva jordbruk, och dem som syssla med annan verksamhet. Detta är ju en gammal stridsfråga här i riksdagen, och den förnämste talesmannen från vårt håll i det fallet, riksdagsman von Heland, är inte här i dag. Han hade annars kunnat föra den diskussionen bättre än jag. Alla veta säkerligen, att löneklyftan alltjämt består och att lantarbetarna och de mindre jordbrukarna — alltså de grupper som producera livsmedel — fortfarande äro de lägst betalda arbetarna i detta land. Jag har inte kunnat finna färskare siffror än för år 1947, men den statistiken visar bland annat, att de tillfälligt anställda lantarbetarna hade en daglön av 13:28 och de mer fast anställda 12:16. Detta är alltså på lägsta dyrort — landsbygden är ju alltid lägst placerad som dyrort. Till jämförelse skall jag nämna den genomsnittliga dagsförtjänsten för industriarbetare och handels- och transportarbetare. För att ingen skall behöva rätta mig i det hänseendet vill jag framhålla, att siffran för dessa arbetare givetvis inkluderar både lägre och högre dyrorter, men detta kan ändå inte ha så stor betydelse att man inte förstår vilken klyfta som finnes mellan olika arbetargrupper. Enligt meddelande från socialstyrelsens utredningsbyrå hade industriarbetarna och handels- och transportarbetarna — alltså en mycket stor grupp av arbetare i vårt land — år 1947 en genomsnittlig dagsförtjänst av 19:64.

De nämnda siffrorna visa att löneklyftan är betydande. Och denna klyfta består alltjämt. Varje människa, som känner de sociala och ekonomiska villkoren för folket i vårt land, vet att det är så. Alla här i kammaren veta det, och ändå strider man så tappert mot förslaget att höja mjölkpriset med 3 öre per liter.

Jag har alltså, herr talman, med det anförda dels velat bemöta herr statsrådets yttrande att det gäller att skydda de breda folklagrens standard — till de bre-

da folklagren höra också de som producera mjölken — och dessutom har mitt angelägna ärendet varit att sjunga mjölkens höga visa.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande var och en av de olika punkterna av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten A I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tjällgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 53, punkten A I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Tjällgren* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 50.

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På sedermera gjorda propositioner bifölls vad utskottet i punkterna A II, A III, B och C hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 47, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1949/50, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I detta betänkande hade utskottet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 181 framlagda förslag angående skatteprocenten och med avslag å de likalydande motionerna I: 298 av herr Bergvall m. fl. och II: 379 av herr Ohlin m. fl., i vad motionerna avsåge skatteprocenten, besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för hela budgetåret 1949/50 med 100 procent av grundbeloppet;

B) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående skogsvårdsavgiften besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1949 utgå med en och en halv promille; samt

C) att bevillningarna för budgetåret 1949/50 måtte beräknas på sätt i betänkandet närmare angivits.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Wehtje, Isaksson* och *Hagberg* i Malmö, vilka på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 181 icke kunnat oförändrad bifallas — måtte besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för förra hälften av budgetåret 1949/50 med 100 procent av grundbeloppet och för senare hälften av samma budgetår med 90 procent av grundbeloppet samt att de likalydande motionerna I: 298 och II: 379, i vad motionerna avsåge skatteprocenten, måtte anses besvarade genom vad sålunda hemställdes; ävensom i anslutning därtill i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala,

att ett starkt behov av snara samordnade lättnader i beskattningen föreläge,

att synnerlig hänsyn måste tagas härtill i den statliga utgiftspolitiken, samt

att förslag om rationellt verkande bestående skattelättnader, grundade på en allmän översyn av nu gällande skattesystem och avsedda att träda i kraft den 1 januari 1951, måtte framläggas för 1950 års riksdag vid dess vårsession;

B) att riksdagen måtte — — — (= utskottet) — — — halv promille; samt

C) att bevillningarna för budgetåret 1949/50 måtte beräknas på sätt i reservationen närmare angivits;

II) av herrar *Petrén, Sandberg, Kristensson* i Osby och *Wedén*, vilka av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 181 framlagda förslag angående skatteprocenten och med bifall till de likalydande motionerna I: 298 av herr Bergvall m. fl. och II: 379 av herr Ohlin m. fl., i vad motionerna avsåge skatteprocenten, besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. för-

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

ordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för förra hälften av budgetåret 1949/50 med 100 procent av grundbeloppet och för senare hälften av samma budgetår med 90 procent av grundbeloppet;

B) att riksdagen måtte — — — (= utskottet) — — — halv promille; samt

C) att bevillningarna för budgetåret 1949/50 måtte beräknas på sätt reservationen visade;

III) av herrar *Niklasson* och *Andersson* i Dunker, vilka på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 181 icke kunnat oförändrad bifallas — måtte besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för förra hälften av budgetåret 1949/50 med 100 procent av grundbeloppet och för senare hälften av samma budgetår med 90 procent av grundbeloppet samt att de likalydande motionerna I: 298 och II: 379, i vad motionerna avsåge skatteprocenten, måtte anses besvarade genom vad sålunda hemställdes;

B) att riksdagen måtte — — — (= utskottet) — — — halv promille; samt

C) att bevillningarna för budgetåret 1949/50 måtte beräknas på i reservationen närmare angivet sätt.

På framställning av herr talmannen beslöts att betänkandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A.

Herr **PETRÉN**: Herr talman! Den fråga, vi nu gå att behandla, gäller beräkningen av bevillningarna för nästa budgetår, och i samband därmed har riksdagen att fastställa vilken uttagningsprocent som skall gälla för nästa års inkomstskatt.

Utskottsmajoriteten, i detta fall socialdemokraterna, går på Kungl. Maj:ts eller om man så vill finansministerns för-

slag, att uttagningsprocenten för nästkommande år skall vara 100. Övriga inom utskottet ha anslutit sig till folkpartiets uppfattning, framförd i motion nr 215 i denna kammare, och hävda att skattetrycket under nästa år bör lättas genom sänkning av uttagningsprocenten till 90, innebärande en sänkning av utgående skatter med 10 procent.

Denna fråga har ett visst samband med den debatt om de indirekta skatterna, som fördes här förra onsdagen. Jag hade inte för avsikt att anknyta närmare till denna debatt, men sedan höger och bondeförbund i sina reservationer åberopat utgången av den debatten som ett motiv för att de nu i slutskedet instämna i folkpartiets förslag om en uttagningsprocent av 90, finner jag anledning att något rekapitulera vad som förevarit i fråga om de indirekta skatterna.

Vid den debatten hävdade höger och bondeförbund att den kraftiga överbalansering av driftbudgeten, som socialdemokraterna och folkpartiet ansågo nödvändig, kunde minskas med hundratal miljoner kronor. Högern gick in för en minskning med i runt tal 250 miljoner kronor genom borttagande av såväl den extra bensinskatten som pappersskatten. Att slå in på en sådan väg skulle leda till ökad efterfrågan på varor. Avvecklingen av ransoneringar och regleringar skulle därmed försvåras och vårt arbete att uppnå en naturlig såväl inre som yttre balans äventyras. Folkpartiet och socialdemokraterna voro på denna punkt ense. Skillnaden dem emellan låg på ett annat område och gällde bensinransoneringen, där folkpartiet ensamt framhöll att denna ransonering, så som förhållandena utvecklats, är obehövlig. Debatten rörde sig sålunda väsentligen om huruvida en kraftig överbalansering av budgeten i dagens läge är behövlig eller ej. Sedan högerns och bondeförbundets hemställan om slopande av de extra konsumtionsskatterna avslagits, är nu en kraftig överbalansering av driftbudgeten för nästa år ett faktum.

Det förslag om sänkning av uttagningsprocenten, som nu förts fram av en samlad borgerlig opposition, berör icke

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

storleken av budgetöverskottet i tillnärmelsevis samma grad. Ett slopande av de extra konsumtionsskatterna för bensin och papper skulle innebära en minskning av budgetöverskottet med i runt tal 40 procent, medan en sänkning av uttagningsprocenten med 10 % innebär ett skattebortfall under kommande budgetår av 50 miljoner kronor, en summa som till sin storlek utgör endast knappa 8 procent av det samlade budgetöverskottet. Detta är en distinktion som man bör ha klar för sig.

När man diskuterar uttagningsprocenten är det skäl att först allmänt säga något om vårt nu gällande system för de direkta skatterna. Detta skattesystem antogs genom riksdagsbeslut år 1947. Vid detta tillfälle framfördes i riksdagen betänkligheter från olika håll. Många av dessa ha besannats. Redan året efter det beslutet fattades, d. v. s. första året det nya skattesystemet var i funktion, framfördes i riksdagen krav på en översyn av skattesystemets verkningar. Denna översyn kom då, och enligt min mening på goda grunder, icke till stånd. Skall man göra en översyn av ett systems verkningar, måste någon tid efter ikraftträdandet ha förflutit, så att material finns för att bedöma effekten.

Vid årets riksdag ha samtliga partier enats om att låta verkställa en översyn av skattesystemet. Det praktiska syftet med denna utredning är att undersöka möjligheterna till ett lägre samlat skattetryck. En grundtanke vid denna översyn är att söka avpassa skattesänkningarna så, att de leda till produktionsökning genom att stimulera sparande, arbetsvilja och företagsamhet. Alla äro vi ense om att detta är ett angeläget mål. Att det i år visat sig möjligt att få till stånd en översyn av skattesystemet sammanhänger säkerligen med att varje enskild medborgare genom källskattens införande har på ett mera kännbart sätt märkt skattetrycket och nackdelarna med nuvarande skattesystem. Jag tänker här till exempel på en sådan sak som utformningen av marginalskatten. En bidragande orsak till att trycket från den direkta skatten under senare år tenderat

att bli så kännbart är penningvärdets fall. Vid en progressiv skatteskala innebär ett fallande penningvärde, att en allt större del av inkomsten vid bibehållen realinkomst får erläggas i skatt. Den direkta skatten har sålunda blivit större än vad man avsåg vid fastställandet av 1946 års skatteskala. Ökningen av den direkta skatten är så stor, att även ett beslut om sänkning av uttagningsprocenten till 90 skulle innebära en hårdare beskattning än vid 100 procents skatteuttagning för några år sedan.

En överbalansering av driftsbudgeten är på längre sikt icke önskvärd. Den skulle innebära, att staten genom ett tvångssparande kommer i besittning av allt större del av landets kapital, under det att medborgarna få nöja sig med en allt mindre del. Även om i dag i stort sett samma motiv som i fjol gälla för en överbalansering av driftsbudgeten, får man inte blunda för att en konjunktursvängning närmar sig, som bör möjliggöra en minskning av budgetöverskottet inom en icke alltför långt avlägsen framtid. En viktig uppgift för vår ekonomiska politik under de närmaste åren är därför att sträva att åstadkomma en reduktion av skattestrycket. Frågan är då, om beslut härom kan fattas redan vid årets riksdag och under sådana former, att icke den nu beslutade översynen föregripes, och på sådant sätt att icke någon kraftigare rubbning sker av budgetöverskottet.

Enligt min mening kan detta ske genom att, såsom föreslagits, sänka uttagningsprocenten till 90. En rörlighet av uttagningsprocenten har tidigare förutsetts av riksdagen. Jag kan därvid hänvisa till bevillningsutskottets betänkande nr 50 år 1947.

Minskningen av överskottet i driftsbudgeten blir vid en 10-procentig skattesänkning relativt moderat och kan till sina verkningar i stor utsträckning kompenseras genom andra åtgärder.

Man får ha klart för sig, att en sänkning av den direkta skatten, som är den mest synliga, även om sänkningen är relativt liten verkar stimulerande på det sättet att arbetsviljan och produktionen

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

öka, varav följer ett större skatteunderlag. Även sparviljan kommer säkert att röna inflytande av en skattesänkning. Det är i högsta grad önskvärt att driva upp det enskilda sparandet, och i den mån så sker, minskas behovet att överbalansera budgeten. En sänkning av skatten får anses vara en effektiv propaganda för sparandet. Vi äro väl icke främmande för hur i dagligt tal menige man åberopar skattetrycket som ett skäl, varför sparandet inte framstår såsom så angeläget för honom.

Den nu föreslagna sänkningen av inkomstbeskattningen med 50 miljoner kronor berör praktiskt taget alla skattebetalare och blir procentuellt lika för alla. Undantagna äro endast de allra största inkomsttagarna med stora förmögenheter, i den mån de komma i beröring med 80-procentsregeln och därigenom i mindre grad få möjlighet till en sänkning.

Jag vill understryka, herr talman, att den föreslagna skattesänkningen i den här tänkta formen är att betrakta som ett provisorium i avvaktan på resultatet av den översyn, som skall göras av 1949 års skatteutredning, och att den icke föregriper denna utredning. Även om den föreslagna skattesänkningen är relativt obetydlig och till formen provisorisk, tror jag att den ändå skall vara av väsentligt värde som ett belägg för att statsmakterna mena allvar med talet om skattesänkningar i framtiden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av mig med flera avgivna reservationen, som går ut på att uttagningen av skatt skall fastställas till 90 procent av grundbeloppet.

Herr NIKLASSON: Herr talman! Jag har jämte herr Andersson i Dunker till föreliggande utskottsutlåtande fogat en reservation, som jag med några ord skall be att få motivera.

Skattetrycket, som kraftigt skärpts genom införandet år 1948 av skatt på vissa varor, har naturligt nog inte blivit utan inverkan på såväl produktion som konsumtion, sparvilja och arbetsvilja. Des-

sa konsumtionsskatter infördes under rubriken »skatt på umbärliga varor» och motiverades med att svenska folket visade mer lust att öka sin konsumtion än sitt sparande med därav föranledd import i sådan utsträckning, att vår betalningsbalans i förhållande till utlandet, främst dollarländerna, i oroväckande grad rubbades. Att en del av ifrågavarande varor knappast passade in under benämningen »umbärliga», hindrade inte att de blevo skattebelagda.

En förutsättning för att dessa skatter skulle kunna fylla sin uppgift att minska allmänhetens köpkraft var att de finge slå igenom i konsumtionspriset. Detta har kanske i allmänhet skett, men i sådana fall, där fördyringen drabbade olika producenter olika, kunde detta ju ej medföra en differentiering av priserna.

Dessa skatter ha utgjort en hämmande faktor när det gällt produktionsgrenar, som varit i särskilt hög grad beroende av sådana faktorer som exempelvis transporter. Jag tänker härvid närmast på bensinskatten. Uttagning av råvara för våra viktigaste exportvaror, trämassa och papper, har blivit ekonomisk vad beträffar långt bort belägna avverkningstrakter, och tillförseln till jordbruket av sådana varor som kalk, konstgödsel och torvströ har avsevärt fördyrats. Resultatet har blivit minskad produktion.

Det höga skattetrycket har varit orsak till en mycket betydande investering i vissa industriföretag. Då det gällt att kalkylera med lönsamheten av en viss investering har man räknat med den andel i kostnaden som skatten skulle utgöra, om den tilltänkta investeringen icke komme till stånd.

Givetvis är det önskvärt, att ekonomiskt välmotiverade investeringar åstadkommas, men om skattesympunkten skall få en avgörande inverkan kan man befara en viss snedvridning.

Att sparandet påverkas av beskattningen torde väl vara ofrånkomligt, även om det här är förmögenhetsbeskattningen, som spelar den största rollen. Man har emellertid på vissa områden trott

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

sig spåra en tendens till minskad vilja att genom ökade arbetsinsatser öka sin inkomst och därmed förbättra skatteunderlaget. Särskilt skulle detta gälla fria företagare i högre inkomstskikt. Givetvis är det svårt att konstatera detta, men vissa uttalanden, som man ibland får höra, ge dock vid handen att ett visst underlag för ett sådant antagande föreligger.

Genom antagandet av 1947 års skattelagar åstadkoms en viss fördelning av skattetrycket mellan olika inkomstskikt. Jag skall i detta sammanhang inte försöka ge mig in på någon bedömning av frågan, om denna avvägning var riktig eller inte. Men vi måste konstatera att den i viss mån brutits sönder genom de konsumtionsskatter, som infördes av 1948 års riksdag.

Frånsett de rena lyxskatterna drabba ju dessa konsumtionsskatter ingalunda efter inkomst, utan i många fall den som har liten inkomst hårdare än den som har en större. Om vi slå ut de 180 miljoner kronor, som den extra skatten på bensin och brännolja utgör, på vårt lands låt oss för enkelhetens skull säga 4 miljoner skattebetalare, blir detta 45 kronor på var och en, om de betala lika, men dessa 45 kronor äro givetvis betydligt mera kännbara för den som har 3 000 kronors inkomst än för den som har 30 000, och det kan hända att den som har den lägre inkomsten får bära betydligt mer än vad som motsvarar medeltalet av denna bensinskatt, medan den som har den högre inkomsten kanske får erlagga ett belopp åtskilligt understigande detta medeltal. Att vi inom bondeförbundet anslutit oss till förslaget om sänkt uttagningsprocent på inkomstskatten betyder därför inte att vi frångått vår uppfattning, att bensinskatten är den skatt, som i första rummet bort tagas bort, men då denna fråga för året fallit, återstår ju, när det gäller en skattesänkning, endast de direkta skatterna.

Föreligger då -- jag måste i likhet med den föregående talaren ställa mig den frågan -- möjlighet att sänka den samlade skattesumman utan att äventy-

ra de mål staten genom sin skattepolitik vill uppnå? I vad det gäller att uppbringa medel för bestridande av statens utgifter på driftsbudgeten synes någon svårighet icke föreligga. Vid oförändrad uttagningsprocent beräknas ju inkomsterna med 670 miljoner kronor överstiga utgifterna. En sänkning av inkomstskatten med 10 procent beräknas medföra en inkomstminskning för staten av 140 miljoner kronor, därav ej fullt 50 miljoner kronor för nästa budgetår. Avgörande är här till vilket belopp man anser det nödvändigt att överbalansera budgeten. I viss mån torde man kanske våga räkna med besparingar å driftsbudgeten genom avveckling av krisförvaltningen och ökad produktion genom att den däri sysselsatta personalen sättes in i produktivt arbete, varvid också personal i det enskilda näringslivet, som nu bundits vid vissa arbetsuppgifter till följd av krisregleringarna, kan övergå till produktivt arbete och produktionen därigenom ökas.

Likaså synes man kunna förutsätta, att utvecklingen av prisläget på världsmarknaden går i sådan riktning, att de subventioner, som nu utgå för vissa importvaror, avvecklas eller åtminstone starkt begränsas. Den avmattning av högkonjunkturen, som i viss utsträckning gör sig märkbar på vissa områden, bör väl medföra ett minskat behov av överbalansering av budgeten. Vikande konjunkturen medföra väl som regel en större försiktighet i ekonomiska ting, som i sin tur medför det ökade sparande man vill uppnå. Kan en mjukare skattepolitik förstärka denna vilja till sparande, bör det inte vara omöjligt att på denna väg erhålla ett bidrag till den ekonomiska balans man vill uppnå genom överbalanseringen av budgeten.

Såsom redan anförts, har avvägningen av skattebelastningen mellan olika inkomstlagare brutits genom införande av de extra konsumtionsskatterna. Ett återställande av den vid 1947 års riksdag utformade avvägningen torde näppligen kunna ske annorledes än genom borttagande av de konsumtionsskatter, vilka medfört att skatteavvägningen

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

rubbats, av vilka skatter bensinskatten torde spela den allra största rollen.

Då vår framstöt att få bort denna ej vunnit riksdagens bifall, återstår nu endast en sänkning av den direkta skatten som ett medel att åstadkomma skattelättnad vid denna riksdag. Då vi genom en sådan sänkning velat i första hand vinna vad vi åsyftat med borttagande av den extra bensinskatten, hade det från våra utgångspunkter varit önskligt att skattesänkningen kunnat utformas så att den givit i möjligaste mån samma skattelättnad som ett borttagande av den extra bensinskatten, exempelvis genom att den progressiva skattesänkningen upphör vid visst inkomstbe-
lopp.

Av formella skäl har detta icke varit möjligt. Då vi anse att en lättnad av skattebördan ändå är ytterst betydelsefull inte minst för att för skattebetalarna klargöra riksdagens vilja att lindra skattetrycket, föreslå vi här att uttagningsprocenten under år 1950 skall sänkas till 90.

Vi vilja emellertid betona, att detta förslag endast är ett provisorium i avvaktan på det förslag de vid årets riksdag tillkallade sakkunniga i skattefrågorna skola komma med. Med hänsyn till de direktiv dessa sakkunniga erhållit torde det kunna förväntas att skattefrågorna tagas upp vid 1950 års riksdag, och vi hoppas då på en lösning av skattefrågan, som ger även glesbygder-
dernas folk en större skattelättnad än som är möjligt att ernå vid detta års riksdag.

Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som på denna punkt avgivits av undertecknad och herr Andersson i Dunker.

Herr WEHTJE: Herr talman! De synpunkter som legat till grund för min och mina partikamraters inställning till bevillningsutskottets förslag i föreliggande betänkande och som framförts i den av herrar Isaksson, Hagberg i Malmö och mig avgivna reservationen, skall jag be att få framlägga för kammaren.

Mot det år 1947 beslutade nya skattesystemet framfördes redan vid dess genomförande från vårt håll starka betänkligheter. Det var illa och ofullständigt förberett, och jag erinrar om att även de som från började hade den inställningen, att det framlagda förslaget ovillkorligen skulle genomföras, inför slutspurten i bevillningsutskottet började bli tveksamma på en hel del punkter. Men det gick ej att hejda; förslaget drevs igenom.

Sedan har man från nästan alla håll utom högern visat mycket litet intresse för att få klarlagt, huru det nya skattesystemet i praktiken komme att verka. Vi samlade en hel del material, som framlades för 1948 års riksdag, ett material av stort värde, som jämte det tidigare framlagda väl belyste, vilka skadliga återverkningar på arbetsvilja och sparsamhet det nya systemet kommer att få. Vi yrkade med stöd härav på en omedelbar översyn av skattesystemet. 1948 års bevillningsutskott skrev visserligen förstående för våra synpunkter, men riksdagen beslöt att icke godtaga vårt förslag att påbörja en översyn. Det förebars, att det var för tidigt, att vi inte hade något material att stödja oss på, och man bortsåg helt och hållet från det som vi redan vid den tidpunkten voro i tillfälle att visa. Beslutet fattades mot högern med anslutning även från dem som från början varit mycket kritiskt inställda, som också 1948 uttalade sin tveksamhet mot skattesystemet och dess verkningar och som nu äro helt över på vår linje.

Sedan kom chocken under hösten 1948, när restskatterna debiterades. Det var visserligen ej restskatter som påförts efter det nya systemet, som skattebetalarna då fingo klarhet om, men man fick ändå upp ögonen för vilken höjd skatteinivån nått på de ökade inkomsterna, och över huvud taget verkade det nya upp-
bördssystemet, att olusten inför de höga direkta skatterna spred sig och kom att omfattas av väl nästan alla. Kraven på en översyn, som återkommo till innevarande års riksdag, vunno därför en mycket stor anslutning. En sådan översyn har ju också nu beslutats, och finansminis-

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

tern har tillkallat sakkunniga för detta ändamål med framhållande av att det nu är angeläget att få översynen gjord. Det är emellertid beklagligt, att vi icke kunnat vinna gehör tidigare. Då hade vi redan till detta års riksdag haft ett underlag för att få till stånd en annan avvägning av de direkta skatterna än som nu är möjlig. För att få till stånd en skattesänkning såsom en stimulans för arbetsvilja och sparsamhet och därmed för företagsamhet och produktion finns det nu ingen annan utväg än att helt schematiskt sänka uttagningsprocenten för inkomstskatten. Att detta inte är en helt tillfredsställande lösning, framgår av att det endast blir inkomstskatten som kan justeras. En avvägning av inkomstskatten med de övriga direkta skatterna kan alltså ej verkställas. Vidare blir man bunden vid den gällande skatteskalen för inkomstskatten, och omprövning av marginalskatten blir ej möjlig. Under överläggningarna ha förslag framförts, att skatteskalen skulle kunna ändras antingen genom en olika avvägd uttagningsprocent för lägre och högre inkomster eller genom en allmän begränsning av skattesänkningen. Detta har angivits i en av motionerna i denna fråga, och det har också redovisats i en av reservationerna. Förslagen kunde emellertid ej närmare utformas före utskottets ställningstagande rörande uttagningsprocenten och ha väl därför fått förfalla. Det har ju också framhållits, att dels skulle en lösning som den föreslagna medföra en stegvis skärpt progressivitet, och dels skulle en differentierad uttagsprocent icke vara lagligen möjlig. För vår del ha vi därför ej ansett att en lösning av frågan på denna väg vore möjlig, och därför ha vi icke givit den vår anslutning.

Under innevarande riksdag ha vi i olika sammanhang försökt få till stånd lindringar i såväl den direkta som den indirekta beskattningen. Vi ha sålunda ansett bland annat att för säkerställande och främjande av produktionen — den uppgift som enligt en väl samfällad mening är vår allra viktigaste under nuvarande förhållanden — vissa indirekta skatter, skatten på papper och tilläggs-

skatten på bensen, borde omedelbart avskaffas. Jag skall nu inte upprepa våra argument härför; de äro så nyligen anförda i kammaren, att de antagligen finnas i färskt minne.

När högerns framställningar ej bifallits, se vi oss böra föreslå en sänkning av inkomstskatten. Detta skulle bli ett klart bevis för att vi nu här i vårt land vilja slå in på en linje, som tydligt visar att man vill söka efter hand sänka en skattebörda, som under en lång period ständigt stegrats. Efter vårt bedömande finns det möjligheter till en sådan skattelindringslinje utan någon risk för upprätthållandet av vår levnadsstandard. För övrigt gäller det ju att bygga upp en grund och ett underlag för vårt välstånd på längre sikt, och då måste vi slå vakt om våra produktiva krafter, om villigheten till största möjliga arbetsinsatser och om stärkandet av känslan för det enskilda sparandets betydelse.

Den åtgärd vi nu anse oss böra rekommendera, en sänkning av inkomstskatten genom fastställandet av uttagningsprocenten till 90, måste av skäl som jag nu antytt bliva ett provisorium. Det är därför angeläget, att översynen föres fram så att förslag kan framläggas för 1950 års riksdag.

Herr talman! Med åberopande av vad jag här anført ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen nr 1.

Häri instämde herr *Isaksson*.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Det är ju allmänt känt, att sänkning av skatter alltid är populär, och det är då förmodligen fallet inte minst nu. Jag nästan misstänker, att detta har spelat en litet för stor roll vid de olika borgerliga partiernas ställningstagande i denna fråga. Vissa av dem kunna ståta med mycket flera förslag till skattesänkningar än andra. Jag har roat mig med en liten statistik. Högern har vid denna riksdag velat avskaffa både kvarlåtenskapsskatten och pappersskatten, och den har velat sänka både bensinskatten och nu inkomstskatten. Det är inte

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

mindre än fyra politiska skalper, som högern velat fästa vid sitt bälte. Bondeförbundet kommer därefter. Det har nöjt sig med att vilja avskaffa kvarlåtenskapsskatten och har sedermera velat sänka både bensinskatten och denna skatt. Det blir tre. Folkpartiet har däremot motsatt sig alla skattesänkningar utom den som nu föreligger, nämligen sänkningen av inkomstskatten. Folkpartiets skäl — utom det rent folkpsykologiska, att man skall visa, att nu kan man sänka skatterna litet grand, vad det nu kan ligga för beräkningar bakom det — är ju att vi inte behöva överbalansera vår budget så mycket som man hittills har beräknat, men nog tycker jag att högerens och bondeförbundets synpunkter på skattefrågan äro mera logiska. Då vi ha en överbalansering, som till väsentlig grad har skapats genom att vi infört en hel rad av vad man kan kalla antiinflationsskatter, och vi alla ha uttalat oss för att de böra försvinna snarast möjligt och markerat detta genom att dessa skatter antagits bara för ett år i sänder, så att det kräves nytt beslut varje år av riksdagen för att de skola bibehållas, tycker man att logiken kräver, att det är på dessa antiinflationsskatter, som man skall inrikta sig, om man har den uppfattningen, att överbalanseringen skall minskas.

Herr Petréns sade i sitt anförande mycket riktigt, att när den nuvarande statliga inkomstskatten infördes, så gjorde man den rörlig. Men kom ihåg, att den statliga inkomstskatten alltid har betraktats som rörlig — helt eller delvis, för närvarande helt — för att man därigenom skall kunna reglera de skatteinkomster som samhället behöver under olika år i för övrigt normala lägen. Denna skatt utgör alltså en budgetregulator, inte för ett abnormt läge, då vi ha samlat ihop en hel rad av antiinflationsskatter, utan för ett mera normalt läge, då man med denna rörliga skatt skulle kunna år efter år skaffa de medel som erfordras för att täcka utgifterna. Men detta historiska skäl talar väl för att man skall använda den för dess ursprungliga syfte: reglering av en normal bud-

get under normala tider, och inte då det gäller en kristid med dess särskilda krisskatter.

Jag ger ett erkännande åt folkpartiet för att det så uppenbart har erkänt behovet av en mycket stark överbalansering av budgeten i år, trots att litet skiftande ståndpunkter ha kunnat iakttagas. Jag vill erinra om att i den folkpartimotion som väcktes, då finansministern beräknade att vi skulle få en överbalansering av budgeten på något över 600 miljoner kronor, sade man, att om vi nu skola sänka inkomstskatten, så måste vi å andra sidan skapa en täckning för den sänkningen, och därför inriktade man sig på bensinskattens ökning genom att det skulle komma mera bensin i handeln och bliva beskattad. Nu ha dessa åtgärder uteblivit, och desslikes har ju folkpartiet i dag, efter vad jag kunnat se dels av reservationen och dels vid omröstningen, medverkat till att försöka ytterligare minska överbalanseringen av budgeten genom att ge sitt stöd åt reservationen inom jordbruksutskottet, som skulle ha betytt ett fyrtiotal miljoner i nya utgifter.

Hur möter då folkpartiet i reservationen detta resonemang, när det nu faktiskt har kastat bort alla täckningsförslag? Jo, det säger, att utskottet har suttit och räknat upp inkomsterna ifrån 618 miljoner, som finansministern räknade med, till 670, och eftersom man har räknat upp det på det sättet, behöva de inte anstränga sig för att skapa någon täckning. Vi ha fått höra, inte minst från folkpartiet men även från andra håll, att vi inom socialdemokratien ha betraktat en viss summa för överbalanseringen såsom ett heligt tal, och man har försökt skämta med oss för att det ibland har varit 500 miljoner och sedan upp emot 700 miljoner. Vi ha aldrig haft ett sådant heligt tal, men när jag ställer bredvid varandra uttalandena i folkpartimotionen, att man ville skaffa täckning, om man minskade överbalanseringen under 618 miljoner, och uttalandena nu, då man kastar bort tanken på täckning, då överskottet är uppräknat till 670 miljoner, då verkar det som om ungefär 618

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

miljoner hade blivit för folkpartiet ett verkligt heligt tal. Bara man håller sig så där omkring 600 miljoner, så kan man vara lugn!

Det finns ju, som bekant, vissa vapen som gå igen, och det har roat mig att här påpeka folkpartiets bundenhet vid det där talet, men jag tror inte vi skola profanera det heliga. Jag tror att det varken för folkpartiet — där detta skäl utgör ett slags taktisk betäckning för ett återtag — eller för oss är fråga om några bestämda summor. För oss gäller det i varje fall att med bestående skattesatser försöka åstadkomma så stor överbalansering som möjligt, och vi se ju inte minst under denna vår, att beräkningarna kunna vara mycket olika. De ha varit uppe i över 700 miljoner och nere i 600, och nu nalkas de återigen 700 miljoner. I årets budgetredovisning tyckas ju de 500 miljoner kronor, som vi räknade med förra året, enligt en prognos bara bli 300 miljoner eller någonting sådant. Detta visar ju, att man här inte handskas med fasta siffror utan med mycket lösa beräkningar, som under en tid av några månader kunna variera i allra högsta grad. Jag tror folkpartiet måste medge, om det partiet liksom vårt anser att det värsta som kan hända är att vi icke kunna behålla det grepp som vi fått över de inflationsdrivande krafterna, att det inte duger att i nuvarande ögonblick släppa det fasta tag om rorkulten som vi ha, förr än stormen bedarrat. Ännu blåser det rätt friska kulingar. Jag tror därför att det inte är rådligt för den svenska riksdagen att lämna den linje som utskottet här förordat.

Men om man nu skulle mena att överbalanseringen kunde minskas, så är det, som jag redan antytt, föga sannolikt, att man då borde börja med att minska inkomstskatten. Det kan resas andra invändningar än dem som jag hittills kommit med. Jag vill erinra om att när vårt nu gällande skattesystem var ute på rundvandring hos de olika remissinstanserna, gjorde riksräkenskapsverket mycket starka uttalanden om att någon höjning utöver 110 procents uttagning var praktiskt taget omöjlig, och i det resone-

mang som fördes i riksdagen och utskottet räknade man tämligen allmänt med att ned till 90 procent och kanske upp till 110 procent kunde man möjligen gå, men sedan var det slut. Och detta var under den bestämda förutsättningen, att de ekonomiska förhållandena blevo i det stora hela oförändrade. Men det är just det, de för närvarande inte äro. 1944 års skatteberedning satt och gjorde upp sina beräkningar först på grund av 1943 års inkomster och sedan på grund av 1944 års. Vad har hänt från 1944 till 1947? Jo, det har hänt att de verkliga inkomsterna — inte de taxerade — ha enligt skatteundersökningarna stigit ifrån 11,4 miljarder till 16 miljarder, och om man ser på medelinkomsten för en svensk inkomsttagare, så har den enligt skattestatistiken under dessa år stigit med ungefär 30 procent. Men detta är tyvärr inte en realinkomstförbättring helt och hållet, utan det är i mycket betydande grad enbart en penninginkomstförbättring. Om vi se på antalet inkomsttagare inom olika skikt, har det inträtt en så ytterst betydande förändring, att den nästan kan betraktas som revolutionerande. Antalet inkomsttagare under 3 000 kronor sjönk under dessa år med inte mindre än 400 000 personer. I inkomstskiktet mellan 5 000 och 7 000 ökades antalet från 333 000 till 629 000, d. v. s. nära en fördubbling, i inkomstskiktet 7 000—10 000 ökades det från 155 000 till 334 000 — mer än en fördubbling — och i inkomstskiktet mellan 10 000 och 20 000 från 91 000 personer till 182 000, d. v. s. precis en fördubbling. Detta betyder att inkomstpyramiden nu ser helt annorlunda ut än 1944. Den har minskats i utomordentligt stor utsträckning nere i basen, och den har liksom vissa äldre herrar fetmat vid midjan. Denna inkomstpyramid ser helt annorlunda ut nu, och jag tycker att man då borde inrikta sig på en anpassning av skatteskalorna efter detta nya läge. Nu har riksdagen begärt en översyn av detta skattesystem, och denna översyn kommer naturligtvis också att omfatta skatteskalorna, men då är det inte förenligt med riksdagens praxis att skynda i förväg och göra änd-

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

ringar, utan då bör man avvakta att denna utredning kommer till stånd, och den är ju redan i arbete. Här vill oppositionen uppenbarligen som i alla andra fall ha sin egen linje, och det är ju dess sak. Det är måhända nödvändigt för en opposition att alltid skaffa sig en egen bräda att stå på. Men sakskalet kräva här ett övervägande av skatteskalornas utformning och icke ett brådstörtat handlande efter några provisoriska linjer.

Man har sagt, att denna minskning i skatterna med 10 procent skulle i högsta grad påverka både sparviljan och företagsamheten, och i nästan alla anföranden som hittills hållits har den tanken gått igen. Jag vill erinra herrarna om vad det egentligen gäller. Det gäller, att en verklig inkomst på 4 000 kronor får en skatteminskning med 8 kronor, en på 5 000 kronor får en skatteminskning med 18 kronor och en på 6 000 kronor får en minskning med 29 kronor. I inget av dessa fall kommer det ens att märkas på källskattetabellen, om skatten uttas per vecka. Vid 8 000 kronor skulle det bli 54 kronors besparing, d. v. s. ungefär en krona per vecka. Det blir ju ändå något. Vid 10 000 kronor kommer man upp i 83 kronor, vid 20 000 i 300 kronor, vid 50 000 i 1 430 kronor och vid 100 000 i 3 816 kronor. Man får erinra sig, att av landet 3,3 miljoner skattebetalare ligga de 3 miljonerna under 10 000 kronor efter 1947 års inkomster, sådana de te sig i statistiken. För det överväldigande antalet, för dessa 3 miljoner, blir det en mycket ringa skatteminskning, och i de lägsta grupperna är den praktiskt taget obefintlig. Jag undrar, om man i ett läge som det nuvarande, då det kräves en sträv politik och man ställer mycket stora anspråk på återhållsamhet när det gäller löner, kan inbilla sig i denna kammarer, att det stora flertalet skulle finna en sådan utskiftning av skatteminskningens håvor vara rättvis. Den som mycket har skulle mycket varda givet, och den som litet har, ringa eller intet. Jag tror inte att dessa obetydliga skatteminskningar komma att öka det stora flertalets möjligheter att spara, och det är ytterst osä-

kert, om de högre inkomsttagarna spara den faktiska inkomstbehållning som de få.

Men företagsamheten, kan man säga, företagsamheten skulle måhända i hög grad stimuleras. Jag erinrar då om att bolagsskatten icke får någon del i denna inkomstminskning. Vad den enskilda företagsamheten beträffar ha vi här i landet 531 000 enskilda företagare utanför bolagens krets. Av dem ha 475 000 mindre än 10 000 kronor i inkomst. Redan ett sådant tal vittnar ju om att de många små enskilda företagarna icke få någon stimulans av en skatteminskning sådan som den här föreslagna. Jag kan vidare erinra om att av 327 000 jordbrukare, som vi ha här i landet, skulle blott ungefär 14 000 få någon glädje av den skatteminskning, som här är föreslagen.

Nu ha både folkpartiet och bondeförbundet detta liksom på känn i sina motioner respektive reservationer. Folkpartiet säger i sin motion något om att man borde begränsa reduktionen till ett visst maximibelopp, men hela denna tankegång har man alldeles tappat bort i reservationen. Bondeförbundet säger i sin reservation att man borde »begränsa det inkomstbelopp för vilket skattelättnad medgivits». Man tycks alltså erkänna både från folkpartiets och bondeförbundets sida att det är en tveivelaktig åtgärd, som här föreslagits. Detta pekar väl då inte på annat än att en omarbeting av skalorna vore vad man rimligen borde gå in för. Jag tror att det hade varit lyckligare, om man hade gått in på någonting sådant i stället för på det som här föreslagits.

Jag skall tillåta mig att till slut bara ta upp två saker. Först vill jag säga att ville man hjälpa det stora flertalet här i landet genom lägre beskattning, så är jag alldeles övertygad om att man skulle göra det i större utsträckning och med mera effekt, om man minskade de indirekta skatter, som vi nu ha, d. v. s. om man kunde plocka bort de extra krisskatterna. Jag erinrar tillika om att ända upp till en inkomst av 12 000 kronor betyder den kommunala skatten

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

mycket mer än den statliga, och kunde man för dessa grupper, ja, för alla, eftersom denna skatt är proportionell, genomföra en minskning av den kommunala skatten, så skulle detta vara till en verklig hjälp, medan däremot den här föreslagna minskningen praktiskt taget ingenting betyder. Bara ett ersättande av barnavdragen med barnbidrag skulle säkerligen komma att kosta statsverket ungefär 60 miljoner kronor, och för ortsavdragens bortförande skulle det nog vara nödvändigt att ställa vissa krav på statskassan.

Jag skulle därför vilja förorda att man väntar och ser, tills en ljusning i vårt ekonomiska läge inträffar, för att då genomföra den minskning av skatterna, som borttagandet av de extra krisskatterna innebär. Det blir säkerligen en åtgärd, som kommer att bli av mycket större värde än vad som här är föreslaget. Och låt under tiden i stället de sittande skatteutredningarna arbeta i lugn för att bringa på riksdagens bord ett mera genomtänkt förslag än det som här är förebragt av reservanterna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **PETRÉN**: Herr talman! Vi ha hört att herr Sjödahl i sin uppfattning inte stannat vid något visst fixerat budgetöverskott utan sade att detta inte är något heligt tal. Jag har nu fullt klart för mig, att det inte är så för herr Sjödahl, och jag har klart för mig, att hans linje närmast är den, att budgetöverskottet kan få bli hur stort som helst och bör bli det, om man bara hittar någon bekväm form för att ta ut skatt.

Så är emellertid ingalunda min mening, utan budgetöverskottet bör begränsas till det absolut nödvändiga. Jag har förut talat om vådorna av att på längre sikt gå vidare med ett stort budgetöverskott. Herr Sjödahl gjorde gällande, att på folkpartihåll hade talet 618 miljoner införts såsom något heligt tal. Jag har för min del inte fört in det i debatten, men detta föranleder mig att

kommentera detta tal — det är det tal, som finansministern i sin proposition beräknade som det troliga utfallet av budgetöverskottet. Om folkpartiets förslag i skilda avseenden under riksdagen hade följts, skulle det inte ge en sådan minskning av budgetöverskottet, som herr Sjödahl här antytt genom att ensidigt plocka ut vad folkpartiet haft för yrkanden i fråga om jordbrukspriserna. Herr Sjödahl har totalt glömt bort, att folkpartiet på en hel del andra punkter har påyrkat åtgärder, som skulle ha lett till en höjning av budgetöverskottet: vi ha yrkat på en minskning av subventionerna, på ett slopande av bensinransoneringen m. m., varför bilden ingalunda är den som herr Sjödahl antydde.

Herr Sjödahl sade vidare, att en ändring av uttagsprocenten med 10 procent var vad man maximalt hade tänkt sig i riksdagen, när dessa frågor varit uppe. Så är ingalunda förhållandet. 1947 års bevillningsutskott uttalade i sitt betänkande nr 50 just i denna fråga: »Ehuru utskottet icke gjort några närmare undersökningar på denna punkt, föreställer sig utskottet, att en uttagning av mera än 120 procent icke bör ifrågakomma. Detsamma gäller utav en mera betydande minskning av uttagningsprocenten.» Där har man alltså i tankarna rört sig med inmot 120 procent, d. v. s. en tjuguprocentig ändring, vilket det inte här är tal om.

Herr Sjödahl tycktes vara av den uppfattningen, att om man skulle gå fram för några skattesänkningar, skulle dessa, om jag uppfattade det rätt, närmast taga den formen att man skulle eftersträva att få någonting som i kronor utgör samma sänkning för alla. Det är naturligtvis inte görligt, ty det skulle ju innebära, att de personer, som ha låg inkomst med åtföljande små skatter, skulle erhålla pengar tillbaka av staten. Jag är fullt medveten om att man — herr Sjödahl var inne på det — kan tänka sig andra former av skattelättnad, t. ex. i fråga om kommunala ortsavdrag och dylikt. Men just det förhållandet att utredningar tillsatts inom dessa områ-

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

den gör, att man nu inte bör föregripa dem. Det enda sättet att utan föregripande av tillsatta utredningar åstadkomma en välbehövlig skattelättnad är att ändra på uttagningsprocenten och inte rubba skatteskalorna.

Herr DOMÖ: Herr talman! När jag lyssnade på herr Sjö Dahl, fick jag det intrycket att den ifrågasatta sänkningen på 10 procent — enligt hans uppfattning — betydde så litet. Ja, varför tar inte herr Sjö Dahl ännu ett steg så att skattesänkningen verkligen kommer att betyda någonting? Den saken är mycket lätt att ordna — herr Sjö Dahl.

Det var vidare mycket intressant att höra herr Sjö Dahl berätta, vad personer med olika inkomster skulle få i skattesänkning. Hans framställning betyder helt enkelt att han underkänner de skatteskalor, som han själv varit med om att göra upp! Har man konstruerat skatteskalorna för att de skola kunna tillämpas vid olika uttagsprocenter, skall man inte sedan komma och påstå att de medföra barocka resultat om man sänker denna uttagsprocent med 10 enheter. Det blir väl lika barocka resultat, om man höjer den: då skulle den som har liten inkomst få relativt liten höjning, under det att andra skulle få oändligt mycket större. Någon konsekvens måste man väl ha. Den argumentering mot skattesänkning, som nu föres i en stor del av pressen, är vilseledande och osaklig.

Man skall inte heller glömma bort att finansministern själv, när han lät konstruera skatteskalorna, angav såsom rimlig en variation av uttagningsprocenten mellan 90 och 120, och att den uttagsprocent, som finansministern förutsatte när skalan först lades fram, var 110, men att vid propositionens framläggande denna utan vidare krupit ned till 100.

Inte heller kan man bortse från den fortsatta inflationen under förra året, som beräknas till cirka 7 procent. Också den skärpte progressiviteten. Inkomsttagaren, som för att behålla realinkomsten måste höja penninginkomsten, kom därmed upp i en högre progressivi-

tetsklass och fick en relativt sett större skatt.

Minst 60 procent av alla statliga skattebetalare ha en marginalskatt på lägst 23 procent. Detta måste verka återhållande på arbetsamheten och lusten att förtjäna extra. Här äro vi framme vid en av denna frågas viktigaste punkter, nämligen den uppfattning som allmänheten — skattedragarna — har om skattebördan. Ha skattedragarna fått för sig, vilket ostridigt är riktigt, att skatterna äro för höga så verkar detta återhållande — vilket icke minst finansministern, som så många gånger har talat om att man så småningom kan lära människor att anpassa sig efter en ökad skattebörd, måste förstå.

Här har talats åtskilligt om differentierad skattenedsättning. Jag vill bara till detta anmärka, att det ju först och främst förefaller vara tekniskt orinligt och vidare att det ju skulle ytterligare skärpa marginalskatten i synnerhet vid själva tröskeln, där skattesänkningen skulle upphöra.

Det måste ju anmärkas, att frågan om de för budgetens överbalansering påförda indirekta skatterna måste behandlas som en särskild fråga, och tar man undan dem — de ha tillkommit för särskilda ändamål, och uttagningsprocenten har knappast något direkt samband med just dessa skatter — förstår jag inte, hur en överbalansering av driftbudgeten med hjälp av en onödigt hög uttagningsprocent av den direkta inkomstskatten skall kunna godtagas. Om jag undantar dessa indirekta skatter, bilskatten och vissa extra konsumtionsskatter, tillkomna för överbalansering av budgeten, kommer jag till att de direkta skatterna då utgöra 64 procent och de indirekta endast 36 procent. En sänkning av uttagningsprocenten med 10 enheter skulle inte förskjuta skattebördan från direkta till indirekta skatter med mer än 2 procent, så att fördelningen därefter skulle bli ungefär 62 procent och 38 procent. Jag tar detta som ett belägg för att man här skulle kunna komma till en sänkning av uttagningsprocenten utan att förrycka denna fördelning.

Ang. uttagsprocenten för den statliga inkomstskatten.

Det kan naturligtvis med fog invändas, att detta inte är någon rationell åtgärd för att erhålla skattelättnad. Den skulle helst ha genomförts i ett större sammanhang, och från högerns sida ha vi, såsom här framhållits, försökt komma därhän, men när man stött på det ena hindret efter det andra, så att man inte kunnat komma fram till någon sådan åtgärd, ha vi kommit till den slutsatsen, att då får man i alla fall försöka göra någonting av vad som kan vara möjligt. Vi ha därför ansett det riktigt att nu komma fram till en sänkning av den direkta skatten. Men vi se saken så, att vi ha starka förhoppningar på att man inom kort skall kunna nå fram till mera samordnade och efter översynen framkomna åtgärder för skattelättnader.

Med dessa ord vill jag instämna i yrkandet om bifall till högerreservationen.

Herr SJÖDAHL (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av herr Domös uttalande vill jag bara säga, att skatteskalorna när de konstruerades byggde på en viss fördelning av inkomsten inom samhällslivet. Om så själva grunden för uppgörandet av skatteskalorna i allra högsta grad förändrats, som den gjort sedan 1944, då vi ha fått en ökning av den verkliga inkomsten med 30 procent, då medelinkomsten för skattebetalarna har ökats med 30 procent och då de olika inkomstskiktet ha förskjutits uppåt, så att, som jag sade, de lägsta inkomstskiktet ha tappat 400 000 skattebetalare, medan de högre inkomstskiktet ha undan för undan fördubblats, har grunden för de äldre skatteskalorna blivit förtryckt, och man bör sätta i gång arbetet med att skapa nya.

Det är detta jag menade att även folkpartiets och bondeförbundets representanter haft blick för, då de i sina motioner respektive reservationer ha uttalat sig för en maximering av det belopp, varmed skatterna sänktes. Det var detta, herr talman, som jag ville utveckla och påpeka i mitt anförande om skatteskalorna. Allt ropar på en förändring av skatteskalorna i det nuvarande läget.

Herr ENGLUND: Herr talman! Genom den höjning av den direkta beskattningen, som ägde rum under åren strax efter krigsutbrottet, har den direkta skatten även i ganska låga inkomstlagen nära fördubblats, och man har kunnat konstatera, att denna fördubbling har varit socialpsykologiskt ogynnsam. Det är inte bara den borgerliga oppositionen som upptäckt detta; även om den borgerliga oppositionens tidningar helt och hållet skulle ha underlåtit att påpeka denna olägenhet, skulle befolkningen i landet ändå med säkerhet ha upptäckt den.

Det kan ju tvistas om var gränsen går i fråga om den inkomstskatt, som är utan sådana nackdelar, och den nuvarande inkomstskatten, men att den skulle ligga ovanför den gräns, som dras av den sänkning till 90 procent, som här föreslås i den borgerliga reservationen, behöver man knappast förutsätta. Med säkerhet behöver — och på den punkten har herr Sjödahls inlägg gett ett belägg — denna skatt sänkas ytterligare, om sänkningen skall få den gynnsamma effekt på folkmedvetandet, som man åsyftar. Man kan således från dessa utgångspunkter säga, att riksdagen, även om den skulle godtaga den i den borgerliga reservationen föreslagna skattesänkningen, med säkerhet skulle lämna utrymme för den sittande skatterevisjonen att genom ytterligare åtgärder nå fram till det läge, där de nuvarande ogynnsamma verkningarna av skatten komma att försvinna.

Det är emellertid inte bara detta som hör framhållas, att man på det sättet fått en mycket ogynnsam skattehöjd, utan det finns anledning påpeka, vilket inte tidigare har gjorts klart vare sig i denna skattedebatt eller i några tidigare, att den direkta skatten, inkomstskatten, inte är en skatt som drabbar likformigt. Herr Niklasson och andra ha här försökt att göra troligt, att de indirekta skatterna äro rättvisa i sin verkan — jag skall komma till det om ett ögonblick. Men det finns skäl att i detta sammanhang framhålla, att den direkta skatten i mycket hög grad är orättvis i sina verkningar. Den progression i be-

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

skattningen, som den åsyftar, genom brytes ju av skattesystemets utpräglade oförmåga att ta samma skatt av olika personer i samma reella inkomstläge. Vi återfinna ju detta i landsorten i problemet om de få statstjänstemännens beskattning i förhållande till beskattningen av jordbrukarnas naturainkomster, och vi ha det i fråga om förmögenhets skatten även i den låga uppskattningen av realkapitalvärdena, som ju alltid ligga under de verkliga. Vi ha det i städerna i den utomordentliga olikheten i fråga om beskattningen av löntagarna, som sker till sista öret på ett sammanfallande nominellt och reellt inkomstbelopp, och i beskattningen av företagarna enligt ett beräknat inkomstvärde, där en hel rad poster — jag skall nu inte gå in i detalj — medföra att den reella beskattningen på företagare blir en helt annan och lindrigare än beskattningen på tjänstemän i samma nominella inkomstläge.

Den olikformighet, som här föreligger inom den direkta beskattningens ram, blir naturligtvis på ett helt annat sätt utpräglad nu, när beskattningen har fördubblats, än vid den tidpunkt, då man hade bara hälften av den nuvarande beskattningen. Och den omständigheten, att denna olikformighet mellan beskattningen för de olika inkomstgrupperna inom den direkta beskattningens ram inte med några tekniska hjälpmedel torde kunna undanröjas, gör det angeläget att man sänker den direkta beskattningen avsevärt för att undanröja denna olägenhet. Nödvändigheten av en skattesänkning är också fastslagen genom den reaktion mot skatternas höjd, som råder i vidsträckt befolkningskretsar. En sådan skattesänkning blir också i hög grad rättvis genom att den blir en förmån, som tillkommer alla befolkningskategorier.

När det gäller de indirekta skatter, vid vilka herrar Niklasson och Sjö Dahl uppehållit sig, kan man tvista om i vilken mån de gälla umbärliga varor eller icke, men de allra flesta av dem kunna anses avse umbärligheter — detta gäller, herr Niklasson, även om den ben-

sinbeskattning, som vi ha diskuterat i tidigare sammanhang.

Det är visserligen riktigt att i bensinbeskattningen ligger en beskattning på företagsamheten, och den får närmast karaktären av en allmän omsättnings skatt, då den i sista omgången slås ut på medborgarna i gemen. Den har av en företagare i en debatt, som jag hörde för en tid sedan, uppskattats till en halv procents omsättningsskatt. Det är för mig uppenbart, att om man bortser från denna lågprocentiga allmänna omsättnings skatt, som sålunda är inrymd i bensinbeskattningen och som drabbar befolkningen i gemen, så är bensinbeskattningen av en helt annan karaktär. Den drabbar i övrigt det umbärliga eller sådant som ligger det nära. Den bör således, så länge man över huvud taget beskattar det umbärliga, rimligen vara kvar.

Som en annan jämförelsepunkt skulle jag vilja säga, att denna bensinskatt, utslagen på drosktrafikanterna i Stockholm, dock inte innebär mer än en 13-procentig förhöjning, under det att vi andra, som endast i undantagsfall åka bil och i allmänhet begagna oss av spårvagn, ungefär samtidigt fingo finna oss i en höjning av priserna för spårvagnsresor med 50 procent. Kan den stora befolkningen i Stockholm få bära denna höjning i sina trafikutgifter, är det ju inte orimligt att de, som kosta på sig lyxen att åka bil, få bära en kostnadsökning på 13 procent.

Herr talman! Det skulle vara anledning att ur rättvisesynpunkt belysa relationsförhållandet mellan de direkta och indirekta skatterna än ytterligare, men jag skall nöja mig med det bidrag, som jag redan har lämnat. Jag har ansett det vara angeläget att det gjordes i denna debatt, eftersom det också på borgerligt håll råder en viss oklarhet beträffande rangordningen mellan de skattesänkningar, som böra komma till stånd. Och om jag hävdar, att den direkta skatten i detta hänseende bör intaga en företrädesställning, tror jag mig i det avseendet företräda den överväldigande delen av den stora löntagarklassen i detta

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

land. Jag skulle ha funnit det rimligt, om både herr Strand och herr Åman såsom företrädare för dessa löntagargrupper hade slutit upp vid min sida i kravet på sänkning av just den skatt, som drabbar de breda folklagren — ty dessa folklager äro i själva verket i mycket liten omfattning konsumenter av de varor, som vi skattebelade i fjol, och jag bortser från skatterna på de skadliga varor som jag inte ännu hört någon i denna debatt ömma för.

Jag hoppas, herr talman, att när skatteberedningen tar itu med dessa frågeställningar, frågan om sänkningen av den direkta beskattningen måtte få den företrädesställning, som den rimligen bör ha med hänsyn till dess verkliga betydelse för inte bara vissa begränsade grupper i det svenska samhället, utan även för det svenska folkets stora massa.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Wehtje*, att kammaren skulle bifalla den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del; 3:o), av herr *Niklasson*, att kammaren skulle bifalla den av honom och herr *Andersson* i *Dunker* vid betänkandet anförda reservationen i motsvarande del; samt 4:o), av herr *Petrén*, att kammaren skulle bifalla den av honom m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petrén* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras

mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Wehtjes* yrkande.

Herr *Petrén* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll. Med anledning härav upptog herr talmannen vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den sålunda begärda, närmast före huvudvoteringen infallande omröstningen (första förvoteringen); och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Niklassons* yrkande.

Herr *Petrén* begärde likväl votering även om innehållet i denna kontraposition, på grund varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes för den andra förvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 47 punkten A antager bifall till herr *Niklassons* och herr *Anderssons* i *Dunker* reservation i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i förstnämnda votering antagits bifall till herr *Petréns* m. fl. reservation i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för den första förvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 47 punkten A

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten.

antager bifall till herr Wethjes m. fl. reservation i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraproposition i nämnda votering antagits bifall till herr Petréns m. fl. reservation i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition änyo upplästs, verkställdes omröstningen genom upprensning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Slutligen, uppsattes, upplästes, och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 47 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr Petrén m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition änyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Petrén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 46.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna B och C.

Vad utskottet hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 264, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse till Konungen:

nr 289, angående val av fullmäktige i riksbanken och suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank;

nr 299, angående val av fullmäktige i riksgäldskontoret samt suppleanter för fullmäktige i samma kontor; och

nr 310, angående val av två ledamöter i styrelsen över riksdagsbiblioteket och suppleanter för dem;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 290, för herr Carl Petrus Valdemar Gränebo att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 291, gör herr John Helmer Bergvall att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 292, för herr Olof Andersson att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 293, för herr Gunnar Hedlund att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 294, för herr Waldemar Svensson att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 295, för herr Sven Patrik Svensson att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 296, för herr Ragnar Valdemar Persson att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 297, för herr Otto Ragnar Sundén att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 298, för herr Karl Emil Ahlkvist att vara suppleant för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 300, för herr Anders Emanuel Örne att vara ordförande i riksgäldskontoret;

nr 301, för herr Erik Rudolf Hagberg att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 302, för herr Karl Artur Ryberg att vara fullmäktig i riksgäldskontoret;

nr 303, för herr Anders Sven Hedqvist att vara suppleant för ordföranden i riksgäldskontoret;

nr 304, för herr Gustaf Emanuel Birke att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 305, för herr Gustav Hjalmar Svensson att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 306, för herr Per Sigurd Lindholm att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 307, för herr Anselm Konrad Gillström att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 308, för herr Gustaf Filip Natan Kristensson att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 309, för herr Gustaf Valdemar Nilsson att vara suppleant för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 311, för herr Åke Ernst Vilhelm Holmbäck att vara ledamot i styrelsen över riksdagsbiblioteket;

nr 312, för herr Frans Ferdinand Severin att vara ledamot i styrelsen över riksdagsbiblioteket;

nr 313, för herr Bror Adam Nilsson att vara suppleant för en av riksdagen utsedd ledamot i riksdagsbibliotekets styrelse; och

nr 314, för herr Elis Wilhelm Håstad att vara suppleant för en av riksdagen utsedd ledamot i riksdagsbibliotekets styrelse.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.08 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Fredagen den 27 maj eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 173, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande inomskärsfarleden i Bohuslän;

nr 174, i anledning av väckta motioner angående en mellanriksbana över gränsen i Bohuslän; och

nr 175, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna om kostnadsfri behandling av tuberkulössjuka m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande och memorial:

nr 45, i anledning av väckta motioner angående skattebefrielse för av riksförsäkringsanstalten fastställd sjukpenning, vilken utbetalas av arbetsgivare, som står s. k. självrisk m. m.; och

nr 46, angående uppskjutande av behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 42, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning i fråga om ändring i stadgarna för biblioteket, i vad avser formerna för tillsättning av ordinarie tjänster därstädes m. m.; samt

nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. uppskov med frågan om skärpta åtgärder mot rattfylleri.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets memorial nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till förordning angående handel med skrot, lump och begagnat gods, m. m., med förslag till lag om förbud mot spridning av vissa kartor m. m., med förslag till lag om pantlånerörelse, angående nya grunder för avlöningen av präster m. m. samt med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel ävensom i anledning av propositionerna väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. uppskov med frågan om skärpta åtgärder mot rattfylleri.

Föredrogs ånyo första lagutskottets memorial nr 42, i anledning av väckta motioner om skärpta åtgärder mot rattfylleri.

Detta memorial lydde:

»Första lagutskottet har tilldelats tre till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 161 i första kammaren av herr *Schlyter* om skärpt lagstiftning mot rattfylleri samt likalydande motionerna nr 225 i första kammaren av herr *Holmbäck* m. fl. och nr 283 i andra kammaren av herr *Hagård* m. fl. om skärpta åtgärder mot rattfylleri.

I skrivelse till talmankonferensen av den 29 april 1949 har utskottet anfört, att enligt vad utskottet inhämtat beräknades vid nästföljande riksdags början komma att avlämnas proposition med förslag till lag om straff för vissa trafikbrott, innehållande bestämmelser om bland annat rattfylleri. Då ifrågavarande motioner borde behandlas i samband med nämnda proposition, ville utskottet i enlighet med föreskrifterna i § 58 riksdagsordningen inhämta talmankonferensens yttrande om uppskov med ifrågavarande motioner till nästföljande riksdag.

Enligt utskottet tillhandakommet utdrag av protokoll, hållet vid talmankonferensens sammanträde den 3 maj 1949,

har talmankonferensen beslutat uttala, att konferensen icke hade något att erinra mot det av utskottet föreslagna uppskovet med ifrågavarande motioners behandling.

På grund av vad sålunda förekommit får utskottet hemställa, att riksdagen måtte besluta att till 1950 års riksdag uppskjuta behandlingen av de vid årets riksdag väckta motionerna nr 161 och 225 i första kammaren samt nr 283 i andra kammaren.»

Herr **HOLMBÄCK**: Herr talman! Genom det beslut, som nyss har fattats i anledning av två av utskott avgivna memorial, och genom det beslut, som snart kommer att fattas i anledning av det memorial, vilket vi nu skola debattera, introduceras i kammarens beslut och överläggningar de regler om uppskov med avgörandet av ärenden, vilka inflöto i riksdagsordningen vid den revision av dess bestämmelser som ägde rum för ett par månader sedan.

Det heter nu i § 58 riksdagsordningen: »Kamrarna må genom sammanstämmande beslut till annan session eller till nästföljande riksdag uppskjuta behandlingen av proposition eller motion, som ej berör riksstaten. Ytterligare uppskov må beslutas; dock att ärendet skall avgöras senast under nästföljande riksdag.»

Motiven till detta stadgande finner man i sakkunnigbetänkandet. Det första skäl, som där diskuteras, är att rätten för riksdagen att uppskjuta ärenden skall kunna förmå regeringen att respektera propositionstiden. Det andra skälet är, att rätten att besluta uppskov skall kunna reglera arbetsfördelningen emellan sessionerna. Det tredje skälet är, att uppskovsrätten skall vara en garanti för att icke höstsessionen överbelastas med arbete. I det sammanhanget yttrade sig det utskott som behandlade frågan på ett sätt som anger, att uppskovsrätten också skall vara en sorts hållhake på hur Kungl. Maj:ts skall förfara för att icke, som det ordagrant står, höstsessionen tynger Kungl. Maj:ts kansli med propositionsarbete under den tid som bör äg-

Ang. uppskov med frågan om skärpta åtgärder mot rattfylleri.

nas åt förberedelser till nästa års riksdag. Det är ett uttalande vars lämplighet skulle kunna diskuteras.

I de tre olika motiv för uppskovsrätten, som jag nu har berört, är det genomgående arbetssynpunkten som gör sig gällande. Man har icke i motiven till förslaget om rätt för riksdagen att besluta uppskov tänkt sig något annat skäl, t. ex. att det kan vara lämpligt av politiska grunder att uppskjuta ett ärende till följande session eller följande riksdag. Man har inte heller diskuterat möjligheten att uppskjuta ett ärende från en vårsession till följande riksdags vårsession. Vad man har haft för ögonen har varit uppskov från en vårsession till en höstsession eller från en höstsession till en vårsession, något som är alldeles naturligt, då det är arbetssynpunkten som ligger till grund.

Man har vidare anknutit diskussionen till uppskov med *propositioner*. Det är emellertid givet, att då en proposition överskjutes till en senare session eller till en följande riksdag även de motioner, som äro väckta i anledning av propositionen, skola så att säga följa med. Däremot har man icke diskuterat frågan att till en följande session eller följande riksdag uppskjuta en *motion*, som är väckt inom den vanliga motionstiden vid riksdagens början utan att vara föranledd av någon kungl. proposition. Detta är också helt naturligt, därför att om man lägger arbetssynpunkten till grund, detta fall måste bli mycket sällsynt. Om en motion väckes i januari månad, har ju vederbörande utskott i det närmaste fem månader på sig för att överlägga om frågan, och riksdagen har motsvarande tid för att fatta sitt beslut. Någon ytterligare tid härför torde som regel inte behövas. Man kan givetvis tänka sig att det behövs någon speciell utredning, som inte hinner bli färdig inom denna tid, och då kan det vara lämpligt att skjuta över ärendet till nästa höstsession. Detta se vi för övrigt exempel på i dagens utskottsmemorial, där man har begagnat sig av möjligheten att skjuta över någon motion av det skälet. Man har emellertid i kom-

mittbetänkandet, som jag redan har påpekat, över huvud taget inte gått in på frågan om överskjutande av motioner till en senare riksdag. Genom det memorial om uppskov till nästa års riksdag med behandlingen av de väckta motionerna om ny lagstiftning mot rattfylleri, vilket nu har avgivits av första lagutskottet, har man emellertid slagit in på en ny bana, som visserligen, det betonar jag, inte på något vis står i motsats mot riksdagsordningens lydelse men som dock innebär början till en praxis, vilken icke är diskuterad i förarbetena till lagstiftningen om uppskovsrätt. Första lagutskottet föreslår att behandlingen av tre enskilda motioner skola skjutas över till vårriksdagen, d. v. att det skall bli ett uppskov med dem på minst åtta månader — i realiteten blir det betydligt längre. Anledningen till detta uppskov är, som första lagutskottets memorial anger, att utskottet har inhämtat, att det »beräknas att vid nästföljande riksdags början kommer att avlämnas proposition med förslag till lag om straff för vissa trafikbrott, innehållande bestämmelser om bl. a. rattfylleri».

Anledningen till det föreslagna långa uppskovet är alltså en långt fram i tiden väntad proposition. Jag ber, herr talman, att få komplettera det meddelande, som sker genom första lagutskottets memorial och som jag nyss har tillåtit mig att beröra, med den upplysningen, att frågan om tidpunkten för denna propositions avlämnande knappast kan vara så klar som första lagutskottet har sagt. Först i dag har regeringen nämligen beslutat direktiv för den utredning som skall ligga till grund för den proposition, vilken man tänker sig skall komma att avlämnas. Frågan huruvida propositionen kan komma att avlämnas vid följande års riksdags början är alltså beroende av den mycket osäkra faktorn, huruvida en först nu igångsatt utredning inom beräknad tid skall kunna föras till resultat.

Jag tror för min del att en sådan användning av uppskovsrätten, som föreslås i första lagutskottets memorial, icke

Ang. uppskov med frågan om skärpta åtgärder mot rattfylleri.

är lycklig. Jag skall, herr talman, tilllåta mig att belysa det med ett par ord.

Hur ställer sig för en motionär saken vid den riksdag, vid vilken han har väckt sin motion? En motionär vill naturligtvis i främsta rummet ha sin motion bifallen. Men får han inte det, är det för honom ofta av vikt att över huvud taget få motionen behandlad, vilket är fallet för mig i fråga om den motion som jag här har väckt. Om det i ett ärende ligger så till, att man väntar en proposition i det ämne motionen avser och särskilt om en utredning redan är tillsatt, är det ganska naturligt om ett utskott beslutar att hemställa till riksdagen att avslå motionen. En motionär tar då ofta ett avslag icke blott mycket lätt, utan i vissa fall betraktar han det även såsom en positiv fördel. Jag har för min del väckt flera motioner som ha blivit avslagna, men under en sådan motivering att jag måst säga mig att frågan har gått framåt. Jag har vid ett par tillfällen till och med här offentligt i riksdagen uttalat min tillfredsställelse över det sätt, på vilket utskottet behandlat motioner, som det avstyrkt. Det har vid dessa tillfällen gällt tjänster vid Uppsala universitet. Vederbörande utskott hade då i sitt utlåtande förklarat, att tjänsterna i fråga inte borde beslutas på grundval av en enskild motion utan på grundval av en proposition, men att utskottet för sin del ansåge att tjänsterna vore behövliga, varför det borde framläggas proposition. Året efter har proposition också kommit. Det beror alltså ofta, såsom kammarens alla ledamöter veta, betydligt mer på vad som skrives i ett utskottsutlåtande än vad som säges i utskottets kläm.

För en motionär — i varje fall gäller detta nu för mig — är det alltså ofta bättre att få ett avslag under en motivering, som anger att riksdagen ställer sig positiv till det krav som motionären har framfört än att få motionen uppskjuten.

Härtill kommer att det för en motionär ofta är av vikt att få upp frågan till diskussion i riksdagen. Då kan man nämligen i debatten ge synpunkter, som

kanske inte ha varit föremål för diskussion tidigare och som kunna inverka på den utredning som är före. Om det här inte som nu gällde att besluta om ett uppskov, alltså om en formell fråga, utan att besluta över motionen i sak, skulle jag för min del ha till protokollet gjort några reflexioner beträffande användningen av villkorlig dom och nåd i rattfyllerimål, två frågor som äro av utomordentlig vikt. Beträffande användningen av nåd i rattfyllerimål har jag haft tillfälle att gå igenom Kungl. Maj:ts praxis under det senaste året, en praxis, som i flera fall har gått emot en enhällig högsta domstol. Det är emellertid utslutet för mig att framföra några dylika reflexioner nu, då vi icke ha att behandla själva sakfrågan, utan bara förslaget om uppskov med motionens behandling.

Man kan också se saken från den synpunkten hur det kommer att ligga till vid den riksdag där motionens öde slutligen skall avgöras. Om det vid denna riksdag framläggs en proposition i ärendet, måste man fråga sig, vad motionen har där att göra nästa riksdag. Den ligger så att säga bara i vägen som ett spöke från en gammal tid. Motionärerna, som ha väckt motionen, vilja naturligtvis vid nästa riksdag, om de inte äro nöjda med propositionen, väcka en ny motion, i vilken de göra gällande såna synpunkter med beaktande av det läge som har uppstått genom propositionens framläggande. De kunna givetvis också göra detta med begagnande av sin motionsrätt. Men vad skall då den gamla motionen vara till för. Den är så att säga inte mer lämplig.

Herr talman! Jag har redan omtalat, att i dagens konselj har beslutats en utredning rörande lagstiftning mot rattfylleri. Kommunikationsministern har haft älskvärdheten att tillstålla mig de direktiv som därvid ha fastställts. Dessa direktiv överensstamma i allt väsentligt med den uppfattning som även jag har i frågan. På ett par punkter är dock så inte fallet. Kommunikationsministern har ställt sig som motståndare till tanken att man över huvud taget genom en lagstiftning skulle kunna förbjuda för-

Ang. uppskov med frågan om skärpta åtgärder^o mot rattfylleri.

tärande av alkohol viss tid före och under förandet av motorfordon. Jag tror för min del att riktigheten av hans i varje fall i det väsentliga avvisande ståndpunkt kan diskuteras. Man har ju en bestämmelse i den norska rätten som går i denna riktning. Å andra sidan ifrågasätter kommunikationsministern lämpligheten av att i lagen över huvud taget ha en presumptionsregel, d. v. s. en regel av den typ som regeln om 0,8 och 1,5 promille alkoholkoncentration i blodet såsom bevis för att vederbörande varit påverkad av starka drycker. Jag tror för min del att man måste ha en dylik presumtion. Detta är dock, herr talman, smärre invändningar.

Jag har varit ganska tveksam, hur jag skulle ställa mig beträffande det föreliggande memorialet. Jag har stannat vid den tanken, att det ur principiella synpunkter, vilka jag nyss har försökt att utveckla, är bäst att motionen blir föremål för realbehandling vid höstens riksdag och alltså då kan föranleda en diskussion i sak. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka, att riksdagen i anledning av detta memorial måtte besluta att till höstsessionen vid innevarande års riksdag uppskjuta behandlingen av de vid årets riksdag väckta motionerna nr 161 och 225 i första kammaren samt nr 283 i andra kammaren. Motsvarande yrkande kommer att framställas i andra kammaren.

Jag tillåter mig att sluta mitt anförande med att meddela, att herr Schlyter, som har väckt en av motionerna om åtgärder mot rattfylleri men blivit förhindrad att närvara vid detta sammanträde, skulle ha yrkat, att behandlingen av hans motion icke uppskjutes längre än till hösten. Han har alltså samma ståndpunkt i denna fråga som jag.

I detta anförande instämde herr *Elowson*, *Nils*.

Herr KRÜGEL: Herr talman! Mot herr Holmbäcks reflexioner från författningsmässig synpunkt skall jag inte göra några erinringar — jag kanske inte ens kan

det — men jag ber att få säga några ord i anledning av hans anförande i övrigt.

Jag erkänner gärna, att det ligger mycket i hans resonemang. En ledamot, som har framburit en motion här i riksdagen, är väl i allmänhet intresserad av att få utveckla sina synpunkter när motionen kommer upp till behandling i kammaren. Skjutes motionen, som lagutskottet i detta fall föreslår, över från det ena året till det andra, ökas ju riskerna för att motionären inte skall få tillfälle att inför kammaren utveckla sina synpunkter. Jag försäkrar dock herr Holmbäck, att utskottet vid sitt beslutsfattande inte på något sätt har haft någon önskan att skapa svårigheter för vare sig den ene eller andre motionären. Men sådant läget var, när vi hade att träffa vårt avgörande, hade vi faktiskt inget val. Vårt ställningstagande berodde således på omständigheter, över vilka vi inte själva kunde bestämma.

Ända fram till i slutet av april månad hade vi i utskottet väntat att en kungl. proposition i frågan skulle komma. En sådan var förutsagd i den lista, som brukar utdelas över väntade propositioner. Vid förfrågan i departementet hade också upplysts att en proposition vore att förvänta. I anledning därav uppsköt vi behandlingen av motionen. Emellertid måste det ha hakat upp sig på något sätt, ty när den förutsagda propositionen lät vänta på sig och vi efterhörde orsaken härtill, meddelades det att ärendet blivit fördröjt och att propositionen kunde väntas först i början av nästa år. Man hade, förklarades det, kommit till den uppfattningen, att en utredning vore nödvändig och en sådan kunde tänkas komma att ta lång tid i anspråk. Såsom vi hörde av herr Holmbäck nyss, har Kungl. Maj:t också i dag beslutat igångsätta denna utredning.

Där sutto vi nu i utskottet, herr talman, med de båda motionerna utan någon möjlighet att företa en realbehandling av dem. Vi hade ingen proposition och ingen utredning och därmed heller intet underlag för att kunna ta ställning till motionerna, och ingen vill väl påstå, att utskottet utan sådant underlag skulle

Ang. uppskov med frågan om skärpta åtgärder mot rattfylleri.

ha kunnat träffa ett avgörande i en så svår fråga som problemet om den straffbara promillehalten i alkohol i blodet hos en förare av motorfordon.

Nu vill herr Holmbäck, såsom jag kan förstå av hans anförande, att motionen skall uppskjutas endast till höstriksdagen i stället för, såsom utskottet föreslår, till nästkommande riksdag. Jag kan förstå detta yrkande, sett från motionärens synpunkt. Men jag måste invända, att det vore meningslöst att förfara på detta sätt. I höst komma vi nämligen att vara lika blottställda i fråga om underlag för bedömande av vad som föreslås i motionen, som vi voro i utskottet vid det tillfälle då vi fattade det beslut som nu redovisas i memorialet. Vi komma icke heller i höst att ha någon proposition, icke heller någon utredning. Herr Holmbäck vill väl inte ifrågasätta, att utskottet skall igångsätta en utredning, som skall arbeta parallellt med den av Kungl. Maj:t beslutade utredningen? Det brukar i varje fall inte vara vanligt att gå till väga på det sättet. Får man kännedom om att Kungl. Maj:t beslutat tillsätta en utredning, bruka vi ju här i riksdagen ta hänsyn härtill.

Det är, herr talman, dessa synpunkter som ha varit avgörande för utskottets ställningstagande, och jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan, således att riksdagen måtte besluta att till 1950 års riksdag uppskjuta behandlingen av de vid årets riksdag väckta motionerna nr 161 och 225 i första kammaren samt nr 283 i andra kammaren.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Herr Krügel började sitt anförande med att försäkra, att utskottet icke hade velat göra några svårigheter för motionären. Det har jag aldrig trott; det ber jag honom vara övertygad om. Jag är fullständigt övertygad om att utskottet delar den uppfattning i sak, som gjorts gällande i motionen och som senast i går kom till uttryck vid ett stort antal möten över hela landet, där ett tusental talare med landets tronföljare i spetsen just anbe-

fallde skärpt vakthållning mot rattfylleriet. På den punkten ha vi inte några olika uppfattningar, hoppas jag.

Men jag måste ställa mig i opposition till herr Krügel's anförande i dess övriga delar. Herr Krügel sade, att första lagutskottet inte hade haft något underlag för sitt arbete. Ja, men i den motion som i denna kammare framburits av mig ha vi inte begärt mera än att vi skulle få en *utredning* om rattfylleriet och dess bekämpande på lagstiftningens väg. Om man är ense om de slutsatser, till vilka vi kommit, behövs väl ingen ytterligare utredning? Motionen var för övrigt en bland de längre som ha väckts här i kammaren vid denna riksdag. Inte bruka väl utskotten i allmänhet begära särskilda nya utredningar för att kunna intaga en positiv ställning till motioner av den typ, som det här är fråga om.

Utskottet hade här kunnat begära en utredning, trots att utskottet visste att det skulle komma en dylik. Det har hänt tidigare att man förfarit på så sätt. Om utskottet, vilket kanske är riktigare, inte velat göra det, hade utskottet kunnat hemställa om avslag, d. v. s. realbehandlat motionen, men avstyrkt den med påpekandet att det skulle komma en utredning och en kunglig proposition. Om utskottet då hade avfattat sin motivering på ett sådant sätt, som jag tror står i överensstämmelse med utskottets egen uppfattning i sakfrågan, hade jag varit fullständigt nöjd.

Herr Krügel sade, att det inte tjänar någonting till att uppskjuta ärendet till i höst. Nej, jag tycker att det hade varit riktigare att vi hade fått en realdebatt i frågan redan nu. Men vi kunna också få en realdebatt, i varje fall i något hänseende, om vi uppskjuta frågan till i höst. Däremot finns det ingen som helst anledning att uppskjuta behandlingen av motionen till nästa vår. Då måste den i varje fall avslås, ty då har utredningerna redan skett. Det blir samma resultat som om den behandlas i höst, men om den tas upp först till våren kommer den att bara ligga som ett hinder för den debatt i realfrågan, som då kommer att äga rum på grundval av en proposition i ämnet.

Ang. uppskov med frågan om skärpta åtgärder mot rattfylleri.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Den principiella del av denna diskussion, som herr Holmbäck varit inne på, är ett mycket intressant avsnitt, som det måhända kan vara lämpligt att ta upp till debatt. Jag skall emellertid inte syssla med denna sida av saken utan hålla mig till den fråga, som det nu gäller, alltså förslaget om uppskov med behandling av de här nämnda motionerna.

Utskottet befann sig såsom redan har nämnts i den situationen, att antingen skulle det uppskjuta frågan eller också behandla den och avslå motionerna. Det är väl känt för alla, att om man väntar en proposition i en viss fråga eller om man är fullt medveten om att en utredning pågår i en viss fråga eller en utredning just skall tillsättas, brukar interiksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en dylik utredning. Detta är kutymin, såvitt jag vet, inom alla utskott. Följaktligen hade det inte kunnat bli något annat resultat än att utskottet avslagit motionen.

Herr Holmbäck förklarade nu att detta tillvägagångssätt hade varit bättre, ty i så fall hade vi fått tillfälle att här i kamrarna diskutera sakfrågan och man skulle då ha kunnat framföra synpunkter, som måhända kunnat vara till vägledning för den kommande utredningen. Det är ju möjligt, men det beror helt på hur utskottet skrivit. Om utskottet varit medvetet om att en proposition skulle komma och att en utredning skulle igångsättas av Kungl. Maj:t, men att det hela ännu inte var riktigt klart, är det väl sannolikt att utskottet i sin tur inte hade haft anledning att så mycket ingå på själva sakfrågan.

Jag är emellertid något förvånad över den sista delen av herr Holmbäcks anförande, där han framförde en hälsning från herr Schlyter. Jag beklagar att herr Schlyter inte själv är här närvarande, så att jag hade fått vända mig direkt till honom, men eftersom herr Holmbäck nu gjort sig till tolk för herr Schlyter vill jag meddela följande. Herr Schlyter tillhör utskottet och får således del av utskottets alla handlingar. Den 28 april voro de motioner det här gäller upptagna

på listan för behandling i utskottet. Den 20 maj var frågan om uppskov upptagen på utskottets föredragningslista. Herr Schlyter har icke vid något tillfälle funnit sig ha anledning att infinna sig i utskottet eller på annat sätt ge sin mening till känna. Sedan kom frågan till talmanskonferensen, och där redogjordes utförligt för hur saken låg till. Det yttrades icke ett ord mot förslaget att uppskjuta behandlingen av motionerna till höstriksdagen eller nästa vårriksdag.

Vid sådant förhållande synes det mig finnas all anledning att antaga, att starka skäl kunna tala för både den ena och den andra linjen. Nu veta vi att en proposition redan fanns skriven, men att en utredning är tillsatt, eller i varje fall skall tillsättas, vars direktiv vi ha här hört omtalas. Huruvida denna utredning i denna del skall avvaktas, innan proposition avlämnas med förslag till ny trafikförordning, kan jag inte yttra mig om. Det är mycket sannolikt att så icke kommer att ske.

Jag kan inte heller riktigt förstå herr Holmbäcks uttalande, att om det i ett utskott ligger en bra motion i ett ärende, så skulle denna motion längre fram i alla fall behöva betraktas som ett »spöke». Är den bra i år, när propositionen enligt den ursprungliga planen skulle ha behandlats — den var ju upptagen på listan — är väl motionen bra även nästa år, förmodar jag. Vad man egentligen skulle vinna på att behandla motionen nu i höst och då kort och gott avslå den, har jag mycket svårt att förstå. Men jag har naturligen inte anledning att motsätta mig ett sådant yrkande, som herr Holmbäck framställde. därest det anses önskvärt.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Till herr Lindbloms anförande vill jag bara tillåta mig den randanmärkningen, att om utskottet behandlat motionen i sak och yttrat sin uppfattning i den fråga, som här är före — låt vara att utskottet på grund av att frågan ändå skulle komma till utredning måste avslå motionen — hade utskottet kunnat

Sammanjämningsförslag ang. ståndrätts befogenhet.

ge en motivering, som hade kunnat inverka på avfattningen av direktiven för den utredning, som man väntar. Det hade alltså på denna punkt kunnat komma till stånd en positiv viljeyttring från riksdagens sida. Även till den synpunkten bör det naturligtvis tagas hänsyn vid en diskussion av ett spørsmål sådant som det förevarande.

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! Såvitt jag kan se finns det icke minsta anledning att i första lagutskottets förslag se någon prickning av motionärerna. Det är enligt mitt förmenande rätt naturligt, att första lagutskottet har behandlat frågan på det sätt som det gjort. Men alla måste väl medge, att om vi i höst kunna få denna sak diskuterad här i riksdagen, kommer själva saken inte att förlora på det. Den måste, såsom jag ser det, tvärtom vinna därpå. Jag utgår då ifrån att de som bli med i denna utredning inte skola ha någonting emot att ta del av de synpunkter, som kunna framföras i en diskussion här i kammaren i höst. Av den anledningen instämmer jag i herr Holmbäcks förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det under behandling varande memorialet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Holmbäck*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att orden »till 1950 års riksdag» utbyttes mot »till höstsession med innevarande års riksdag».

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Holmbäck* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt memorial nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Holmbäcks yrkande i frågan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Krügel* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 65.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sammanjämningsförslag ang. ståndrätts befogenhet.

Föredrogs ånyo första lagutskottets memorial nr 43, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472), m. m., jämte i ämnet väckt motion, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § lagen den 30 juni 1948 (nr 449) om disciplinstraff för krigsmän och lag angående ändrad lydelse av 66, 68 och 69 §§ militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).

Genom en till riksdagen avlåten proposition, nr 98, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga bland andra ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 (nr 450) om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig.

I berörda lagförslag hade 11 § första och andra styckena följande lydelse:

Sammanjämningsförslag ang. ståndrätts befogenhet.

Ståndrätt må meddela dom allenast om den finner uppenbart

1. att den tilltalade förövat gärningen och förskyller dödsstraff därför, samt

2. att uppskov med dödsstraffets verkställande skulle medföra synnerlig fara för krigslydnadens eller motståndsviljans upprätthållande eller eljest för krigsföretags framgång, militäravdelnings säkerhet eller rikets väl.

I vardera frågan skall verkställas särskild omröstning, och erfordras för den tilltalades dömande att ordföranden och minst åtta av ledamöterna äro ense samt besvarat båda frågorna jakande.

I avgivet utlåtande nr 32 hade första lagutskottet tillstyrkt, att ifrågavarande paragraf erhöles den av Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första kammaren bifallit vad utskottet i nämnda utlåtande hemställt, varemot andra kammaren, med bifall till ett under överläggningen i kammaren framställt yrkande, godkänt ett förslag till lydelse av ifrågavarande paragraf, enligt vilket andra stycket avfattades sålunda:

I vardera frågan skall verkställas särskild omröstning, och erfordras för den tilltalades dömande att båda frågorna enhälligt besvarats jakande.

Med anledning härav hade utskottet, i syfte att åstadkomma sammanjämnning mellan kamrarnas skiljaktiga beslut, i det föreliggande memorialet hemställt, att kamrarna med frånträdande av sina beträffande 11 § förslaget till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1948 (nr 450) om dödsstraff i vissa fall då riket är i krig tidigare fattade beslut måtte antaga nämnda paragraf i den lydelse, som i memorialet angivits.

I utskottets förslag var paragrafens andra stycke så lydande:

I vardera frågan skall verkställas särskild omröstning, och erfordras för den tilltalades dömande att ordföranden och minst nio av ledamöterna äro ense samt besvarat båda frågorna jakande.

Enligt en vid memorialet avgiven reservation hade herr *Lindblom*, fru *Sjöström-Bengtsson* och herr *Olsson* i Mellerud ansett, att kravet på enhällighet inom ståndrätten vid omröstning till dom icke bort uppgivas och att utskottet fördenskull bort sammanjämka kamrarnas skiljaktiga beslut sålunda, att första kammaren inbjudits att med frånträdande av tidigare beslut biträda andra kammarens beslut i ämnet.

Herr BRANTING: Herr talman! Jag vill tillåta mig att återupptaga debatten om ståndrätterna, ty den frågan har nu kommit i ett kritiskt läge.

Andra kammaren önskade i fråga om ståndrätterna enhällighet för fällande av dödsdom, under det att första kammaren med en relativt svag majoritet uttalade sig för en viss kvalificerad majoritet inom ståndrätterna.

Nu har första lagutskottet sammanjämkat, som det heter, dessa två ståndpunkter. Men hur? Jag finner för min del, herr talman, att det är en ganska onaturlig hybrid mellan två olika ståndpunkter, som utskottet nu har framfört. Utskottet har förkastat andra kammarens krav på enhällighet men föreslagit ett något höjt krav på den kvalificerade majoriteten. Inom utskottet tycks man inte ha beaktat, att kravet på enhällighet i detta fall i själva verket är en principståndpunkt. Utskottet har ansett det tillfredsställande att i denna fråga föreslå en rent mekanisk, matematisk kompromiss. Men detta är icke tillfredsställande, ty därmed har ett avgörande moment i andra kammarens ståndpunkt kompromissats bort.

Mina damer och herrar! Vad innebär i själva verket kravet på enhällighet i detta fall? Det betyder att den anklagades skuld och att han förtjänar döden skall stå så fullständigt klar och uppenbar, så över all diskussion att ingen av ståndrättens ledamöter därom kan hysa någon som helst tvekan. Men kravet på enhällighet innebär något mera. Vi skola komma i håg att det här är fråga om ett domslut under summariska former, utan belänketid och utan tid till

Sammanjämningsförslag ang. ståndrätts befogenhet.

förberedelse av försvaret, under ytterst pressande och svåra yttre förhållanden och troligen också under omständigheter, som äro ägnade att även hos domarna framkalla upprörda känslor. De, som i dylika mål skola döma, måste själva vara starkt medvetna om allt detta. Och då är det klart, mina damer och herrar, att det för domarna måste betydta oerhört mycket, om saken visar sig ligga så till att alla utan undantag äro fullt ense. Det måste inge domarna en betryggande känsla av att saken har varit så klar och så odiskutabel, att ingen av dem har kunnat tveka att ta ansvaret för dödsdomen.

Om däremot en av domarna icke kan ta dödsdomen på sitt ansvar måste detta, föreställer jag mig, inge domstolens övriga ledamöter en känsla av oro och tvivel, som kanske inte kommer till uttryck under själva omröstningen, men väl därefter — sedan domen är fälld och sedan skotten ha ekat.

Såsom ståndrätterna äro konstituerade kan vilken medborgare som helst bli ålagd att ta plats i en sådan domstol. Vi ha skyldighet att förläna denna medborgerliga plikt en sådan karaktär, att ingen efter detta värv behöver känna att måhända en oskyldig människas blod belastar hans samvete. Det är därför, enligt min syn, som kravet på enhällighet i ståndrätterna får en så avgörande betydelse.

Första lagutskottet har förutsatt att det ingenting gör om en av ståndrätts ledamöter har en avvikande åsikt. Men varför skulle någon enda av juryns medlemmar tveka om saken är så klar, om brottet är så svårt, om omständigheterna äro så allvarliga att blott en hastig dödsdom kan framstå som den riktiga och berättigade reaktionen? Förutsätter man möjligen, då man kräver bara tio av de elva rösterna för fällande dom, att någon ur samhällets synpunkt opålitlig individ kan ha smugglat sig in i ståndrätten och att hans röst enligt lagen skall räknas för intet? Vi äro inne på farliga vägar, mina damer och herrar, om vi inte förutsätta, att samtliga ledamöter i denna ståndrätt äro ärliga, samvetsgranna

och lojala medborgare. Ta vi en sådan förutsättning med i beräkningen, att icke ståndrätten hundraprocentigt skall bestå av medborgare, som stå på samhällets och lagens sida, hur kunna vi då lägga i dess händer frågan om liv eller död?

Detta s. k. sammanjämningsförslag är inget riktigt sammanjämningsförslag. Det är ingenting att verkligen reflektera på. Det hade enligt min mening varit riktigare, om lagutskottet hade inbjudit första kammaren att acceptera andra kammarens ståndpunkt, att här bör råda enhällighet.

Nu säger man, att om riksdagen avslår utskottets förslag så faller hela lagen. Jag kan inte finna att det voro någon olycka.

Jag kan i detta sammanhang inte underlåta att fästa uppmärksamheten också på en annan omständighet, som icke blev berörd under den föregående debatten. Utskottet har i sin starka olust för Kungl. Maj:ts förslag om ståndrätt som vi veta försökt skapa en extra garanti genom bestämningen att den militäre befälhavaren, innan han tillsätter ståndrätten, skall rådgöra med vissa personer. Vilka äro då dessa personer? De äro den äldste officeren, den äldste underofficeren och den äldste av underbefälet, just de personer som rimligen borde sitta i ståndrätten! Genom sitt välment påhitt om rådfrågningsskyldighet för befälhavaren i förhållande till dessa personer har lagutskottet i själva verket skapat väsentliga svårigheter och inkonsekvenser. Utskottet har med detta förslag föranlett att de förständigaste, de mest mogna och mest erfarna av militärerna kanske icke komma att sitta i ståndrätten.

Utskottet har själv observerat de svårigheter, som följa av att den preliminära rådfrågningen givetvis måste förhandsbinda dem som tillfrågas. Men utskottet har icke kunnat finna någon acceptabel lösning av detta problem. I själva verket går utskottet härvidlag på två skilda linjer. Utskottet har stadgat, att den på platsen varande högste militäre befälhavaren, som överväger tillsättan-

Sammanjämningsförslag ang. ståndrätts befogenhet.

de av ståndrätten, först skall rådgöra med den äldste officeren, den äldste underofficeren och den äldste bland underbefälet. Men om den äldste officeren skall bli ordförande i ståndrätten, då skall han *icke* tillfrågas, därför att utskottet finner det vara olämpligt att ordföranden i ståndrätten genom sitt svar på denna förfrågan före ståndrättens tillställande binder sig på förhand och genom detta sitt svar kanske redan preliminärt tillkännager sin ståndpunkt i själva saken.

I detta fall skall alltså den äldste officeren inte rådfrågas, och om han rådfrågas, får han inte vara ordförande i ståndrätten. Däremot finner utskottet icke något hinder mot att den äldste underofficeren och den äldste bland underbefälet först tillfrågas av befälhavaren om sin åsikt, huruvida ståndrätt skall komma till stånd eller inte, och sedan trots rådgivningen bli ledamöter av domstolen. Den omständigheten, att dessa militärer alltså redan före domen tagit ställning till saken, skall inte enligt utskottets mening diskvalificera dem för domarvärvet.

Det är alldeles uppenbart, att utskottets förslag i denna punkt icke är genomtänkt och fullmoget. Idén om en rådfrågning på förhand är i och för sig god, men denna idé har inte utformats på ett tillfredsställande sätt i det föreliggande lagförslaget — helt naturligt, eftersom det är ett hastverk, tillkommet vid utskottets arbetsbord.

Jag har för min del i lagutskottet vanligen intagit den ståndpunkten — i förevarande ärendes behandling har jag inte deltagit — att man bör vara försiktig med att fabricera lagar vid utskottets bord. Det är nämligen därvid så lätt att förbise den ena eller andra synpunkten. Och det är just vad man i detta fall har gjort, ty man har förbisett, att de av befälhavaren tillfrågade bli bundna genom de råd, de giva. Den principiella regeln, att lagutskottet bör undvika att självt utforma lagstadganden, är i detta fall så mycket mera vägande, som det gäller en betydelsefull lag — en lag, som bokstavligen gäller liv och död. Här

borde utskottet enligt min mening ha valt en annan väg än att själv skriva en tilläggsbestämmelse. Så bråttom var det ju i alla fall inte med denna lag om ståndrätter, att vi inte hade kunnat förfara på ett mera ordinärt sätt. Utskottet hade kunnat avstyrka propositionen i det föreliggande skicket och i stället hemställa om ett nytt förslag, där utskottets enhälliga och riktiga önskemål om en preliminär rådfrågning hade på ett oangripligt sätt inarbetats i lagen. Så har nu inte skett, utan utskottet har självt fabricerat detta tillägg, som vi visserligen icke förut diskuterat här i kammaren, men vars stora svaghet jag likväl har tillåtit mig att här påpeka.

Vad jag sålunda anfört, mina damer och herrar, bestyrker enligt min mening den uppfattningen, att verkligen ingen olycka skulle hända, om utskottets s. k. sammanjämningsförslag avvisades av kammaren, och jag vill därför tillåta mig, herr talman, att yrka avslag på utskottets hemställan. Det betyder för övrigt att jag förenar mig med åtskilliga av lagutskottets ledamöter. Jag vill vädja till de ärade kammarledamöterna att skänka denna allvarliga fråga den uppmärksamhet och det sakliga, ansvarsmedvetna bedömande, som den förtjänar. Här är det mindre rätt än någonsin att slentrianmässigt bara rösta med utskottet.

Jag yrkar alltså, herr talman, avslag på sammanjämningsförslaget i en varm förhoppning om att kammaren genom ett avslag faller hela lagen.

I herr Brantings yttrande instämde herr *Nerman*, fröken *Osvald*, herrar *Osvald*, *Johannesson*, *Öman*, *Sunne* och *Weiland*, fru *Sjöström-Bengtsson*, herrar *Norling*, *Lindström*, *Björck*, *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Boo* och *Lindblom*, fru *Flood* samt herrar *Svedberg*, *Linderot* och *Lindgren*.

Herr **AHLKVIST**: Herr talman! Jag skall inte ingå på någon förnyad saksdiskussion. När emellertid herr Branting någon vecka efter det att kammaren be-

Sammanjämningsförslag ang. ståndrätts befogenhet.

handlat detta ärende har upptäckt, att utskottet behandlat propositionen slarvigt, vill jag endast beklaga, att herr Branting är så upptagen, att han inte hinner delta i utskottet vid ärendenas behandling och redan där berika diskussionen.

Jag skall emellertid här endast yttra mig om sammanjämningsförslaget.

I de sakkunnigas förslag hade på denna punkt föreslagits, att ståndrätten skulle bestå av ordförande och åtta ledamöter, av vilka ordföranden och sju ledamöter skulle vara eniga om beslutet för att det skulle bli gällande och således endast en ledamot fick ha avvikande mening. I den kungl. propositionen föreslogs, att ståndrätten skulle utgöras av ordförande jämte tio ledamöter, varav ordföranden och åtta ledamöter skulle vara ense och högst två ledamöter fingo vara av avvikande mening. Första kammaren biföll propositionens förslag, var emot andra kammaren följde en reservation, enligt vilken det fordrades, att samtliga i ståndrätten skulle vara eniga.

I utskottet hade det under sådana förhållanden ansetts naturligt att föreslå en sammanjämkning på det sättet, när andra kammaren beslutat, att samtliga elva skulle vara ense, och första kammaren ansett, att minst nio skulle vara eniga, att det skulle fordras att tio skulle vara eniga och endast en ledamot finge vara skiljaktig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna memorialet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Branting* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt memorial nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Branting* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 47.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vapenförordning, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om explosiva varor.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets memorial nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Om utökning av den svenska kväveproduktionen.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna jordbruksutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1949/50 m. m., såvitt angår jordbruksärenden.

Om utökning av den svenska kväveproduktionen.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 48, i anledning av väckta motioner angående statens medverkan för en utökning av den svenska kväveproduktionen.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 31 av herr *Persson, Karl*, m. fl. och II: 84 av herr *Werner* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning angående statens medverkan för en utökning av den svenska kväveproduktionen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 31 och II: 84 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr PERSSON, KARL: Herr talman! Eftersom jag är motionär i denna fråga, skall jag be att få taga kammarens tid i anspråk ett par minuter för några reflexioner om det ifrågavarande spörsmålet.

Det är inte första gången som frågan om en utredning angående statens medverkan för en utökning av kväveproduktionen för jordbrukets behov behandlas av riksdagen. Både 1944 och 1945 förelåg motioner i samma fråga. Förstnämnda år uttalade utskottet farhågor för att det inte skulle gå att efter kriget uppehålla den dåvarande produktionen av kväve, emedan det skulle bli en överproduktion. Nu är det fyra år sedan kriget slutade, men likväl kvarstår en stor brist på kväve.

Det är inte länge sedan vi i denna kammare diskuterade frågan om kväve-

tilldelningen för innevarande år. Det har visat sig, att det inte har varit möjligt att öka tilldelningen av detta för jordbruket så viktiga näringsmedel. I stället har sista året tilldelningen måst minskas, emedan det inte gått att importera tillräckliga mängder, vilket kanske delvis berott på att vi ha förstört vår valutareserv på andra för det svenska folkshushållet mindre angelägna varor.

För tre år sedan var tilldelningen av kväve för jordbrukets behov 285 000 ton, men i år är den endast 249 000 ton. I långtidsprogrammet i samband med Marshall-planen har det beräknats, att vi skulle behöva ytterligare 50 000 ton om året för att jordbruksproduktionen skall få den omfattning, som man räknar med i programmet. En så stor tilldelning hade vi säkerligen behövt redan i nuvarande stund för att kunna fylla vårt behov av livsmedel.

Det är ju så att utökning av jordens kväveförråd är det både billigaste och effektivaste medlet för att få till stånd en ökad produktion. Enligt alla experters mening är kvävet vårt viktigaste växtnäringsämne och det som det råder mest brist på i jorden. Det tjänar därför inte mycket till, om våra växtförädlare förädla våra utsäden för att vi skola få större skörd, om vi inte samtidigt tillsamman med övriga tillväxtfaktorer ha tillgång till erforderliga kvävegödningsmedel.

Nu har industrikommissionen i sitt utlåtande sagt, att det inte är stor nytta med att vi ha tillgång till kväve i en eventuell avspärrningsperiod, om vi samtidigt lida brist på fosforsyra och kali. Det är emellertid att märka, att fosforsyra och kali stanna kvar i jorden på ett annat sätt än kväve, som »tvättas bort» ur jorden betydligt fortare. Vi bli därför vid en avspärrning mycket tidigare strandsatta på kväve än på fosforsyra och kali.

Vi veta inte, vad framtiden kan bära i sitt sköte. Det kan hända att de få rätt som säga, att vi gå mot en överproduktion, men det kan lika gärna hända, att vi få uppleva en ny avstängningsperiod. Det betyder kanske inte så mycket, om

Om utredning rörande mjölkproduktionens ekonomi m. m.

vi anslå tusentals miljoner kronor till vårt försvar, om vi inte samtidigt ha möjlighet att under en avspärrningsperiod trygga vår försörjning med livsmedel.

Vid frågans behandling år 1945 ansåg utskottet inte att tiden var lämplig för en utredning. Nu anser utskottet, att vi inte ha resurser att utbygga våra fabriker för framställning av kväve för gödning. Vi ha inte råd att bygga ut fabriker, emedan vi ha förstört våra tillgångar. Men jag tycker att vi i alla fall borde ha råd till en utredning. När vi ha utbyggt våra vattenfall, så att vi få tillräckligt med elektrisk energi för framställning även av kväve, kunde det kanske vara bra att ha utredningen gjord. Eljest kan det tänkas att vi disponera de kraftresurser, som vi komma att få efter utbyggnaden, för andra ändamål och att vi vid en framtida brist på kvävegödning för jordbrukets behov alltjämt sakna elektrisk energi.

Eftersom motionen är avstyrkt av ett enhälligt utskott, skall jag inte taga upp tiden med att begära någon votering i frågan. Jag avstår därför från att framställa något yrkande men har i alla fall velat göra de reflexioner, som jag anfört.

Herr NÄSLUND: Herr talman! Jag ber att med hänvisning till utskottets motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om utredning rörande mjölkproduktionens ekonomi m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 49, i anledning av väckta motioner om utredning rörande mjölkproduktionens ekonomi m. m.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 47 av herr Nilsson, Hjalmar, m. fl. och II: 48 av herr

Staxäng m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t begära en skyndsam, allsidig utredning rörande mjölkproduktionens ekonomi, orsakerna till minskningen av de mjölkproducerande jordbrukarnas antal och verkningarna av en sådan utveckling.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 47 och II: 48 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar Hjalmar Nilsson och Hæggbloom, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr NILSSON, HJALMAR: Herr talman! Det har i dag i denna kammare talats så mycket om mjölkproduktionen, att det kanske kan anses vara överflödigt att ytterligare orda därom. Men eftersom jag är både motionär och reservant i det föreliggande ärendet, anser jag mig böra fästa uppmärksamheten vid vissa problem, när det gäller denna produktion.

Såvitt jag kan bedöma, har denna fråga en mycket stor betydelse ur flera synpunkter. Det gäller såväl med hänsyn till landets försörjning av högvärdiga livsmedel som för utvecklingen av landets jordbruk.

Mjölkproduktionen har som bekant utvecklats mycket kraftigt här i landet sedan 1870-talet, och varje nedgångsperiod för denna produktion på grund av foderbrist har relativt snabbt följts av en period med stegrad produktion. Jordbruksministern har här i dag påpekat, att man även innevarande vinter har kunnat konstatera en produktionsökning jämfört med föregående år, men produktionsökningen är dock av mycket blygsam omfattning med hänsyn till foderskorörden år 1947 och 1948.

Den relativt stora mjölkproduktionen har alltid räknats som en mycket stor tillgång för landet, eftersom vi därigenom haft god tillgång på det högvärdiga livsmedel, som mjölken utgör, och mjölken har alltid varit mycket billig här i landet.

Om utredning rörande mjölkproduktionens ekonomi m. m.

Sverige är ett av de länder i världen, som per invånare räknat haft den största konsumtionen av mjölk och mejeriprodukter. Våra näringsfysiologer ha alltid ansett detta vara till stort gagn för folkhälsan. En avsevärd nedgång i mjölkproduktionen är därför mindre lycklig ur näringsynpunkt.

Nu kan det invändas, att landets mjölkproduktion är så stor, att det inte på länge finns någon risk för knapphet på mjölk för direkt konsumtion. En daglig tidning i Stockholm anförde för några veckor sedan, att mjölkproduktionen kunde nedgå med 55 procent utan att det blir brist på konsumtionsmjölk. Detta påstående är emellertid med säkerhet om inte direkt felaktigt så i varje fall mycket tvivelaktigt. Det behövs nog i själva verket inte en så stor nedgång i mjölkproduktionen för att det skall uppstå knapphet på konsumtionsmjölk under vissa årstider. En sådan knapphet kommer framför allt att drabba större konsumtionscentra för mjölk. Det kommer att leda till att mjölk måste transporteras från avlägset liggande produktionsorter till dessa konsumtionscentra, vilket kommer att förorsaka dryga kostnader och en avsevärd fördyring av livsmedlet i fråga. Man får inte glömma, att mjölkproduktionen i hög grad är säsongbetoad, vilket står i samband med vårt lands klimat- och utfodringsförhållanden. Den högsta mjölkproduktionen infaller på försommaren efter betesgångens början och den lägsta under senhösten och förvintern. Vi ha fått många påminnelser om den stora variationen i mjölkproduktionen inte minst under krigsåren. Det behövs inte någon överväldigande sänkning av mjölkproduktionen för att det skall uppstå knapphet eller brist på mjölk under vissa årstider.

Men mjölken är inte det enda livsmedel som det här gäller. Även tillgången på smör, ost och kött kommer att ogynnsamt påverkas av mjölkproduktionens minskning. Denna minskning är måhända minst betydelsefull i fråga om tillgången på smör, alldenstund smör rätt bra kan ersättas med margarin, som kan

erhållas av olja från inom landet odlade oljeväxter. Det torde däremot vara svårare att få ersättning för den nedgång i ostproduktionen, som kan inställa sig. Det kan möjligen ske genom import, men huruvida detta blir möjligt eller om våra valutatillgångar komma att medge en sådan import, torde ingen kunna med säkerhet bedöma nu.

En fortgående minskning av mjölkproduktionen kommer också att få en betydande inverkan på kötttillgången. Landets nötkreatursstock har sedan den var som störst minskat med ungefär 400 000 djur. Den har vid ett par tillfällen uppgått till mera än tre miljoner djur. Vid kreatursräkningen den 1 juni 1948 var den omkring 2 600 000 djur. Sannolikt har det sedan dess inträtt en viss ökning, men den kan dock inte ha varit särskilt betydande. Nedgången med 400 000 djur motsvarar en minskning av i runt tal 30 procent, och det är ganska raskt marscherat under loppet av några år. Att denna minskning kommer att få stor inverkan på kötttillgången, ligger i öppen dag. Man torde i stort sett kunna räkna med att nedgången i kreatursstocken kommer att minska tillförseln av storboskap till slakt med 80 000 djur om året, och räknar man med en slaktvikt av 150—200 kilogram per djur, motsvarar detta 12 000—16 000 ton kött om året.

Nu måhända någon invänder, att den minskade tillgången på slaktdjur på grund av nedgången i mjölkproduktionen kan kompenseras genom direkt uppfödning av göddjur för slakt. Det har under de senaste åren talats och skrivits och kanske rent av propagerats för göddjursuppfödning i stället för mjölkproduktion. Man har nog haft vissa förhoppningar därom, men det förhåller sig på det sättet, att göddjursproduktionen inte har stora möjligheter att få någon betydelse i vårt land, utan vi äro nog hänvisade att i stor utsträckning fylla vårt köttbehov med utgallringsdjur från mjölkproduktionen.

Jag vill i detta sammanhang påpeka, att åkerbruket eller växtodlingen och nötkreatursskötseln äro intimt beroen-

Om utredning rörande mjölkproduktionens ekonomi m. m.

de av varandra. Den ställning, som landets jordbruk har i dag, hade sannolikt inte kunnat uppnås annat än i samband med en relativt välutvecklad kreatursskötsel. Foderproduktion och nötkreatursskötsel äro i de flesta områden av vårt land nödvändiga för att man skall kunna erhålla en lämplig växling mellan olika grödor. Utan nötkreatur är det inte heller möjligt att omsätta vissa skördeprodukter, och såvitt nu kan bedömas, minskas även möjligheten att på ett tillfredsställande sätt upprätthålla åkerjordens växtkraft och kulturtillstånd. På längre sikt kommer med all sannolikhet en starkt inskränkt nötkreatursskötsel att åstadkomma en försvagning av jordbruket eller försämrade utsikter till fortsatt framåtskridande.

Det kan med fullt fog ifrågasättas, om vi verkligen ha råd därtill. Jag vill erinra om att man i den bekanta fyraårsplanen har räknat med en produktionsökning med 8,5 procent inom jordbruket under de fyra år, som planen omfattar. Det är utan tvivel en mycket optimistisk beräkning, som det med nu rådande tillgång på arbetskraft inom jordbruket blir mycket svårt att förverkliga. Om beräkningen skall hålla streck, är det nödvändigt att fullt utnyttja alla produktionsmöjligheter vid jordbruket. Men det är just det som inte sker, om en stor del av landets jordbruk bli kreaturlösa eller kreaturssvaga.

Nötkreatursskötselns särart gentemot fläsk- och äggproduktionen ligger som bekant däri, att nötkreaturen kunna tillgodogöra sig växttrådsrika fodermedel och omsätta dessa till mjölk och kött. Utan nötkreatursbesättningar av lämplig storlek kommer lätt en mycket stor del av dylika fodertillgångar att inte bli fullt utnyttjad, och detta leder ofelbart till en produktionsminskning vid jordbruket. Man kan med fullt fog säga, att jordbrukets produktionsförmåga därigenom inte blir fullt utnyttjad.

Det förtjänar också att beaktas, att nedläggandet av nötkreatursskötseln inom ett jordbruk inte alltid är liktydigt med att jordbruket blir direkt kreaturlöst, utan det kan i stället medföra en

övergång till annan, ensidig animalieproduktion. Det medför i sin ordning lätt en snedvridning av hela animalieproduktionen, som blir mycket utpräglad.

Jag skall inte närmare ingå på den saken, men jag skall likväl anföra ett exempel som visar, att den rubbning av jämvikten mellan olika produktionsgrenar, som uppstår, lätt kan bli besvärande ur många synpunkter. Den nu av många såsom alltför stor betraktade äggproduktionen under de senaste månaderna har säkerligen till inte ringa del sin grund i en dylik rubbad jämvikt.

Även ur rent allmänna jordbruksekonomiska synpunkter inger en stark reduktion av nötkreatursskötseln stora betänkligheter. Försäljningen av besätningarna är liktydig med ett mycket stort kapitaluttag på en gång, och en nötkreatursfri jordbruksdrift är i många fall också liktydig med fortsatta årliga kapitaluttag. Jorden blir nämligen lätt under årens lopp allt mera utarmad på växtnäring, och befintliga stallbyggnader bli ofta bristfälligt underhållna. Det är bekvämt att vandra den vägen, men det kan bli rätt besvärligt att vandra vägen tillbaka. Det blir kanske inte så lätt att då prestera de kapitalinsatser, som behövas för produktionens uppbyggnad.

På liknande sätt förhåller det sig med jordbrukets arbetskraft. Det är lätt och bekvämt att göra jordbruket kreaturlöst och bli befriad från bekymren med anskaffning av arbetskraft, men det är alltid mycket svårt för jordbruket att få tillbaka den arbetskraft, som en gång har gått förlorad för näringen.

Vid behandlingen av denna fråga i jordbruksutskottet anfördes som skäl mot den i motionen föreslagna utredningen, att det skulle bli mycket svårt att utföra densamma. Det sades att det var svårt att finna ett lämpligt arbets sätt o. s. v., och därför borde inte någon utredning företagas. Jag vill ingalunda bestrida detta, men jag anser å andra sidan, att det är väl värt att söka bemästra svårigheterna och att man borde pröva sig fram för att se, om man

Om utredning rörande mjölkproduktionens ekonomi m. m.

inte skulle kunna finna en lämplig metod för frågans utredning. Motionen syftar inte enbart på ekonomiska förhållanden. Kreatursskötselns ställning kan också influeras av annat, som inte är av direkt ekonomisk natur. Såvitt jag kan bedöma, finns det många och synnerligen fullgoda skäl för en allsidig utredning av de i motionen anförda spörsmåten.

Jag har, herr talman, emellertid inte något yrkande, utan jag nöjer mig med vad jag nu anför.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av väckta motioner om utredning rörande livdjurshandelns ordnande m. m.; och

nr 51, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser angående rösträtt å allmäningsstämma.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 9.06 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.